CONSTANTIN STREIA

CUTEZĂTORII

HAIDUCII

EDITURA ALBATROS

COLECȚIA CUTEZĂTORII

CONSTANTIN STREIA

HAIDUCII

– roman –

Versiunea digitală 2.0 – mai 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Albatros, București, 1971

Coperta: Adrian Ionescu

I

„Părinții mei se trag dintr-un sat din partea de din jos a Gorjului, a început mătușa Maria, învățătoarea pensionară. Taica își câștiga viața cu cărăușia. Pământ nu stăpânea. Avea doi cai pirpirii și o căruță cu coviltir. Casa lui, alcătuită dintr-o odaie, era făcută din chirpici și lipită de grajdul în care se aflau caii. Rămăsese orfan de mic; abia împlinise doisprezece ani când murise bunicul și-i lăsase moștenire, pe lângă colibă, doar o căruță și doi cai. Când l-au văzut singur, fără niciun fel de rudă nici mai de aproape, nici mai de departe, unii l-au sfătuit să vândă caii și căruța și să se bage slugă la boierul Stârcea, care-și avea conacul chiar lângă sat. Însă el s-a apucat de cărăușie cât era de mic; fiindcă de îndată ce se făcuse mai măricel, bunicul îl luase cu el oriunde se dusese, îl deprinsese de când era de-o șchioapă cu șoselele nesfârșite, pline de praf și de hârtoape, bătute fără milă de arșița soarelui, cu potecile umbroase ale pădurilor și cu nopțile petrecute sub coviltirul de rogojină, în scârțâitul molcom al roților unse cu economie.

Nu-l speriau nici țipetele cucuvaielor, nici umbrele pomilor clătinându-se cu chipuri de balauri în lumina lunii, ori furtunile ce-l prindeau uneori pe câmp sau prin păduri, nici zăpada, nici lupii care urlau iarna a spaimă, chinuiți de foame, alergând în haite pe drumuri de pradă.

Vreo doi-trei ani, până a mai crescut, a dus-o mai greu, dar se învățase cu toate nevoile și nu se plângea. Se mulțumea cu câte un boț de mămăligă și cu câte o ceapă, iar din vară până toamna târziu se hrănea mai mult cu poamele de prin grădini, că de poame, slavă Domnului, era plin pământul, de nu mai știau oamenii ce să facă cu ele. Așa a crescut tata de capul său și, răbdător, mai punea când și când și câte un ban deoparte.

Când s-a pornit războiul contra turcului s-a dus voluntar și s-a întors acasă cu o decorație, pe care stăpânirea i-o dăduse ca dovadă a vitejiei lui. La douăzeci și șapte de ani s-a îndrăgostit de-o fată de-i zicea Zamfira.

Acum trebuie să spun că și maica se născuse în bordeiul unuia dintre cei ce se culcă seara și se scoală dimineața cu gândul la o bucată de pământ a lor, ca să-și hrănească plozii pe săturate. Când mama a împlinit zece ani, tată-său, de nevoie, a dat-o la curte să-i fie de ajutor fetii-n casă de acolo. Dânsa a rămas la coana Stârcea vreo patru ani, în care vreme, tot luând seama la vorbele boierilor, a învățat și ea să vorbească mai altfel decât ceilalți țărani, fără a se desprinde însă nici cu sufletul, nici cu mintea de cei în mijlocul cărora se născuse. Cam pe la vârsta de paisprezece ani n-a mai putut răbda viața de la curte și s-a întors la taică-său, hotărâtă să-ndure mai bine

foamea, decât să mai stea la porunca stăpânilor. Că la ei o slugă era ca o păpușă fără simțire, pe care o joacă păpușarul după voie și plac. Nicicând Mihai Vizantea, tatăl meu, nu ar fi ajuns ceea ce a ajuns, dacă boierul Stârcea nu ar fi avut o crescătorie de tauri de rasă.

Să spun cum era boierul ăsta, ca să se înțeleagă mai bine ce se va mai petrece. Dacă-i dădeai ce credea el că i se cuvine, apoi nu era rău. De la dânsu' luai pământu-n dijmă, îl munceai cu ce puteai și-i plăteai jumătate din roadele strânse. Te chinuiai cu plugul de lemn, iar dacă nu-l aveai, săpai țarina cu hârlețul, apoi îmblăceai până ce ieșea sufletu' din tine. Pe lângă asta, trebuia să duci la curte plocoanele cuvenite, că dacă nu le duceai, odată se umfla boierul, și când se umfla el te dezumflai tu, de ziceai c-acuși-acuși ajungi în fața Celui Preaînalt înainte de soroc. Încolo era bine, că ce să aibă el împotrivă-ți, dacă te plecai până la pământ de se nemerea să treci pe lângă dânsul, și te făceai că nu vezi când îi plăcea vreo fată și-o lua ca pe-o poamă din grădina lui, chiar dacă-ți fusese juruită ție, ori era chiar odrasla ta? Cu el te-aveai bine dacă-i recunoșteai drepturile și nu încercai să le clintești cât de cât. Era om glumeț, vesel și de petrecere, ba, după credința soației sale, cucoana Ruxandra, chiar prea de petrecere.

Ciocoiul avea o crescătorie de tauri. Într-o zi, pe când Zamfira se întorcea de la puț pe drumul satului, pe umeri cu o cofă de apă, unul din tauri s-a repezit la ea, a trântit-o la pământ și-a dat s-o piseze cu picioarele. Spre norocul ei, taica tocmai se îndrepta cu coasa pe umeri către livada unui om din sat să-și cosească oleacă de fân. Văzând ce se petrece, nu a pregetat o clipă, a spintecat burta vitei, a luat fata în brațe și-a dus-o la baba Docana s-o doftoricească, fiindcă animalul îi sfâșiase șoldul cu cornul.

De aici i s-a tras toată nenorocirea. Stârcea își iubea taurii cum și-ar fi iubit copiii, dacă i-ar fi avut, și ar fi fost în stare să răstignească șapte suflete de creștin chiar și numai pentru un picior scrântit al unui necuvântător de ăsta, darămite pentru moartea lui! Tata n-a apucat bine să iasă din bordeiul babei Docana, că l-a întâmpinat stăpânul.

— Mi-ai ucis taurul, tâlharule! a răcnit el.

— Nu am avut încotro, cucoane. De n-aș fi venit la vreme, ar fi omorât-o el pe Zamfira.

— Și dacă?! De târâturi ca ea e satul plin, dar taur ca ăsta nu mai găsești în toată Țara Muntenească, mârlan puturos! a strigat boierul, nebun de furie, pornind să-l lovească peste față cu vâna de bou.

De nu l-ar fi oprit slugile venite o dată cu stăpânul lor, cred că tata-l răpunea, fiindcă era un om înalt și puternic, iar boierul abia-i ajungea până la umăr și se sfrijise de petreceri. Când s-a văzut în primejdie, Stârcea a început a urla ca apucat și a-l lovi și mai aprig, în timp ce oamenii săi îl țineau pe taica de mâini. După ce ciocoiul a

obosit, a șuierat, gâfâind:

— O să-mi plătești taurul cu tot ce ai și-o să te bag și la pușcărie, lepădătură!

Mihai Vizantea a pornit clătinându-se spre bordeiul lui și a zăcut acolo până seara, cu capul gol de gânduri. Apoi, după ce și-a mai venit în fire, a început a cugeta. Nu pricepea cum poți să pui în cumpănă viața unui om pentru o vită. Și pe măsură ce mintea i se limpezea, îl cuprindea o neînchipuită furie împotriva celui ce-o făcuse pe Zamfira târâtură. Toate celelalte sudălmi, chiar și bătaia, dacă nu le-ar fi uitat, poate că le-ar fi împins undeva, într-un ascunziș întunecos al sufletului său, dar ocara asta îl ardea ca un fier înroșit în foc. „Pentru ce târâtură, boierule?" îngâna el, umblând prin odaie ca o fiară în cușcă.

De cum s-a lăsat noaptea, s-a dus la baba Docana. Zamfira se mai dezmeticise. Mătușa o oblojise după priceperea ei și se părea că fata se va alege numai cu urma unei răni destul de adânci și cu spaima.

— Hai! a spus tata, întunecat. Poți să te miști?

Ea a încercat să se ridice, însă a căzut îndărăt cu un geamăt. Atunci el i-a poruncit Docanei să iasă afară din odaie, s-a așezat pe marginea patului și a început a vorbi, iar ochii îi luceau ca la râși.

În noaptea aceea, hambarele de la curte au ars toate ca o claie de fân, și erau multe, că Stârcea adunase în ele recolta de grâu și porumb pe timp de trei ani. Să fi fost peste cincizeci de vagoane de bucate. Vâlvătăile se ridicau până la cer, luminând drumul cărăușului, care pornise cu căruța, împreună cu Zamfira, pe căile neumblate ale pădurilor, dar numai după ce dăduse foc și grajdului, și colibei lui, pentru ca boierul să nu se aleagă nici măcar cu atâta, iar pe el să nu-l mai atragă nimic către locurile pe care-și petrecuse copilăria și tinerețea.

Și-au pornit în sus, către pădurile dinspre munte. Se hrăneau cu ce vânau prin codri și pescuiau prin râuri. Pentru că-și agonisise viața de mic, Vizantea se deprinsese să întindă lațuri, să prindă felurite vietăți și să pescuiască. Zamfira, după ce bolise vreo trei săptămâni, de-o ducea taica numai în brațe când trebuia să coboare din căruță, până la urmă se tămăduise și-i stătea alături bărbatului său cu mare folos. Că se dovedise de la început a fi din aluatul cel bun și nu-i era mai prejos părintelui meu nici în curaj și nici în dârzenie. Însă omul e făcut să nu poată trăi singur; el are nevoi pe care nu și le poate îndeplini decât dacă ține legătura cu semenii săi. Mihai și Zamfira aveau trebuință de mălai și făină, de câte-o bucată de slănină, de sare și de atâtea alte lucruri. Așa că-și găsiră gazde prin câteva așezări de țărani, și cu ajutorul lor își mai astâmpărau nevoile. Dar acestea se cuveneau mulțumite, bucatele plătite, și Vizantea s-a văzut curând cu chimirul gol. Bruma de agoniseală pusă deoparte cu mare greu din cărăușia lui se topise ca un grunz de sare uitat în ploaie, și la lipsa asta se mai

adăugase într-o zi și pierderea unui cal, mort de bătrânețe. Atunci și-a amintit Mihai pentru prima oară că Stârcea nu avea numai tauri, ci și vreo opt cai de rasă, și gândul nu a mers decât cu un pas înaintea faptei.

Într-un miez de noapte, cei doi fugari s-au apropiat de sat, au intrat pe nesimțite în grajdul boierului, au legat cu meșteșug boturile cailor să nu necheze și s-au strecurat cu ei afară, mistuindu-se în adâncul pădurii. Umblaseră poterele și mai înainte după ei, dar după furtul cailor parcă le ardeiase boierul dosul cu boiaua cea mai iute, că se țineau de urmele lor ca scaiul de lâna oii. Numai că pădurea era deasă și adâncă, de nu-i dădeai de capăt, iar cărările ei tăinuite nu le cunoșteau decât fugarii.

Ca totdeauna, greu a fost doar începutul, că ce-a mai venit pe urmă s-a așternut pe drum bătut. Șase din caii boierului tata i-a vândut unui geambaș din Turnu Severin, care i-a vopsit și i-a trecut munții în Transilvania. Doi i-a păstrat pentru el și soață, de căruță și călărie. Că Zamfira se dovedise și în treaba asta plină de râvnă, ca și în altele, și în scurtă vreme ajunsese a se lua la întrecere în fuga calului cu bărbatul ei.

Sărăcia era mare în satele presărate prin văi și prin câmpii; boierii socoteau țăranul mai prejos decât o vită și-l țineau ca pe un câine legat în lanț, lăsându-l a îmbuca doar atât cât să-și păstreze zilele. Așa că cei doi își găseau ușor gazde credincioase, care le-ar fi stat alături numai din răzvrătire, darămite când le mai puneai în palmă și câte un gologan, ca să-și mai cârpească nevoile.

Într-o zi, pe când tata și mama se aflau într-un han din Turnu Severin, au cunoscut un neamț care se întorcea dintr-o călătorie în țara turcească. Acesta avea de vânzare două flinte din cele bune, făcute la Viena, și l-a îmbiat pe tata să le cumpere, zicând că nu mai are ce face cu ele. Taica s-a-nvoit, că de la vânzarea cailor nu trecuseră nici trei săptămâni, și chimirul îi era plin de galbeni.

De îndată ce au pus mâna pe arme, cei doi s-au înfundat în pădure, pe unde-și aveau ascunzișul, și-au pornit a le mânui fără odihnă, ca să nu se dea de rușine la nevoie. După o vreme, tot mânuindu-le și văzând că au înclinare pentru îndeletnicirea asta, și-au amintit că boierul Stârcea era putred de bogat, că stăpânea case la Turnu Severin și Craiova, că o ducea într-o petrecere, și banii îi măsura cu lopata, pe când oamenii de pe moșiile lui și din satul lor de baștină mai că nu aveau după ce bea apă. Tot gândindu-se ei la Stârcea și trăgând în vreo pasăre de pradă ori vreo jivină a pădurii, au socotit că e nedrept ca unii să se scalde în bine, iar alții să-și dea duhul răpuși de nevoi. Și, de îndată ce-au ajuns la încredințarea asta, au început a chiti cum să îndrepte lucrurile.

Ca să se lumineze la minte, Mihai Vizantea s-a dus cu Zamfira să

asculte slujba într-o mănăstire, unde nu-i cunoștea nimeni. Auzind ei acolo pe popă spunând că e mai lesne pentru cămilă să treacă prin urechile acului, decât pentru bogat să intre în împărăția cerului, și-au întărit cugetul să ușureze păcatele boierului, luându-i cât or putea din avutul adunat pe nedrept și împotriva voiei lui Dumnezeu, pentru a-i ajutora pe săraci și a lărgi astfel urechile acului, ca să se strecoare și Stârcea în rai, răsplătindu-i răul cu binele, așa cum scrie la sfânta Evanghelie. Și-au mai gândit că ar fi de folos să treacă mai întâi și pe la o mănăstioară de pe Cerna, unde se afla o icoană făcătoare de minuni. Socoteau că le-ar prinde bine să atingă armele de icoană, iar starețul să le binecuvânteze și să le stropească bine cu agheazmă, ca să nu dea greș când o fi la adicătelea. Drumul a fost anevoios, dar merita. Iată cum mi-a povestit mama sfințirea armelor:

„Luasem cu noi flintele, hangerele și două pistoale cumpărate de la neamțu' din Turnu pe un preț aproape de nimica, deși erau ca noi, și când pornea plumbul din ele pocneau de se clătina toată firea. Mănăstirea de pe Cerna, tare micșoară, o ridicase din lemn în vremi străvechi un cneaz, de care nu-și mai amintea nimeni. În ea trăiau doar cinci călugări și un stareț. Era pitită într-o vâlcea, la o aruncătură de băț de râul ce șușotea printre pietre, limpede ca lacrima. Aproape de sfântul lăcaș am întâlnit un călugăr sfrijit pescuind păstrăvi; acestuia, cum a dat cu ochii de mine călare și înarmată, i-a picat de uimire undița din mână, și-a făcut trei cruci mari, apoi, luându-și cu sârg picioarele la spinare, a pierit ca o nălucă printre copaci.

Când am ajuns noi la sfânta mănăstire, ne-a ieșit în întâmpinare starețul, care se vedea că fusese înștiințat. Era un om rotofei, cu obrazul rotund, îmbujorat de sănătate și cu ochi mari, negri și lucioși. Pletele îi cădeau pe umeri ca ale sfinților din icoane – chiar se și spunea despre dânsul că e un sfânt – și în barba-i stufoasă întrezăreai ici și colo câte un fir argintiu.

— Domnul cu voi! a zis el, făcând semnul crucii către noi, când am oprit caii dinaintea lui.

Mihai și cu mine am descălecat și i-am sărutat dreapta.

— Am venit, preacinstite stareț, a spus tată-tău, să ne sfințești armele acestea.

El s-a uitat la noi, apoi la arme, și din nou la noi și la arme.

— Intrați în sfântul lăcaș să ne povățuiască Domnul! a zis dânsul după un timp de gândire.

Cei cinci călugări, care-și duceau viața cu dânsul acolo, se ațineau primprejur, cu urechile ciulite și cu picioarele gata de fugă, dacă ar fi să se îngroașe gluma. Am pășit înăuntru, ne-am închinat, am sărutat icoanele și-am început a sta de vorbă în fața altarului.

— Zice Domnul, a pornit a cânta starețul pe nas, să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți și să nu ridici arma asupra lui.

— Noi nu vrem să ridicăm arma asupra aproapelui nostru, cuvioase stareț, a răspuns Mihai, oarecum mirat, ci numai împotriva boierilor.

— Vai de mine! a strigat mai marele mănăstirii, făcându-și cruce cu nespusă evlavie. Dacă vă purtați cu gândul ăsta, apăi să știți că păcat mai de neiertat ca el nu-i. Ei sunt stăpânii lăsați de Domnul.

— Eu, părinte, n-am venit să-mi sfințești armele pe degeaba, a răspuns Mihai, care se pricepea cum să cuvânte cu o față bisericească. E știut doar că și sfinția ta trebuie să ai folosul cuvenit, așa fiind rânduiala, pe care, de-o călcăm, nici Domnul n-o să-și plece privirea asupra noastră.

Starețul s-a înseninat pe jumătate, ne-a scormonit chimirele cu privirea și-a zis cu îndoială:

— Asta-i treabă grea, costă multe parale.

Mihai a băgat două degete-n chimir și-a scos un galben. Când preasfântul l-a văzut, s-a înseninat de tot, apoi și-a lăsat cucernic ochii în jos, împreunându-și mâinile pe burtă – și-avea o burtă ca un dovleac turcesc, uitat de-un gospodar pe-un scăunel.

— Greu, e greu să-l îndupleci pe Domnul numai cu atât, a murmurat el, oftând din adâncul bojocilor.

Mihai n-a pregetat, a mai scos vreo cinci bănuțe de argint și i le-a întins. Cuviosul părinte le-a luat, le-a cântărit pe îndelete în palmă să le simtă greutatea din plin și le-a dat drumul în buzunarul fără fund al anteriului. După aceea s-a grăbit în altar și și-a îmbrăcat patrafirul. Când a ieșit, cu patrafiru' pe el, și-n mână cu sfânta Evanghelie, părea mult mai arătos. Ziceai că mai crescuse cu un lat de palmă cel puțin, atât de mult își înălțase capul. Înainte de a porni la treabă, și-a dus două degete la gură și-a fluierat; după câteva clipe, au năvălit înăuntru cei cinci călugări, care s-au rânduit cu râvnă în strane, zâmbind cu gura până la urechi. Și-a-nceput sfânta slujbă, și-a fost o slujbă cum nu mai auzisem până atunci și n-am mai auzit nici după aia. Avea starețul un glas de-ți mergea la inimă și te făcea să lăcrimezi, iar cei cinci călugări îi țineau isonul cu atâta credință, trăgând cu ochiul spre chimirele noastre, că era mai mare minunea. Noi pusesem armele jos, la picioarele preacuviosului, da' ne țineam ochii pe ele, că nu puteai ști ce le trece prin minte fețelor bisericești. Când s-a ajuns cu slujba dinaintea icoanei făcătoare de minuni, adânc credinciosul stareț a strigat cu glas mare, luând pământuful de busuioc și stropind armele cu agheazmă:

— Fie ca aceste arme să-i trăsnească fără greș pe cei ce li se vor împotrivi, acum și-n vecii vecilor, amin!

Mihai a fost atât de mulțămit de slujbă și de credința cu care a fost făcută, că i-a mai dăruit starețului câțiva bani de argint, și fiecărui călugăr câte două bănuțe. La plecare, cuviosul călugăr a zis:

— Când ăți simți că vă apasă greu păcatele săvârșite cu aceste

sfințite arme, să mai treceți pe la mine să vă spovedesc și să vă iert în numele Domnului, că El e mare, îndurător și blând cu binefăcătorii bisericii!

Pe drumul de-ntoarcere mă gândeam: E bine să ai omu' tău de-ncredere, să pună un cuvânt la judecata de apoi, că nu-i jude care să nu se lase mânjit dacă nu cu o gâscă ori o rață, măcar cu nouă-zece ouă acolo. Și mă simțeam parcă mai bărbată pentru tot ce pusesem la cale".

II

„Într-o noapte întunecoasă de nu vedeai la trei pași, a continuat bătrâna, Vizantea și Zamfira s-au oprit la marginea pădurii dinspre satul lor, și-au legat bidiviii de-un copac, apoi au coborât pe uliță. Au stat în sat vreo trei ceasuri, după care au încălecat și au pornit iar către adăpostul lor. Peste vreo săptămână au venit din nou, tot în toiul nopții, au șușotit ce-au șușotit cu vreo câțiva rumâni și nu s-a mai auzit de ei vreo jumătate de lună, până când taurii de rasă ai boierului Stârcea au pierit de pe locul lor de pășunat, de parcă-i înghițise pământul. Aflând boierul de cele petrecute, mai să-l lovească damblaua și-alta nu. A încălecat pe cel mai aprig armăsar al său, că-și adusese de câteva zile din Țara Ungurească doi armăsari și șase iepe, și, însoțit de zece slugi, s-a repezit în căutarea vitelor.

Nu i-a fost greu să dea de urma lor, că erau mari și grele și li se înfundau copitele în pământ atât de adânc, de-ai fi zis că dinadins lăsau semne în urmă-le, ca să le găsească stăpânul. Dar în ziua aceea, către seară, pe când Stârcea cu ai lui, înarmați până-n dinți, mergeau pe urmele animalelor, s-a pornit o ploaie cu tunete și fulgere, de vuia pădurea. Prăpădul lui Dumnezău și alta nu! Din cerul negru se lăsa fără contenire o pânză de apă, de nu mai vedeai la doi pași. Însoțitorii boierului s-au împrăștiat, căutând adăpost, iar acesta, după ce-a mai bâjbâit o vreme, a dat de-o adâncătură într-un zid de stâncă și s-a băgat în ea împreună cu armăsarul. Însă nu a apucat să zică bine „of”, că s-a pomenit cu niște mâini mari pe gură, a simțit cum pistoalele îi zboară de la brâu, și până să-și dea seama de ceea ce se petrece, s-a văzut legat fedeleș și suit pe armăsarul său. Apoi a pornit prin potopul ce se lăsa din cer, străjuit de două umbre, una de-a dreapta, iar alta de-a stânga. Au mers multe ceasuri, pătrunzând tot mai adânc în inima codrului. Spre dimineață, ploaia s-a potolit, și cei trei oameni au intrat cu cai cu tot într-o peșteră. Iată cum mi-a povestit mama ce s-a mai întâmplat:

„Abia acolo, înăuntru, la lumina unei torțe de rășină a văzut boierul pe-a cui mână încăpuse și se uita la noi cu ochi obosiți și rotunzi ca de bufniță, parcă nevenindu-i a crede că nu visează. Codrii erau plini de fugari, unii dintre ei adunați în cete, care ațineau calea călătorilor. Până în clipa aceea Stârcea nu fusese dumirit cine-i furase vitele. Întâi parcă l-a apucat frica, dar apoi s-o fi gândit: «Cum să mă tem eu de niște robi ca ăștia? Doar până mai ieri au dus viață de oameni umili!» Zic: «s-o fi gândit», că de ce se petrecea în capul lui nu ne-a spus. Atât a făcut: de cum s-a văzut dezlegat, și-a întins brațele să și le dezmorțească, s-a aplecat de câteva ori să-și alunge cârceii din picioare, a răsuflat adânc, umflându-și pieptul, și și-a potrivit părul pe cap, că i se cam răvășise. Părea un cocoș bătrân, ce se pregătește de

bătălie, gândindu-se c-or sări cumva cocoșii vecinului la găinile lui. Mihai ștergea caii cu un șomoiog de fân, iar eu făceam focul, fiindcă ploaia adusese frig cu ea, și în peșteră se cam răcorise. Pe boier nu-l prea luam în seamă nici eu, nici Mihai. Pusesem bine flintele și pistoalele, așa că-l lăsasem în voia lui, aruncându-i doar din când în când câte o privire să vedem ce face. Deodată l-am auzit vorbind:

— Vizantea!

Avea glas poruncitor. Se rășchirase pe picioare în mijlocul peșterii, cu mâinile-n șold și pieptul scos în afară. Mihai nu i-a răspuns; își vedea liniștit de treabă, de parcă eram singuri. Și cum tocmai se uita la dinții armăsarului cu care ne urmărise boierul, s-a întors spre mine, zicând:

— Grozav cal! N-are mai mult de trei ani. Poate că-l oprim noi, da' dacă nu-l oprim și-l vindem, luăm pe el cât n-ai lua nici pe treizeci de hectare de pământ.

— Pe armăsarul meu?! a răcnit Stârcea, înecându-se de furie.

Mihai nu i-a răspuns nici acum și a urmat, întors către mine:

— Eu o să mă duc pe la tauri. Într-un ceas sunt îndărăt.

— Stai! a poruncit boierul, galben la față de mânie. N-o să apuci să-nfunzi pușcăria, c-o să te omor eu, câine! Tot tu mi-ai furat și caii, așa-i? Mărturisește, unde sunt caii mei? Crezi c-așa merge, banditule? O să pun slugile să te biciuiască până or scoate sufletul din tine! O să te jupoi de viu și-o să-ți umplu pielea cu paie!

Se îneca de năduf, și Mibai, văzându-l în starea asta, mi-a spus:

— Să-i dai o stacană cu apă să se mai răcorească și să-și vină în fire, că mai pe urmă avem treabă cu dânsul.

A zis, și-a înșăuat calul, a încălecat și pe-aci i-a fost drumul.

Stârcea a-ncremenit. Nu-i venea a-și crede ochilor. Vizantea plecă, fără să-l privească nici măcar ca pe-o muscă ce-ți bâzâie pe dinaintea nasului! Din galben ce era se făcuse roșu ca racul și răsufla căscând gura întocmai ca un pește pe uscat. Și uite că dă cu ochii de unul din caii noștri. Se duce repede la el și-i pune mâna pe gât.

— Ăsta-i calul meu! Din cei opt! Uite dovada, ce mai vrei? Voi mi i-ați furat!

A pus mâna pe faclă și a apropiat-o de animal, să-l privească mai cu de-amănuntul.

— Dacă l-ați betegit cumva, mai bine v-ați lua zilele înainte de a vă pune eu la caznă, sufla el, dând târcoale necuvântătorului. Lasă c-o să spuneți voi unde sunt și ceilalți, o să spuneți și laptele pe care l-ați supt de la maica voastră. Mărturisește, unde sunt caii?

Eu tocmai rânduiam un ceaun pe pirostrii. Cu două zile mai înainte adusesem un sac de mălai de la un morar prieten, pe care omul îl lăudase plin de râvnă. Și-n ziua aia voiam să-l încercăm cu brânză de oaie. Mai aveam niște slănină și niște costiță de porc și mă gândeam

cu plăcere la masa pe care-o pregăteam. Eu și Mihai chiteam așa, că dacă ai de unde lua, nu duci lipsă. Și cum boierii aveau, că luau de la mulți, trebuia să ne ținem pe lângă dânșii, ca să ne alegem și noi și alții cu ceva din prada lor. Și-apoi, noi ajunsesem în starea în care trebuia, ca să trăim, să ne îndestulăm de la cei ce-aveau, că de la sărmani, chiar de i-am fi întors pe dos, nu ne-am fi ales cu nimic. Întâi, fiindcă lua ciocoiul totul, și-al doilea, pentru că n-aveam nici priceperea lui să-i facem să scoată unt din piatră seacă, pe care, chiar de-am fi avut-o, n-am fi folosit-o pe pielea lor. Doar erau oameni de-ai noștri, pe care, nu numai că nu trebuia să-i jefuim, ci, dimpotrivă, să-i ajutăm.

— Auzi? a răcnit Stârcea, când a văzut că nici eu nu-l iau în samă.

— Aud, cum să n-aud?!

— Să știi că nu plec până ce nu mărturisești unde-s caii și ce-ați făcut cu taurii. Spune repede, că te sfărâm, femeie!

— Cofa-i colo! am răspuns eu.

— Și dacă?!

— E și-o stacană alături. Bea de te răcorește, boierule, că de atâta zbucium o să-ți faci rău la rărunchi, și-apoi stăi liniștit, că am treabă!

Nu știu de ce vorbele astea l-au supărat, de parcă i-aș fi băgat o sulă-n dos, că a sărit ca ars și s-a repezit la mine. Eu m-am întors iute pe călcâie, l-am privit în ochi și mi-am dat sama că se sfârșise cu gluma. Acu' trebuie s-o iau mai din urmă, ca nu cumva să crezi că ce urmează e vreo născocire. După vreo lună de când am plecat eu de la curte a murit taica de împunsătura unui bou. Și m-a luat la el un frate de-al mamei, că ea se stinsese de mult. Unchiul ăsta, după moartea nevestei sale, se cam zăpăcise. Când s-a pomenit cu mine pe capul lui, a zis că nu știe să crească o fată și m-a crescut ca pe fiu-său. Făceam treabă de om: înjugam boii, spărgeam lemne, ridicam saci grei, săpam și mânuiam coasa ca un bărbat, și când mă prindeam la trântă cu vreun flăcău, nu se știa bine cine rămâne de rușine.

Într-o zi de sărbătoare, unchiul ne-a luat pe amândoi, pe mine și pe văru-meu, la iarmaroc. Acolo se aflau și niște saltimbanci, printre care și un luptător cu fi-su. Luptătorul era înalt, cu spete de urs și ceafă de taur, iar băiatul lui părea să-i calce pe urme, cu toate că nu avea mai mult de cincisprezece ani.

După ce luptătorul a ridicat de jos, în sunet de trâmbiță, niște greutăți neînchipuit de mari, a-nceput a se bate în piept și a striga:

— Ăl care se crede mai tare să iese-n față și să stea de vorbă cu mine! Cine mă răzbește, câștigă un pol.

După cum era de așteptat, nimeni nu a cutezat să se ia la trântă cu el. Atunci au sunat iar trâmbițele, și saltimbancul a țipat de-mi țiuiau urechile:

— Uite, lângă mine se află fi-miu. Un copil. Abia de-a-mplinit

cinșpe ani acu' trei zile! Ăl care-l dovedește câștigă zece lei.

Unchi-meu se cam făcuse. Vânduse niște piei de oaie argăsite de el, că era meșter mare în treaba asta; ne ospătasem toți trei, și dânsul băuse de nădejde, că nu se dădea-ndărăt, ba dimpotrivă. Și cum stăteam noi așa în primul rând, căscând gura, unde ce-l văd că se apropie de luptător.

— Vrei să-ți încerci puterile cu fi-miu? îl întrebă acesta.

— Eu?! Da' ce, am băut agheazmă? Ori vrei să-l fac fărâme între dește și, hâc, să rămâi fără el? Fi-tu e bine făcut și, hâc, pare om, da' cred că nu merită să se ia la trântă decât cu nepoată-mea, copilă de șaptesprezece ani.

Când dihania de om îl auzi vorbind așa, dădu să se-nfurie, da' se lumină deodată la obraz și începu a striga către lume:

— Auziți, oameni buni! Fi-miu, pe care-l vedeți, o să se lupte cu o fată. Băiatul e voinic, da' și fata e cât un munte. Brațele îi sunt ca bulumacii, picioarele, ca ale unui elefant, iar pumnul, ca un baros, ucide o vită cu o singură lovitură dată-ntre coarne. Să sune trâmbițele!

Au sunat trâmbițele. Saltimbancul a mai spus că fata e ca o Urgie, ca o Spaimă, pe care dac' apuci s-o vezi o dată nu o mai uiți cât ăi trăi, și muierile ar face bine să n-aducă țâncii cu ele, că-i înțarcă înainte de vreme. Apoi i-a poftit pe toți să plătească fiecare câte zece gologani și să intre în cort, unde se va vedea de îndată încăierarea cea de pomină. Cortul s-a umplut cât ai clipi de atâta omenire, de ziceai că niciun ac, de-ar fi căzut, nu și-ar fi găsit locul să ajungă pe pământ.

Eu rămăsesem buimacă afară, cu văru-meu alături. E drept că la șaptesprezece ani eram bine făcută, dar chiar dacă oi fi fost mai crescută decât altele de vârsta mea, nu eram cât un munte, brațele mele nu s-asemănau nici pe departe cu bulumacii, iar de picioare nici nu mai vorbesc, că văzusem mai nainte un elefant cu niște picioare groase și otova de mă speriasem. Doar nebună să fi fost să mă iau la trântă cu băiatul saltimbancului! Cu toate astea, mă răzbise furia. Veneticul mă înfățișase ca pe-o vrăjitoare atât de urâtă, că te-apuca spaima când te uitai la ea; iar printre oamenii ce-l auziseră vorbind, și-acum intraseră în cort, se afla și Mihai Vizantea, de care eram îndrăgostită până peste urechi. Oare ce-o zice el de cele-ntâmplate? În vreme ce mă frământam așa, uite că mă ia unchiul de braț și, cercând să mă tragă către cort, îngâna, sughițând:

— Hai, Zamfiro, hâc, de dă cu el în pământ să sughit o săptămână, hâc; să ne luăm banii și să plecăm, că n-avem, hâc, vreme de pierdut.

— Ba eu nu, m-am stropșit. Nu-s Muma Pădurii să fiu de batjocura norodului adunat aci. De-aș ști, unchiule, că mă stâlcești în bătaie și tot nu m-aș lua la trântă cu namila asta!

— Atunci ce-i de făcut?! Ce-i de făcut?! a îngăimat el, clătinându-se pe picioare.

— Să lupte Petre – adică văru-meu – am zis eu. El o să-l răzbească pe băiat și gata.

În clipa asta ieși luptătorul din cort.

— Ce faci, omule? Unde-i fata? se repezi el nerăbdător la unchiu-meu. Nu vezi cum strigă și fluieră lumea întărâtată?

— Uite fata, da' nu vrea să lupte!

Măscăriciul mă privi cu ochi rotunzi și zbieră:

— Asta?!! Păi cum să lupte asta cu fi-miu?! O suflă și cade pe spate!

Vorbele lui m-au înfuriat oleacă, da' n-am zis nimic, ci doar am scrâșnit din dinți. După ce mă făcuse Muma Pădurii și Spaimă, acu' mă mai socotea și neputincioasă! Maica nu m-a dăruit cu prea multă răbdare; dacă saltimbancul n-ar fi fost om în toată firea și nu l-aș fi văzut ridicând greutăți pe care eu nici din loc nu le-aș fi putut urni, i-aș fi plesnit câțiva pumni, de i-ar fi sărit măselele din gură.

— Atunci ia-l pe fi-miu, că nu-i de lepădat. Și el, hâc, o să dea cu odrasla ta-n pământ de-o să facă, hâc, o gaură de-o juma' de metru.

Din cort răzbeau până la noi fluierături și-o hărmălaie nemaipomenită.

— Bine, hai, oi vedea eu ce-oi face, a zis el și-am intrat toți înăuntru.

Dar când măscăriciul a spus lumii că fata care trebuia să lupte se îmbolnăvise pe negândite și era înlocuită de un flăcău, oamenii au început a striga, a fluiera și a urla, de se cutremura cortul:

— Vrem să vedem fata! țipau ei.

— Vrem Spaima! pentru ea am dat banii!

Atunci, saltimbancul s-a repezit la mine, m-a smucit de mână și până să mă dezmeticesc, m-am pomenit în mijlocul arenei, lângă fiu-său. Când cei de față, în loc de o arătare, au văzut o fată ca toate fetele, s-au înfuriat și mai abitir și poate că ar fi făcut scaunele praf și-ar fi sfâșiat perdelele după care stau măscăricii înainte de a ieși în arenă, dacă luptătorul nu s-ar fi pus a striga cu glas de tunet:

— Ascultați! Ascultați! Nu vă uitați că pare o fată ca oricare alta. E o vrăjitoare. Și-a luat chipul ăsta, ca să vă amăgească. Mai adineauri am văzut-o cu nas coroiat și ascuțit ca o coasă, cu dinți de lup și ochi de foc!

Când am auzit vorbele ce-i ieșeau din gură, m-a răzbit furia, mi-am pierdut răbdarea și i-am ars lu' fi-su un pumn cu atâta sete, ca să-mi vărs năduful pe tată-său că mă făcea vrăjitoare, încât el, luat pe neașteptate, s-a clătinat și a căzut jos ca o bleandă. Eu începusem a vedea negru dinaintea ochilor, toate le auzeam ca prin vis și le zăream ca prin ceață, cu gândul doar la ocară și la Mihai. Când băiatul s-a ridicat de jos într-o clipită și m-a apucat de brâu, eu, cătrănită cum eram, m-am năpustit asupra lui cu ghearele să-i scot ochii, și de nu s-ar fi ferit la vreme, chiar de n-ar fi rămas orb de tot, cu o betegeală tot

s-alegea. Pesemne că flăcăul a făcut cine știe ce mișcare caraghioasă cu capul, fiindcă cei de față s-au pus pe-un râs cu hohote, de se clătinau toate-n jur. Eu însă m-am gândit că poate de mine râdeau, și de unde pân-atunci mi-era negru dinaintea ochilor, acu' vedeam roșu ca un taur. Furios, el m-a cuprins cu brațele și m-a strâns ca-ntr-un clește, ca să-mi ia puterea și să mă pună jos; însă eu m-am lipit de dânsul ca o frunză pe care-o pălește vântul de trunchiul unui copac și nu se desface de el până ce nu se potolește suflarea văzduhului. A încercat să se desprindă, da' n-a putut și-a-nceput a țopăi, dând ocol arenei, cu mine agățată de gâtul lui. Lumea părea atât de mulțumită de măscăreala asta, că tropăia și frământa pământu', strigând:

— Arde-i una-n burtă!

— Dă-i pe sub măsele!

— Nu te lăsa, fătuță!

— Umflă-l!

Ba unii mă-ndemnau:

— Mușcă-l de nas! Mușcă-l de nas!

— Hă-hă-hă! râdea câte-un nătâng, de ziceai că i-a rămas o prună-n gât și se căznește s-o scuipe-afară.

— Câtă-i namila și nu poate să răzbească o fată!

— Are mușchi de mămăligă!

— Și vine de cocoșel betegit!

Câte nu urlau oamenii, și mie îmi vâjâiau urechile de încordare și necaz. «După măscăreala asta, Mihai n-o să se mai uite la mine! îmi spuneam eu, dar o să-mi plătiți voi, draci împelițați!» Și când dușmanul mi-a băgat pumnul sub bărbie să mă desprindă de dânsul, eu l-am mușcat de mână cu atâta nădejde, că am simțit sărătură de sânge-n gură. «Ptiu! M-am spurcat cu sânge de măscărici! mi-am zis, înfiorată. niciun om cumsecade n-o să mă mai ia de nevastă, darămite Mihai!». Și, cătrănită peste fire, am început a-i căra cu nemiluita la pumni pe sub bărbie și pe unde apucam; atunci s-a-ncins încăierarea și mai tare. Dar, fiindcă primisem vreo două bune pe sub fălci, m-am dezmeticit și parcă mi se năzărea că dușmanul meu nu pornea împotrivă-mi cu toate puterile, și-n clipa aia m-a trezit un gând: «Nu cumva ăștia, ca să-i mulțămească pe cei ce-și deschiseseră băierile pungii, se joacă cu mine ca pisica cu șoarecele? Oho! Apăi stați, că n-o să mă batjocoriți voi cum vă vine bine!». Am suflat și eu și am început a scuipa. El, când l-a plesnit primul scuipat în frunte, de uimire mi-a dat drumul și-a făcut un pas înapoi. Atunci am aruncat o privire primprejur, că hărmălaia se făcuse atât de avană, de credeam că mi se prăbușește șandramaua-n cap. Văzând eu asta, m-am pus pe scuipat cu furie-nzecită.

— Uite-o, mă, cum sâsâie și scuipă! Ca mâța lu' nea Mitru!

— Parc-ar fi o pisică încolțită de motan!

— Zgârie-l și scoate-i ochii!

— Strâmbă-te la el, să vezi cum fuge!

Băiatul se vede că-și pierduse răbdarea față de atâta batjocură, că s-a repezit deodată asupra mea, m-a cuprins de mijloc și m-a ridicat de jos ca pe-un fulg. Abia atunci mi-am dat eu sama de ce putere avea și-mi făceam socoteala că atâta mi-a fost. Da' nu-ș cum am făcut, că m-am apucat cu ghearele de subsuoarele lui. Și ce să vezi? De cum mi-a simțit degetele în partea asta a trupului său, băiatul a icnit de două ori, obrazul i s-a destins și l-am auzit scâncind încet ca un cățelandru pe care-l scarpini pe burtă. Întâi m-am mirat – tăria brațelor îi slăbise și ea deodată – însă m-am dumirit curând că era gâdilicios și-atât mi-a trebuit. M-am agățat de el și dă-i și gâdilă-l ca de frica morții și nu m-am lăsat până ce nu l-am văzut întins pe spate, râzând ca un bezmetic.

Așa l-am învins eu pe fiul luptătorului, care, după cum s-a dovedit mai pe urmă, era atât de voinic, că s-ar fi putut lupta cu trei ca mine deodată. Lumea a plecat mulțămită, și noi – eu, unchi-meu și cu vărumeu – am rămas cu măscăriciul să ne plătească cei zece lei făgăduiți. Că hâr, că mâr, că dacă și-ar fi pus mintea cu mine, fiu-său m-ar fi bușit de pământ din a dintâi clipă, că-l gâdilasem și-l scuipasem, de-l făcusem de ocară și câte și mai câte. Unchi-meu însă o ținea una și bună – să-i dea banii, că doar se văzuse în fața lumii cine era mai tare. Atunci, saltimbancul, care părea om de-nțăles, a zis:

— Hai să-mpăcăm și capra și varza! Îmi place de nepoată-ta. În loc de zece lei o să-i dau ceva ce-o să-i fie de folos toată viața și face de-o sută de ori mai mult decât banii ăștia.

Eu m-am uitat la el curioasă. Îmi trecuse furia, că-s foc de paie – așa m-a făcut mama – iar unchiul a-ntrebat:

— Ce?

— Uite ce. O s-o-nvăț niște secreturi de-ale noastre, pe care, când le-o deprinde, chiar de s-o repezi la ea un om cât un munte, o să-l trântească la pământ cât ai zice pește, fără măcar să se străduie prea tare.

— Oare?!

Unchiul îl privea cu gura căscată. Se mai trezise din aburii băuturii, și vorbele măscăriciului îl puseseră pe gânduri.

— E-un chilipir, nu-l lăsa! zicea omul. Secreturile să știi că le-am învățat de la un japonez pe care nimeni nu-l putea birui.

Noi habar n-aveam din ce neam de om era japonezu', da' numele lui ni se părea plin de-atâta taină, că ne-am hotărât să-i dăm ascultare.

M-a-nvățat cum să-mi răschirez două degete și să le vâr în ochii celui ce m-atacă. Mi-a arătat cum, fără măcar să mă încordez prea tare, să-l plesnesc ușor cu muchea palmei acolo unde se îmbină gâtul cu umărul, cum să-i apăs pumnu-n gâtlej și cum să-i ard una la lingurică, să-l apuce leșinul. Mi-a pus, spre lămurire, atâtea piedici, de ziceai că

numai dracu fusese-n stare să le născocească și câte și mai câte. Și ca nu cumva să fie totul vreo păcăleală – deși, uneori, în timp ce mă muștruluia, abia m-atingea, că-mi venea să mă culc pe-o rână și să gem, toate secreturile astea le-am încercat de îndată pe pielea lu' vărumeu, de-am fost nevoiți să-l ducem până la car în cârcă. Ce-am învățat de la măscăriciu' ăsta nu i-am arătat decât lu' Mihai."

III

„Așadară, când m-am întors și l-am privit pe Stârcea-n ochi, mi-am dat sama că se sfârșise cu gluma. Rânjea, iar ochii îi sticleau ca la dulăi. Să nu te mire că într-o astfel de împrejurare, în loc ca el să-ncerce a da bir cu fugiții, ca să-și scape zilele, se mai gândea la prostii. După cum ți-am mai spus, era om de petrecere, alte treburi nu avea și-i plăcea ce s-ascundea sub fuste tot atât cât și îmbucăturile și băuturile de soi. Unde mai pui că era atât de plin de sine, încât nici prin minte nu-i trecea că o fetică ar cuteza vreodată să i se împotrivească. Și-apoi, când l-a văzut pe Mihai plecând, și-o fi zis: «Nu cumva ăsta mă lasă cu nevastă-sa, ca să mă mulțămească și să-i iert pe-amândoi c-au greșit?» Pe de altă parte trebuie să-ți spun că acum oi arăta eu cum oi arăta, da' pe vremea aceea nu eram femeie de lepădat, și înainte de a mă lua Mihai, mulți flăcăi își bătuseră tălpile pe urmele mele. Așa că boierul s-a apropiat de mine și mi-a pus mâna-n piept, socotind că nu mai e mult până s-o sui în pom și-o culege poame, după care-o pleca mulțumit acasă, călare pe armăsarul său și mânând din urmă ăi opt cai și cireada lui de tauri. Da' vezi că socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din târg.

Chitind eu că dovedește pofte nesăbuite, mi-am amintit de învățătura măscăriciului, i-am pus palma ușurel pe obraz, de-o fi crezut că vreau să-l mângâi, un picior l-am adus după el, așa cum spunea secretu' japonezului, și boierul s-a poticnit deodată și-a căzut pe spate. Întâi a rămas năuc, uitându-se la mine cu niște ochi de parcă o vedea pe maică-sa mare înălțându-se din mormânt, da' a sărit iute-n picioare și s-a năpustit asupra mea. Eu mi-am răschirat doar degetele de la mâna dreaptă, le-am întins înainte și i le-am vârât în ochi, de-a răcnit ca și cum aș fi băgat coasa-n el, începând a urla: «Viperă! Viperă!» în vreme ce da iar năvală pe mine. Atunci, eu, care nu uitasem nimic din învățătura măscăriciului, fie sănătos pe unde-o umbla cu japonez cu tot, i-am plesnit ușurel una cu muchia palmei unde trebuie, și numai ce-l văd că se-ntinde lat și-ncepe-a geme. Eu m-am aplecat, îngrijorată că l-oi fi lovit prea tare, da' uite că el s-agață de mine, cercând cu ăle din urmă puteri să mă doboare și bâlbâind de ziceai că-și dă suflarea: «Lepădătură, lepădătură!» Vorba asta m-a cam supărat și ce era să fac? Mai aveam și mămăliga pe foc și mirosea a ars, Mihai trebuia să vină și el curând, nimic nu era gata, așa că m-am hotărât. Am adus genunchiul drept după toată regula și l-am pălit peste gâtlej. El a zis «of» și s-a-ntins pe pământ, adormind ca un prunc după ce i-a dat mă-sa țâță. L-am dus repede pe-un maldăr de paie, că-mi stătea-n drum, și-am pornit a mesteca mămăliga. Când a venit Mihai, l-a găsit dormind liniștit ca țâncu' la pieptu' maică-si.

— Ce-i, a obosit boieru'? a întrebat el.

— O fi obosit, am răspuns eu, nevoind a-i povesti ce se petrecuse.

Nu voiam, temându-mă că de-o auzi cu ce gânduri se băgase-n mine, l-o betegi rău, ori noi ne înțelesesem să umblăm ușurel cu dânsul. Și-apoi mă simțeam cam vinovată, fiindcă-l luasem să ne plătească ce ne datora, nu să-i muiem oasele.

Abia am sfârșit noi masa, că s-a deșteptat și dânsul. Se mișca de parcă-l durea tot trupul. I-am dat o strachină de mămăligă cu brânză, două hălci de slănină și-o bucată de costiță de porc afumată. Nu voiam să zică după aia că nu l-am ospătat cu toată cinstea. Omul a pigulit pe ici pe colea câte ceva-n silă, cu o mutră acră, de parcă înghițise un șobolan. După ce a mâncat, și eu am strâns și am rânit în fața lui – îi cam tremurase mâna când dusese bucatele la gură și-mproșcase primprejur – Mihai a zis:

— Acu', boierule, avem și noi o vorbă! și l-a lămurit că noi nu pretindem de la el decât vreo două mii de galbeni.

Când a auzit de bani, domnul Stârcea s-a dezmeticit ca prin farmec, a răsuflat de câteva ori adânc și a dat să se scoale țanțoș, cum îi era obiceiul, da' i-au căzut ochii pe mine și cum m-a văzut, s-a dezumflat ca o broască mare ce-și termină oac-oacul și s-a lăsat iar pe paie. Ce s-o fi petrecut în capul lui nu știu, chitesc că și-o fi zis: «Dacă numai muierea a fost în stare să m-aducă în halul ăsta, apăi ce-o să mi se-ntâmple dacă Vizantea și-o pune și el mintea cu mine?» Așa zic c-o fi socotit, că nouă nu ne-a spus nimic. Oricum, a rânjit cu gura până la urechi, și rânjetul și privirea parcă-i erau date cu miere.

— Dragă Vizantea! a zis el.

Eu am încremenit, auzindu-i vorba.

— Dragă Vizantea, eu niciodată nu ți-am vrut răul. Iar dacă mi-am pierdut firea atunci, când cu taurul, iartă-mă și tu, că oameni suntem. Doar n-o să cauți acum să-mi iei viața numai pentru atâta lucru?!

— Viața nu ți-o iau, boierule. Nu vreau decât două mii de galbeni, a zis Mihai, înnodându-și o nojiță de la opincă.

— Dacă-mi ceri atâta bănet, e ca și cum mi-ai cere viața, frate, a răspuns domnul Stârcea cu glas blând și mustrător. Îți dai seama ce înseamnă suma asta? Cu ea poți să cumperi o casă cu două caturi și-ți mai rămâne și pentru o moșioară.

— Viața domniei-tale prețuiește și mai mult, a răspuns Mihai.

— Cum… viața!

— Așa.

— Aha!

Prin ochii prinsului a trecut o boare de frică, de parcă începea să i se deschidă mintea.

— Doar n-o să-ți faci păcat cu mine!

— Fac o danie la o sfântă mănăstire și mă iartă Dumnezău, a spus Mihai, scoțând cojocelul de pe el.

Lu' Stârcea i s-a năzărit că tat-tu se pregătește să sară asupra lui, că a zis cu glas încet:

— Nu… nu mă omorî, că te spânzură stăpânirea…

— Da' nici nu mă gândesc! a vorbit Mihai, mirat de frica boierului, care i se părea că-l apucase din senin. Noi suntem aici să cădem la învoială, nu să ne ținem de altele.

Că hâr, că mâr, că două mii n-are, dar dac-ar fi două sute poate-ar găsi. Că dac-ar pune la socoteală hambarele arse, grâul prăpădit, cei opt cai și taurii, cu prețul lor s-ar cumpăra o moșie de o mie de hectare. Rumânul e om cu suflet, și el, Mihai, doar e rumân de-al lui, n-o să țină să-l aducă la sapă de lemn. Că nu i-ar mai rămâne nici după ce bea apă. Ce-o să mănânce el și-ai lui, dacă…

— Ce mănâncă și țăranii de pe moșia domniei-tale.

— Ei sunt învățați cu puțin, frate Mihai, a răspuns boierul, amărât. Că burta lor se mulțumește din tată-n fiu cu mai nimica toată, pe când a noastră e altfel făcută…

Mihai asculta răbdător. Într-un rând, în timp ce-i mergea gura cu sârg, fiindcă își venise-n fire aproape de tot, Stârcea l-a bătut pe umăr cu atâta prietenie, de ziceai c-acuși-acuși o să-l ia în brațe și-o să-l pupe.

— Îți dau patru sute, că ești om de pe moșia mea, iar tu-mi înapoiezi caii și taurii. Hambarele și grâul prăpădit trec cu buretele peste ele.

— Eu, cucoane, sunt om cinstit. Nu vreau să te mint. Caii s-au dus, nu-i mai am decât pe aceștia doi, care ne trebuiesc nouă, mie și Zamfirei. De tauri, ce să mai vorbim, că-s ca și vânduți. Așa că să nu mai porți nădejde nici din partea asta. Iar din ăi două mii de galbeni, dacă mai stăm mult la tocmeală, zic c-or să se facă trei.

Când Stârcea a auzit una ca asta, a sărit în picioare – cam icnind, că încă-l dureau părțile de trup pe care i le vătămasem – și a urlat:

— Câine! Îmi scurgi sângele din vine ca o lipitoare! Vrei să mă mănânci de viu…

Mihai l-a împins în jos de umeri, până ce l-a așezat iar pe maldărul de paie; boierul și-a dat sama că e neputincios, că n-avea slugile lângă el să-l ajute și, de năcaz, i-au dat lacrimile.

— Eu, boierule, nu sunt lipitoare, a grăit Mihai, răbdător. E drept că vreau să-ți las oleacă de sânge, da' sângele ăsta nu-i de-al domniei-tale, e supt de la țărani de-ai noștri…

Până la urmă, de voie, de nevoie, Stârcea a iscălit hârtia prin care cerea să fie adusă chiar de nevasta lui, neînsoțită de nimeni, suma de două mii de galbeni la un anumit loc din pădure și la un anume ceas, dacă vrea să-i scape zilele. Dar soața boierului, cucoana Ruxandra, femeie de neam, de loc de prin Moldova, în loc să aducă banii, a asmuțit poterele pe noi. Când am văzut una ca asta, ne-am grăbit să

dăm cireada în primire omului de la Turnu Severin, care a trecut-o fără întârziere în Ardeal, și noi ne-am întors la peșteră, unde ne aștepta boierul legat fedeleș. Aici nu ne temeam c-o să ne dibuiască vreunul. Codrul era fără de sfârșit și ne aflam în inima lui. Poterele, nedându-ne de urmă, au mai slăbit cu alergatul, și boier Stârcea părea uitat. Noi îl țineam legat, da-l hrăneam cum se cuvine și ne purtam cu el cuviincios, că ce rost ar fi avut să-l umilim ori să-l înfometăm, când era în puterea noastră și puteam să-i luăm zilele în orice ceas?

Cam după vreo trei săptămâni, eu și Mihai am ajuns la încredințarea că n-o să putem pune mâna pe bani, dacă n-o priponim și pe coana Ruxandra. Greu n-a fost, că oamenii noștri din sat ne dădeau de veste de orice mișcare a ei, și când a pornit într-o dimineață în trăsură la drum lung, am așteptat-o la un loc potrivit, am dat iureș în vizitiu și în însoțitorii lui, am suit-o pe cucoană pe un cal și am luat-o cu noi.

Trebuie să spun de la bun început că Stârcioaia era o muiere tare aprigă, arătoasă, de vreo treizeci și ceva de ani. Avea ochi negri ca păcura, și dac-o supărai, te fulgera cu ei de ziceai că te pătrund două iatagane. Era îmbrăcată în negru, după bărbatu-su, pe care-l credea mort. A dintâi întrebare a ei a fost:

— Ce-i cu soțul meu, așa-i că l-ați omorât?

— Ba nu.

Când a auzit că trăiește, s-a înnegrit la față ca pământu' și n-a mai scos multă vreme nicio vorbă. La primul popas însă – că până la peșteră era drum lung – coana Ruxandra s-a mai muiat și i s-a așternut zâmbetul pe față. Eu o cunoșteam de când o servisem la curte și știam după zâmbetul ei că pune ceva la cale. Ce anume, nici prin gând nu-mi trecea, că până-n ziua aia nu mai avusesem prilejul s-o văd cu tot dinadinsul la treabă. Ea, neîndoindu-se de ce-i poate pielea, l-a fulgerat pe Mihai cu niște priviri focoase, de credeai că vrea să aprindă pădurea. Atunci s-a încumetat și el a se uita (care-i bărbatu' care să nu se uite, dacă-l ațâți și ai cu ce?) și vedeam după ochii lui, că de s-ar afla singur cu ea în codru, ar da buzna ca ursul la miere. Mihai era atât de chipeș și cu lipici, că se țineau muierile de el ca muștele de borcanu' cu dulceață, și nici dânsul nu se lăsa greu când vedea câte una că-i ard ochii de poftă, c-avea suflet bun.

Așadar, cucoana se ținea de el, cu ochii țintă-n ochii lui. Ne-am suit iar pe cai, și ea s-a prefăcut că-i obosită și l-a rugat s-o salte-n șa, da' numai săltat nu se chema aia, că s-a lipit de el și nu se mai dezlipea, ca și cum se dăduse cu clei. Pe drum, să nu mai vorbim, că de îndată ce-i venea bine, îl lua de mână, chipurile să se sprijine de el să nu cadă, și la un nou popas, tată-tău, ajutând-o să coboare de pe cal, ea i s-a ghemuit la piept, de parcă-și potrivea perna sub cap să se culce. Atâta sclifoseală la o muiere nu mai văzusem până atunci și nici nu aș

fi avut cum să văd, că una mai fără de rușină ca ea nu apucasem. Pe mine mă uitase și-și vedea de-ale ei în toată liniștea. E drept că eu încercam să mă mângâi cu gândul că așa o fi obiceiul ălor din neam boieresc – ce le place, întind mâna și iau, chiar de-ar fi al altuia. Însă tot mă râcâia pe suflet și-mi ziceam: «Ai noroc de treaba pe care o avem cu tine, că ți-aș arăta eu ție ce știe japonezu'!»

Noi pusesem mâna pe cucoană așa, după vremea prânzului, și tot rătăcind prin pădure, că făceam ocoluri mari, ca să nu învețe doamna drumul la peșteră, soarele s-a lăsat în asfințit. Pentru că prin partea aia codrul era des ca peria, și pe-ntuneric chiar de cunoșteai împrejurimile umblai tare anevoie și cu primejdie să cazi în vreo văgăună, am căutat un loc de dormit. Noaptea era friguroasă, și după ce am făcut un foc bun, ne-am încălzit, am îmbucat ceva și ne-am culcat. Cât am stat așa nu știu, poate că ațipisem, când m-am deșteptat într-o șoaptă:

— Vino mai aproape!

Era glasul cucoanei, oleacă răgușit și plin de fierbințeală. Și-am ciulit urechile.

— Nu te teme, doarme! a mai zis dânsa.

Am simțit cum Mihai se dă mai lângă ea, și muierea a-nceput a șopti încet, ca o suflare; se vede că-și lipise buzele de urechea lui, că unele cuvinte-mi scăpau, cu toate acestea tot înțelegeam destule. Și pe măsură ce înțelegeam cu ce gânduri se purta, mă apuca mirarea și spaima de ce se poate petrece în sufletu' unui om!

— Să-l omori! zicea dânsa. Nu-l mai pot îndura. M-a luat de fată, m-a adus aici și m-a îngropat la conac ca într-un mormânt. Și se ține de femei, de-am ajuns să trăiesc ca o călugăriță. Voiam de mult să scap de el, și pe tine am pus de mult ochii, însă n-am avut încă prilejul să-ți dau a înțelege că-mi arde carnea de dorul tău. Tu ești un bărbat cum am visat de când a-nceput a-mi crește pieptul (ca să vezi a dracului cum îl ungea cu miere!), dar am avut nenorocul să dau peste Stârcea, care mi-a mâncat zilele, de-o să-mbătrânesc înainte de vreme. Vreau să fiu liberă și de capul meu, să-mi trăiesc viața. Dacă-l omori, te fac vătaf peste toate moșiile pe care le moștenesc de la Stârcea, că nu mai are alte rude, de-o să ajungi boier mare. Eu o să-mi petrec o parte din an la Craiova, unde se țin seratele lanț, însă locul meu de odihnă și dragoste tot aici, la conac, o să fie, unde o să găsești ușa iatacului meu totdeauna deschisă.

Mihai a dat să spună ceva, însă ea nu l-a lăsat.

— Taci! a suflat dânsa, înghemuindu-se în el. Știu ce vrei să spui; femeie ca mine, pricepută și cu plăcere de dragoste, nu mai găsești în toată Țara Muntenească…

Aici a zis ceva ce n-am înțăles și-mi venea să sar din pătură s-o plesnesc peste gură, că prea părea spurcată, dar m-am stăpânit.

— Ca să-ți dovedesc dragostea și buna mea credință, să se ducă Zamfira cu o scrisoare a mea și s-o dea vreunuia din sat s-o înmâneze fratelui meu de la conac. O să-i spun unde găsește cheile de la sipet, să trimită încoace nu două mii de galbeni, ci trei. De îndată ce primești banii, tu-l omori pe Stârcea, și eu plec la București să te scap de orice răspundere. Apoi mă-ntorc, te fac vătaf peste toate și ibovnicul meu.

N-am mai putut îndura, am tușit, m-am mișcat, și ea a tăcut.

Am ajuns la peșteră; și-a strâns în brațe bărbatu', l-a pupat cu foc, arătându-se plină de îngrijorare, și i-a spus că venise să-l scape. Ce-or mai fi vorbit între ei nu știu, dar se vede că-și schimbase gândul să scrie singură scrisoarea, c-au așternut-o împreună pe hârtie. Au cerut fratelui cucoanei să bage în scorbura unui stejar dintr-un anumit loc trei mii de galbeni. Mihai mi-a dat scrisoarea s-o duc unui om de-al nostru din sat, însă eu, înainte de a pleca, i-am spus:

— Bagă de samă, rămâi singur cu o viperă, care vrea să facă din tine ucigaș cu plată.

— Du-te, că știu eu ce am de făcut, a răspuns el.

Până-n sat am mers tot în fuga calului, ca să mă întorc cât de curând înapoi. Nu voiam s-o las pe cucoana Ruxandra prea multă vreme singură cu Mihai al meu. Doar se știe că pe-un bărbat, o femeie cu nuri îl duce de nas ca pe-un viteluș de funie, și cum vrăjitoarea asta avea inimă de câine în trup îndrăcit de muiere pofticioasă, mă temeam să nu-l hotărască la cine știe ce faptă necugetată. Nu că l-ar fi răpus pe boier, că nu-și merita viața nici măcar cât o gâză răufăcătoare, însă niciodată nu știi ce iese din astfel de treburi. În ciuda grabei mele, tot a trebuit s-aștept două zile în pădure, într-un loc tăinuit, cu ochii pe conac și cu urechea la veștile pe care mi le dădeau vreo trei oameni de-ai noștri din sat. În ziua a doua, către seară, boierul Vlasiu a adus cei trei mii de galbeni și i-a vârât în scorbura unui stejar, așa cum i se poruncise. Venise singur, pe furiș, să nu afle nimeni. Se temea pesemne de viața soră-si. Eu am luat săculețul de galbeni, am încălecat și nu m-am oprit din goană până ce nu am ajuns la peșteră.

Ăl dintâi gând al meu a fost să arunc o privire pe fața și în ochii cucoanei, și când am văzut-o zâmbind mulțămită, odată mi s-a suit sângele la cap. Dar iar m-am stăpânit, că de, cu tată-tău nu-i de glumit, e iute la mânie și mă pusese dracu' de-i mai arătasem și secreturile japonezului, așa că dac-ar fi fost la o adicătelea nu aveam nici cum să mă apăr…

Ce s-a petrecut după aceea nu am uitat niciodată. Mihai le-a desfăcut legăturile la amândoi, spunându-le că sunt slobozi. Stârcea și-a dezmorțit picioarele, sărind prin peșteră, și ochii-i luceau de bucurie, zicându-și pesemne că viața e mai dulce decât trei mii de galbeni. Iar cucoana îl privea pe bărbatu-meu mirată și întrebătoare.

Mihai nu se uita la ea, și-a vârât în brâu două pistoale, mi-a poruncit să fac și eu la fel și ne-am pregătit de călătorie, să-l ducem pe boier și pe nevasta lui acasă, așa cum cuvenea după făgăduiala dată. Numai că pe măsură ce trecea vremea, doamna se tot încrunta. Când a fost gata, Mihai s-a întors către Stârcea și-a zis:

— Acuși, cucoane, o să-ncaleci pe cal împreună cu soața domniei-tale, ca să vă-nturnăm îndărăt în culcușul vostru. Ai fost în puterea mea și nu ți-am luat viața, nu că ai merita să trăiești, fiindcă traiul înălțimii tale se ridică pe mormântul celor ca mine, ci fiindcă viața e scumpă și nu vreau nici să-mi calc făgăduiala dată. Poate că greșesc, ce știu eu? Iar dumneata, cucoană Ruxandră, află că Mihai Vizantea n-o să ajungă niciodată ucigaș cu plată.

Dacă Stârcea o fi-nțăles aceste din urmă vorbe ale lu' tată-tău, nu știu. După ce i-am legat pe amândoi la ochi, i-am suit pe cai și am luat-o pe cărările cele neumblate ale pădurii, noi ducând caii lor și pe-ai noștri de dârlogi. Am mers așa până după ceasul prânzului, când am socotit că nu mai e nicio primejdie dacă văd locurile pe unde trec, le-am luat năframele de pe ochi și ne-am urmat drumul călare, nerăbdători să scăpăm și de corvada asta, dar bucuroși că toate se sfârșesc cu bine. După o vreme, i-am coborât de pe cai și i-am lăsat pe picioarele lor, noi făcând cale-ntoarsă. După trei zile ne-am dus în taină-n sat, dar abia am apucat să descălecăm într-o văgăună cunoscută numai de noi și de vreo trei țărani prieteni, că din tufiș a ieșit unul din ei, anume Toader Vieru.

— Ce-i, Toadere?

— Nu-i bine! Vă aștept de mult. În dimineața asta, o slugă de la curte l-a găsit pe boier Stârcea mort în pădure, la Dâmbul Turcului, cu un hanger înfipt în spate. Cucoana Ruxandra a recunoscut că hangerul e al vostru, și până-n sară o să vină jăndari câtă frunză și iarbă să vă ia urma.

— A dracului muiere! a zis Mihai. Mi-a poruncit apoi: Pe cai, femeie! și-am pornit îndărăt ca o furtună.

Întâi am așteptat să vedem ce se-ntâmplă. În două zile pădurea dinspre conac se împânzise cu dorobanți. Pentru doi oameni, stăpânirea adusese atâta armată, de ziceai că vrea să pornească împotriva turcului – și în fruntea ei era cucoana Ruxandra. Muierea asta aprigă ne pusese gând rău și, ca să-și arate durerea pentru moartea bărbatului ei, pe care singură îl răpusese, făgăduise o răsplată de cinci sute de galbeni oricui ne-o preda jăndarilor morți ori vii. Unii dintre țărani, de la noi și din împrejurimi, se învoiră să-i călăuzească pe dorobanți prin coclaurile pădurii, mai ales că șerpoaica le mai hotărâse și o simbrie bună.

Oamenii stăpânirii se împrăștiaseră pe căprării și băteau codrul bucată cu bucată, ca după jivine. Jivinele eram noi – eu și Mihai.

Doamna Ruxandra călărea bărbătește în fruntea hăitașilor pe un cal negru ca tăciunele și se băga fără teamă prin toate văgăunile, doar-doar ne-o da de urmă. Ehe, era furioasă că-i scăpase ibovnicu' printre dește, da' și mai furioasă, că se socotea păcălită. Pe mine nu m-a răbdat inima și tot i-am spus într-o zi lu' Mihai:

— De n-ai fi lăsat-o să se-ndulcească, n-ar fi atât de-ntărâtată și nu ne-ar fi adus pe cap atâta cătănime.

El, drept răspuns, mi-a-nfipt mâinile-n brâu, m-a ridicat în sus ca pe un fulg, și după ce m-a-nvârtit în văzduh de m-a apucat amețeala, m-a strâns în brațe, m-a sărutat și-a râs. Tat-tu pe cât era de aprig uneori, pe atât de zevzec răsărea într-alte dați, însă așa cum era, nu l-aș fi dat pe-o sută de bărbați mai chipeși decât el, cu toate că mai chipeși nu puteau să fie. E drept, ori de câte ori făcea câte-o faptă nepotrivită, mă cuprindea furia și tare aș fi vrut să-l strunesc ca pe un băiețel fără minte, numai că nu era chip. Odată se uita la mine pe sub sprâncene, se-ncrunta și se întuneca la față (că mă cunoștea ce-mi poate pielea), iar eu bombăneam ce bombăneam, și până la urmă rămâneam cu bombăneala și-mi puneam pofta-n cui.

Eu nu le purtam ură muierilor ce se țineau de capul lui, da' spurcăciunii ăștia îi pusesem gând rău – umbla să-mi omoare bărbatul, și asta cum să i-o iert?! Așa că am căutat să dau de ea. Mihai împărțise pădurea în două: într-o parte pândea el, cealaltă rămăsese în sama mea; asta, ca să nu ne ia hăitașii fără veste și să ajungem în bătaia puștii vânătorilor. Dorobanții cam obosiseră. Nu erau învățați să bată codrul zi și noapte, și când o căprărie ajungea la un loc mai ferit, oamenii făceau focul, s-așezau în jur și s-apucau de snoave. Numai cucoana Ruxandra nu obosea, de parcă înghițise o ciușcă de ardei roșu și nu-și mai afla astâmpărul. Noi umblam atât de încet prin pădure, că nu făceam în drumul nostru mai mult zgomot decât vulpea plecată după pradă.

Și într-o zi, cum mă strecuram eu printre copaci cu fereală, visând să dau de urma cucoanei, aud deodată zgomot de copite și de crengi călcate-n picioare. Mi s-a tăiat răsuflarea, pentru că nu se simțea decât un singur cal îndemnat de-un glas de femeie: glasul ei! Inima a-nceput a-mi face tica-taca, tica-taca; am descălecat, mi-am dus iute fugarul într-o vâlcea, apoi am pornit să ies în întâmpinarea muierii. Și cum mă furișam către ea, gândind cum s-o iau fără veste, furia creștea în mine ca aluatul pus pe cuptor. «Acu' să mă răfuiesc cu tine!» îmi ziceam eu. Eram hotărâtă să-i fac sama – că doar o scorpie ca ea nu merita altceva – însă mai-nainte voiam să-mi vărs focul să mă ușurez. M-am suit într-un arbore din calea ei, și când a ajuns în dreptul meu, i-am căzut în spinare. I-am zvârlit pistolul de la brâu, că umbla și ea înarmată, spurcăciunea, și, înainte de-a apuca să se dezmeticească bine, am legat-o cum știu eu, i-am pus un căluș în gură și am urcat-o

iar pe cal. Am dus caii de dârlogi, mergând așa destulă vreme până la un loc ferit de orice cărăruie și departe de jăndari. Acolo am dat-o jos din șa, am dezlegat-o și i-am scos călușul din gură.

— Urlă! i-am spus eu.

Ea m-a săgetat pe sub sprâncene, clocotind de furie.

— De ce să urlu? a zis dânsa.

— Așa, că ți-a sosit ceasu'.

Am văzut-o că se-nfioară și se albește la față ca păretele. Apoi a-nceput a striga cât o țineau bojocii:

— Ajutooor! Ajutoor! Aici, dorobanți…

Numai că eu știam unde se aflau cătanele și unde eram noi, așa că m-am așezat pe-un stejar prăbușit de furtună și-am așteptat să văd ce-o să mai facă.

— Ți-e frică? Apăi pe bună dreptată ți-e frică, am vorbit eu. C-a venit ziua socotelilor. Ți-ai omorât bărbatul și te-ai dat la omu' meu, că altul n-ai mai găsit, și-acu vrei să-l ucizi și pe el! Să știi că ți-a sosit ceasu' de-adevăratelea!

A tăcut, parcă rușinată că strigase. A dracu, nu semăna cu Stârcea, nu se speria! Mie parcă-mi mai trecuse furia, da' când am văzut-o că se uită plină de dispreț la mine cu ochii ei negri ca păcura, am început a socoti că n-ar fi rău mai întâi să-i scot ochii cu unghiile și să sfâșii țoalele cele frumoase de pe ea. Mă mâncau palmele și-mi ardea pământu' sub tălpi de nerăbdare. Însă, când să mă reped, unde-o aud:

— Halal muiere de haiduc! Omoară o femeie fără apărare, pe când ea e înarmată până-n dinți!

Eu am zvârlit pistolul și un hanger de care nu mă despărțisem de când luasem calea pădurii.

— Acu' mai vrei ceva? Sunt ca tine, cu mâinile goale.

Am zis și m-am năpustit pe ea. Oho, fata mea, să-i dea Dumnezău sănătate măscăriciului și lu' fiu-său, că mulțămită lor mi ți-am tărbăcit-o pe vrăjitoare, de chirăia și hâcăia în mâinele mele ca o găină pe care-o jumulești de vie. «Îți mai arde de bărbatu' alteia? Na, dacă-ți mai arde!» îi ziceam eu, pocnind-o potrivit de tare, ca să n-o întind lată înainte de vreme și să scape mai ușor decât se cuvenea. «Da' pe bărbatu-meu vrei să-l mai omori? Na!» mă răsuflăm eu și-i mai lipeam un secret de-al japonezului, de-o lua cu amețeala. De fiecare dată trăgeam și de țoale, de i le făcusem ferfeniță, că, simțindu-mi palmele pe trupul ei și chitind că-l ademenise cu el pe Mihai, m-am trezit deodată că m-apucă năbădăile și-mi pusesem în gând s-o belesc ca pe-o oaie. E drept că nici dânsa nu se lăsa și-mi mai plesnea câte una de vedeam stele verzi, cercând să-mi scoată și ochii cu unghiile. Dar parcă se putea pune ea cu mine?! Și tocmai când mă aflam eu mai aprig la treabă, desfătându-mă cum nu mă mai desfătasem nicicând, și mi se răcorise inima de ziceai c-o adie un vântuleț înmiresmat de

primăvară, mă simt apucată de ceafă, ridicată de la pământ și aruncată în lături ca o aşchie. Era Mihai. Cum de răsărise lângă noi înainte de a-mi găta eu treaba, nu știu, însă el era. «Oho! am strigat eu, tot de partea ei te dai?!» Și, pierzându-mi firea de tot, am sărit pe dânsul. De Ruxandra nu mai vorbesc, că nu mai merita s-o iei în samă. Stătea întinsă la pământ, cu un ochi umflat și negru, aproape goală, cu trupul acoperit de vânătăi și suflând ca o broască. Mihai s-a-mpiedecat de piciorul meu, pe care-l pusesem unde trebuia cu bună știință, m-a apucat cu palmele de umeri și m-a scuturat, întrebând:

— Ai înnebunit, Zamfiro?

Eu am izbutit să mă desfac, am cules hangerul din iarbă și…

— Ce faci?

— O omor pe zgripțuroaică înainte de a te omorî ea pe tine!

L-am auzit spunând cu glas domol:

— Aruncă hangerul, nevastă!

Așa vorbea el înainte de a se înfuria tare și m-am temut. L-am aruncat. De altfel, îmi vărsasem focul și mă potolisem.

El s-a dus și-a ridicat-o pe cucoană de jos.

— Vezi, doamnă Ruxandră, ce pățești dacă nu stai cuminte acasă? Lasă poterele să-și facă treaba pentru care sunt tocmite și nu te băga în rosturile altora.

Ea l-a îndepărtat cu mâinile, șuierând:

— O să vă omor pe amândoi!

— Lovește-o peste bot! am strigat eu.

— Taci! a poruncit Mihai.

S-a dus și a venit curând cu caii.

— Sus, doamnă, să te-ntorci acasă.

A suit-o-n șa, iar când am ajuns la un loc, de care, dacă treceam mai departe, ar fi fost cu primejdie, a dat-o jos de pe cal.

— Și calul?! Mă lași să mă duc pe picioare?!

— Îl opresc eu. E-al Zamfirei. Cu atât se alege și ea din osteneala ei. Dumneata te alegi cu mai mult – cu viața, pe care, dacă nu veneam la vreme, ai fi putut-o pierde.

A zis, am încălecat amândoi și am pornit în fuga mare către bârlogul nostru. Alergam în urma lui ca umbra. Furia îmi trecuse de tot și-mi venea să-i ies înainte, să-l opresc din goană și să-i spun: «Ehe, Mihai!» să-l iau în brațe, să-l strâng și să-l alint… Așa era el. Nu i te puteai împotrivi nici când se înfuria, nici când arunca o vorbă ce te ungea la inimă de ziceai: «Alt bărbat ca el de-ai umbla pământul tot n-ai găsi și nici ți-ar place!»

Din ziua aia parcă dăduse strechea-n dorobanți. Cucoana Ruxandra se întărâtase peste fire. De la o iscoadă am aflat că plecase la București, drept la curtea domnească, să se plângă lu' Vodă și să-i ceară ajutor să pună mâna pe noi. Acesta cică l-ar fi certat pe ăl mai

mare peste jăndari și i-ar fi dat poruncă să se facă luntre și punte să se termine cu noi. Iar cucoana, care s-a întors fără întârziere la conac, a înarmat și ea, pe socoteala ei, vreo douăzeci de slugi și le-a trimis să bată pădurea, întărâtându-le cu o răsplată împărătească. Iscoada noastră spunea că în ziua când doamna le-a dat drumul pe poartă slugilor înarmate le-a zis: «Să nu uitați muierea. Pe capul ei plătesc o răsplată și mai mare!» Muierea eram eu. Da' ei, în codru, nu i-a mai călcat piciorul multă vreme."

IV

„Se lăsa toamna și începuse a se îngălbeni frunza. Cerul se acoperea de nori: când nu te gândeai te pomeneai cu o răpăială ce desfunda pământul. Cucul plecase de mult, și veverițele se grăbeau să-și umple cămările cu alune și ghindă. Bursucul rar mai ieșea să se prăjească la soare, iar urșii mâncau în pace jir laolaltă cu cerbii și căprioarele, ca să se-ngrașe de iarnă.

Dorobanții, în ciuda cucoanei Ruxandra, s-au mai răcorit, apoi s-au aciuat în sat. Slugile înarmate își făcuseră mai în adâncul pădurii vreo două colibe, plecau de la conac ca și cum umblau după noi și benchetuiau cât era ziulica de lungă pe socoteala stăpânei. Atunci am rămas eu grea cu tine. În peșteră era cald și liniște; de-ale mâncării nu duceam lipsă, că ne îndestulasem din vreme cu de toate, iar apă luam de la un izvor din apropiere. Trăiam cu caii la un loc, fiindcă într-altă parte nu aveam unde-i adăposti. Erau animale de treabă, care se deprinseseră cu noi și înțelegeau de vorbă ca niște oameni. Când a început a ninge, între noi și cei ce ne urmăreau s-a ridicat un zid de zăpadă, păzit de haitele de lupi, care alergau, urlând de foame, prin viscol. Atunci, în iarna aia, mi-am dat sama ce înseamnă odihnă fără griji. Da' după vreo trei luni de iarnă grea ne-a apucat urâtul. Așa că am răsuflat ușurați când s-a topit zăpada, au dat cei dintâi muguri, și pe cer s-au ivit nori de ploaie.

De îndată ce am socotit că putem merge cu căruța prin pădure, am încărcat-o pe jumătate cu fân. Deasupra am pus tot ce aveam noi mai de preț: două șube, o velință flocoasă din lână țigaie, câte două perechi de opinci, două rânduri de primeneli, șeile și ce-o mai fi fost. Dedesubt am vârât flintele, pistoalele și hangerele; doi cai i-am înhămat în față, iar pe ceilalți doi i-am legat în spate, de capetele loitrelor, și-am pornit.

Am plecat fără gând de întoarcere. Eram încredințați că Ruxandra Stârcea n-o să se liniștească până ce nu ne-o dibui bârlogul. Și, după cum am aflat mai târziu, bine am făcut, pentru că jândarii și slugile doamnei tot ne-au descoperit până la urmă ascunzătoarea, numai că noi eram departe. Adică departe și nu prea, fiindcă, după multe drumuri ocolite, am ajuns la Turnu Severin, la un om de încredere pe care-l aveam acolo. Gazda asta nu ne putea vinde nici pentru prețul mare pus pe capul nostru, fiindcă era chiar geambașul care ne cumpărase caii și taurii boierului Stârcea. Iar pentru că puteam fi recunoscuți după fugarii de rasă pe care-i aveam cu noi, i-am vândut tot lui și i-a trecut curând și pe ei în Țara Ardealului.

În mai te-am născut pe tine, și în iulie ne-am pregătit de plecare. Se zvonea că jândarii ne căutau prin Turnu. Cumpărasem din vreme doi cai tătărăști, mici și subțirei; când te uitai la ei ziceai că nu sunt în

stare de nimic, dar când îi încălecai și-i îndemnai oleacă, s-așterneau pe o goană nebună cu burta la pământ, de nu-i ajungea din urmă nici pasărea în zbor. Ne făcusem la un meșter bun și o căruță nouă, mare, adâncă și cu coviltir întocmit din două rânduri de rogojini. Paie, câteva boarfe, trei ălbii, șase ciubere, cincizeci de linguri de lemn și armele dedesubt; așa am pornit noi pe tăcute într-o dimineață din oraș. Ție îți încropisem culcuș cald într-una din ălbii și n-o duceai prost. Albiile și celelalte le luasem să-i amăgim pe cei ce ne întrebau, că suntem plecați de la munte să ne vindem munca la șes. Pornisem către Craiova, să ni se piardă urma și să ne înjghebăm pe vreundeva o gospodărie, ca să ne liniștim. Ne ziceam că boieroaica și jăndarii n-or să ne caute prin locuri fără văgăuni, e drept cu unele păduri mai întinse, dar nu ca cele dinspre munte. Bani aveam să trăim fără grijă o viață de om, da' noi parcă eram făcuți să-i ținem? Că dacă ajungeam într-un sat și vedeam amarul, ne deschideam băierile pungii. Țăranul trăia mai pretutindeni ca un rob pe lângă moșia boierului, și după voia acestuia o ducea rău ori mai binișor, după cum era sufletu' și toana stăpânului. Însă e greu să trăiești după bunul plac al altuia și să fii la cheremul lui în toată clipa, că ți se cătrănește inima și ți se face lehamite de viață, mai cu osebire când trebuie să cântărești îmbucătura-n palmă de zece ori înainte de a o băga în gura copilului tău.

Într-o zi, cam pe la ceasul prânzului, am ajuns într-un sat unde ne-a ieșit soarta-n cale. Pe uliță am văzut oameni cu straie peticite și copii slabi și dezbrăcați. Acolo stăpânea un domn, anume Ticleanu. Zic «stăpânea», fiindcă, deși țăranii păreau liberi, ei erau în mâna boierului întocmai ca vrabia în mâna strânsă a unui păsărar. Zi de sărbătoare; tocmai se ținea hramul bisericii, și țărănimea aștepta împărțirea colivei și a colacilor. Oamenii își curățiseră opincile, își spălaseră cămășile și ițarii de pe ei și veniseră la slujbă. Înăuntru erau mai mult femei și înstăriți cu nevestele și copiii lor – că aceștia din urmă aveau pentru ce mulțămi lu' Dumnezău – bărbații ceilalți aținându-se prin pridvor și prin curtea sfântului lăcaș.

După ce am tras căruța mai la o parte, la umbra unui dud, am intrat și noi să ne-nchinăm. Pe tine te-am luat în brațe să-ți arăt și ție altarul, că pân-atunci n-apucaseși să vezi așa ceva. Nici măcar nu te botezasem, fiindcă nașterea ta nu puteam s-o vestesc după regulă, de teamă să nu te dăm de gol. Și-apoi tu nu păreai nerăbdătoare să te scufunde popa-n cristelniță, așa că botezul l-am făcut uitat. Ne-am zis că pentru atâta lucru nu și-o pune Dumnezău mintea cu noi. Ne-am închinat, și după aceea ne-am uitat primprejur. În două strane mari, lucrate cu meșteșug, de lângă iconostas, se aflau un boier și o cucoană. O țărancă amărâtă ne-a spus, când am întrebat-o în șoaptă, că era domnul Ticleanu cu soața sa, ctitorii sfintei biserici. Glasul ei părea

atât de plin de evlavie, de-ai fi crezut că stăpânul acelor locuri nu era nici mai mult, nici mai puțin decât Sfântul Duh, care binevoise a lua chip de om și coborâse pe pământ, în mijlocul prostimii. Numai că noi, eu și Mihai, văzusem ce-i un boier când apuci să-l strângi cu ușa, iar cucoana Ruxandra socoteam că-mi dăduse măsura pentru toate boieroaicele, ceea ce am descoperit curând că nu era așa.

Ticleanu fusese ales de soartă să ne hotărască drumul. Era un bărbat cam de patruzeci de ani, trupeș, care se uita încruntat pe sub sprâncenele-mbinate, și din privirea lui răzbătea o nespusă trufie. Soața sa, dimpotrivă, era subțire ca o trestie, cu ochi mari și gânditori și cu niște mâini de ziceai că sunt din cele zugrăvite pe icoane.

Când s-a sfârșit slujba, cucoana cea firavă a ieșit afară, și din niște coșuri aduse de slugi a început a împărți pomană, în timp ce o slujnică punea rumânilor în palmă câte un pumn de colivă. „Bogdaproste!" ziceau oamenii, trecând mai departe, să-i lase pe alții să se bucure și ei. Doi copii s-au luat la bătaie pentru o coajă de colac, și dacă nu s-ar fi băgat unul mai mare între ei, poate că încăierarea s-ar fi întins și la alții. A ieșit și boierul afară, urmat de un om îndesat, cu mustăți groase, la brâu cu o vână de bou, care părea să fie vătaful. Gloata s-a dat în lături, deschizând o cărare largă, de puteau trece pe ea zece inși deodată. Țăranii își smulgeau căciulile din cap și se plecau în fața lui ca babele dinaintea popii când iese în fața altarului, îmbrăcat în odăjdii, în mână cu sfintele daruri.

Eu stăteam cu tine în brațe și cu Mihai alături. Tată-tău se rezemase de gardul bisericii și se uita cum împărțea cucoana pomană, când, uite că boierul se opri și-l fulgeră cu privirea. Apoi făcu vreo câțiva pași și se apropie de noi.

— Cine ești tu? îl întrebă el cu glas aspru.

— Niculae Goangă, răspunse Mihai repede.

— De unde vii?

— De la munte, cu albii, ciubere și linguri.

— Unde ți-e căruța?

— Ici, sub dud.

— Hai s-o văd și eu!

Mihai îi arătă drumul, și eu m-am luat după ei. Boierul, urmat de vătaf, se opri în fața căruței, se uită cu dispreț la caii pirpirii și-și băgă capul sub coviltir.

— Ce pute-așa? întrebă el.

— Eu zic că nu pute, boierule!

Ticleanu se încruntă, aruncându-i o privire ascuțită.

— Ba pute.

Mihai își vârî și el capul sub coviltir.

— Or fi pârdalnicile astea de șube, că miros tare a oaie. Așa-i mirosul lor.

Boierul își îndreptă trupul și se uită crunt la tată-tău. Îl vedeam că se înfurie și nu știam de ce.

— Căciula ți-e lipită de păr? întrebă el. Ia vezi, Tudore, se-ntoarse dânsul către vătaf, îi e lipită de păr căciula aia?

În clipa asta, vătaful îl pocni pe Mihai cu pumnul în față, apoi își scoase vâna de bou de la brâu și după ce-l plesni de două ori peste obraz, cu o altă lovitură îi smulse căciula din cap.

— Văd că nu-i lipită, grăi boierul, și pe fața lui întunecată se așternu un zâmbet fugar.

Eu încremenisem. Mihai rămăsese cu capul gol. De la tâmple către bărbie i se așternuseră două dungi sângerii.

— De ce dai? întrebă el domol.

Loviturile vătafului și glasul lui Mihai mă-nspăimântară. Dacă tată-tău nu se stăpânea, eram pierduți. Nu știu de ce în clipa aia am azvârlit o privire în jur, ca și cum aș fi putut găsi vreun ajutor de undeva. Câțiva țărani stăteau și se uitau tăcuți de departe. Atunci o văzui pe cucoana boierului pășind grăbită către noi, și când vătaful ridică din nou mâna să-l lovească pe Mihai, ea-l apucă de braț:

— Destul!

Avea un glas slab, dar plin de hotărâre.

— Nu te amesteca! îi porunci boierul, aspru.

— Pentru ce-l lovește pe omul acesta?

— Pentru că nu și-a scos căciula din cap când a trecut stăpânul, răspunse vătaful.

— Pleacă, Tudore! porunci doamna, și de data asta, porunca ei suna a amenințare.

— Prostimea s-a cam obrăznicit, zise Ticleanu, repezit. Dacă nu luăm seama, ni se suie-n cap. Iar dumneata, doamnă, ești o bonjuristă.

Ea își plecă ochii, însă răspunse hotărât:

— Să nu-l mai lovească!

— Să părăsești numaidecât satul, îi porunci boierul lu' Mihai. Dacă peste o jumătate de ceas te mai prind pe aici, te biciuiesc cu mâna mea.

Mihai ridică, mut, ochii la mine. Am rămas singuri. El stătea drept, cu fruntea în bătaia vântului; dungile de pe obrazul lui sângerau, avea ochii goi, iar vântul îi flutura pletele: ele păreau singurul lucru viu care mai rămăsese într-însul. Încremenisem și eu. Ne hotărâsem să ne aciuăm undeva și să ne potolim; nu e puțin lucru să simți mereu vânătorii pe urmele tale. Și-apoi mai erai și tu; voiam să te văd la adăpost. Și-acum se spulbera orice gând de liniștire. Îl cunoșteam pe Mihai; în clipa aceea mi-am dat seama că eram sortiți să fim fugari până la sfârșitul zilelor noastre. Că oriunde ne-am așeza, cu boierul am păți la fel: în fața lui trebuia să-ți pleci capul ca în fața lu' Dumnezău, să te umilești, ori noi ne învățasem cu libertatea și cu lipsa

de umilință. Și m-a cuprins furia, poate furia deznădejdii. Mă visasem într-o căsuță nu mai mare decât o odaie încăpătoare, cu o palmă de loc în jur, cu vreo câțiva pomi roditori și cu o vacă; m-aș fi mulțumit și cu o capră. Și-acum le luase vântul pe toate! Boierul și vâna de bou a vătafului ne zvârlise din nou pe drumuri de pribegie. Se sfârșise tot, și în clipa aceea s-a săpat în mine ura. Până atunci, în ciuda nedreptății, nici eu, nici Mihai nu apucasem să ne dăm sama că urâm. Maicile noastre ne făcuseră pe amândoi dintr-o plămadă ciudată; nu puteam îndura umilința și nedreptatea, de-aia ne răzvrătisem împotriva lu' Stârcea, și-o făcusem fără măcar să bănuim încotro ne duce fapta noastră. Eram tineri și iuți din fire. După ce Mihai dăduse foc pătulelor boierului și fugisem în pădure, ne speriasem, apoi trecuse prima furie și ne cuprinsese grija. Dacă poterele nu ne-ar fi urmărit mereu, poate că ne-am fi potolit de-atunci. Ne gândisem să trecem munții în Ardeal, dar auzisem că și rumânii de pe-acolo o duc tot atât de greu cu boierii lor. Și-am rămas și i-am luat lu' Stârcea întâi caii, apoi taurii, și pe măsură ce vedeam că de ce ne apucăm ne iese bine și aflam că nici boierul nu era Dumnezău, ne venea inima la loc. Dar nu uram, ori poate nu știam că urâm. Când Mihai se întorsese acasă de la războiul cu turcul, unde luptase cu nădejde, ca să scăpăm de robie, socotise că o să se schimbe ceva și pentru cei ca noi, ca să ne fie și nouă mai bine. Așa i se spusese la reghiment de un ofițer tânăr, umblat prin țări străine, însă după aia se văzuse că nu se schimbase nimic. Și mai era ceva. Când vedeai că poți să alini amarul unui amărât cu un galben-doi, simțeai cum ți se ridică o căldură de la inimă, de parcă ai fi câștigat cine știe ce. Într-o zi am socotit că nu ne era dat nouă să schimbăm lumea, și după ce cucoana Ruxandra își ucisese bărbatul, ne-am zis: „Gata, s-a sfârșit cu haiducia!" Și uite că în satul acela de amărâți ne poticneam iar. Știam, după cum își ținea capul, trupul și pumnii, că și cu Mihai se petrecea ce se petrecea cu mine.

Ne-a deșteptat din încremenire un om îndesat, cu mustăți groase, pleoștite, rupt ca un cerșetor, și în cap cu o căciulă cât o baniță.

— Hai, bade, să punem caii la căruță!

Nu a așteptat răspuns, a tras un cal la oiște și l-a-nhămat; tat-tu l-a-nhămat pe celălalt, și când a fost gata, omul a zis:

— Să mergem!

Eu m-am suit în căruță cu tine, iar Mihai și țăranul cel îndesat s-au așezat pe scândura din față. Nu numai că vedeam, da' și simțeam că omul e de-al nostru, așa că aveam încredere în el și l-am lăsat în voie când a pus mâna pe hățuri și-am pornit. Am ieșit din sat, și după o vreme am intrat într-o pădure. Abia ne-am afundat bine în desișul ei, că țăranul și-a trecut hățurile-n stânga, și-a dat căciula pe ceafă și-a-nceput a cânta:

Pădure, mări pădure,
Un' mă duc, un' mă întorc,
Tot de tine am noroc,
Că boieru' mă jupoaie,
Mă belește ca pe-o oaie,
Ne adună tot din sat,
De nu las' un dumicat!
Săi, Vizanteo, ce mai stai?!
Săi în grabă, măi Mihai,
Că ne ia tot de la gură,
A din urmă-nbucătură…

Eu am rămas cu ochii pe spinarea lui lată, iar tată-tău a pus mâna pe hățuri.

— Stai! a zis el și a oprit căruța. De unde-a răsărit cântecul ăsta?

Omu' l-a-ntrebat:

— Da' ce, tu pe ce lume trăiești? N-ai auzit de Mihai, haiducul, și de nevasta lui, Zamfira?

— Nu.

— Păi cum, frate?! Cântecul ăsta se cântă de la munte-n vale către șes, până-n așezarea Craiovei.

— Aha!

Noi ascultam mirați.

— Și cine l-a făcut?

— Unul dinspre deal, iar cine se pricepe, îi mai lipește și el o vorbă și-și varsă năduful, că năduf îi destul, n-avem de ce ne plânge. Da' acu' hai, că dacă grăbim, ajungem curând.

Și-am ajuns. Era o colibă într-o poiană de câțiva stânjeni. Omul a tras căruța la umbră, apoi am intrat înăuntru. Se făcuse ceasul prânzului: ne-a poftit la masă – un boț de mămăligă rece și ceapă. După ce am mai scos noi câte ceva și ne-am ospătat, am băut apă.

— Și-acu' să ne lămurim, a zis el.

Stăteam pe niște buturugi în jurul unei mese scunde, și de-afară se auzea ciocănit de ghionoaie. Tu dormeai în albioară, pe patul de fân al omului care ne găzduia.

— Aflați că bunicu' a primit pământ în… '64 de la Cuza, pe plată, ca și alții, după cum știți, pe termin de cincisprezece ani. A plătit el de s-a spetit și l-a strâns Dumnezău de pe drumuri, lăsând patru feciori. Împărțindu-se cele zece hectare moștenite între cei patru, s-a ales fiecare cu două hectare și jumătate. Tată-meu a avut și el o fată și un băiat: pe mine. Împărțindu-ne noi averea la moartea părintelui nostru, ne-a venit la fiecare câte un hectar și un sfert.

— Mda, a zis Mihai, când rumânu' a ajuns aici cu povestea vieții sale; peste tot s-a fărâmițat pământu-așa, de nu se mai poate trăi de pe

urma lui.

— Soră-mea s-a măritat cu un meșteșugar de la oraș și-a arendat pământu' la boier pe cincisprezece ani pe o nimica toată – cum e obiceiul. Avea nevoie de bani. Așa am rămas eu singur dintre toți cei ce erau din neamul meu, că-i luase vântu' nevoilor și-i aruncase departe, de nu le mai știai de urmă. Nenorocirea mi s-a tras de-acolo că palma mea de ogor se afla între moșia lui și pădurea pe care tot el o stăpânea. Iar prin dreptul ei făcea râul un cot, unde se putea ridica o moară de apă. El a zis să i-o arendez, ca și soru-mea, pe cincisprezece ani. Da' eu n-am vrut; țineam la pământ. Acu' vreo doi ani, vătafu' lui a intrat în ogoru' meu; eu am sărit la el cu parul, da', ajutat de slugi, m-a bătut crunt, m-a legat cobză și m-a dus dinaintea boierului.

— Tu ești? a zis moșierul. Ai venit să hotărâm arenda pentru pământul tău?

Eu abia mă mai țineam pe picioare, că mă fărâmase vătafu-n bătaie, da' tot am zis:

— Nu arendez pământu'.

— Bine.

Când să ies pe poartă, vătaful a sărit iar asupra mea cu vreo patru slugi, m-au târât împreună într-un pătul și m-au făcut sânge, după care m-au dus iar dinaintea boierului.

— Aha! a zis el. Te-ai răzgândit?

— Ba nu, am grăit eu, și ce s-a mai petrecut nu știu, că mi s-a făcut negru dinaintea ochilor și-am căzut jos.

M-am trezit în șanț, aruncat acolo ca un gunoi, și dacă nu-mi veneam în fire curând, m-ar fi mâncat porcii, care-și și băgaseră colții în piciorul meu. Ciocoiul a arat pământu', l-a semănat și-a rânduit pază, să nu mai calc pe el. Eu am pus iar mâna pe par și-am betegit vreo două slugi, însă după aia m-au betegit ele, de-am zăcut o lună. Ce era să fac? Ziceau unii să pornesc judecată, de parcă judecătorii mi-ar fi dat mie dreptate! Mi s-ar fi întâmplat ca lu' Gheorghe Stavrat, care într-o pricină ca a mea, tot cheltuind, a ajuns în sapă de lemn, și-a mai pierdut și procestul. Așa că stăpânul și-a ridicat moara, s-a ales cu pământu' meu, iar eu am rămas cu buza umflată.

Dar asta nu-i tot. Cu vreo doi ani mai înainte îmi luasem nevastă dintr-un sat vecin, tânără și cu vino-ncoace. Aveam cu ce-o ține. Stăpâneam petecul de pământ de care vorbii și mai munceam și ca un rob cu palmele pe la curte ori pe la avuți. La început toate au mers bine. Mă omorâsem cu munca vreo patru ani mai înainte, răbdasem de foame de mă făcusem ca un țâr, și când am luat-o pe Anica, am înțolit-o ca pe-o nevastă de om cu stare.

Muierii mele îi plăcea să se poarte. Îi luceau ochii după podoabe și se sulemenea, de ziceai că-i zugrăvită. Iar eu, nătângul, eram mândru de ea și mă umflam ca un curcan în pene când o vedeam pășind

țanțoșă pe ulița satului, ori prinzându-se în horă în vreo zi de sărbătoare. Îmi ziceam: «Halal femeie ți-ai luat, Marine, că pe mine Marin mă cheamă. Ți-a pus Dumnezeu mâna-n cap. Cine mai are ca tine la așternut o muiere ca ea?» Numa' se vede că în vreme ce Dumnezău mă ținea de chică, diacul mă trăgea de-un picior, că femeia s-a dovedit curând rea de muscă. Am prins-o c-un flăcău, și ca s-o dezvăț, i-am muiat oasele nu prea tare, ca să n-o vatăm pe dinăuntru, că de dragă mi-era dragă ca ochii din cap, iar pe flăcău cred că l-am învățat minte pe vecie să ademenească soața altuia.

Eu, după cum spusei, țineam la dânsa, mă-ntunecasem la minte și-o pierdeam din ochi de dragă, că mă-nfofolise, șerpoaica, de n-o mai vedeam decât pe ea. După scărmăneală părea' că se făcuse nevastă credincioasă și-am dat un acatist de mulțămire. Da' am văzut curând că-mi luase popa banii degeaba. Mi s-a-ntâmplat nenorocirea cu pământu', de muncit nu mai aveam pe unde, că stăpânu' conacului nu se mai uita la mine nici ca la un vierme, iar avuții, știind cum stau cu Ticleanu, nu mă tocmeau de frica boierului. Muierea se-nvățase însă cu binele, și-acu', la rău, se scârbise de gospodărie și de tot. Cât era ziua de lungă tuna și fulgera, până-ntr-o dimineață, când a pierit de-acasă. Își luase țoalele și podoabele cu ea și plecase. M-am întristat peste măsură, m-am dus în satul vecin, la părinții ei, însă n-am găsit-o acolo. Am întrebat, am iscodit, și-abia după un an am aflat c-o ademenise Ticleanu, o dusese la oraș, trăise ce trăise cu ea, și-apoi o lepădase. Când femeia s-a văzut singură, fără un ban, a-nceput să se țină ba cu unul, ba cu altul. A mai căzut și la darul beției, și într-o noapte de iarnă, ieșind ea de nu știu unde, amețită de băutură, s-a rătăcit în drum spre casă, a prins-o viscolul și-au găsit-o oamenii dimineața înghețată tun. Când am aflat, mi s-a-nnegrit inima ca păcura. Dacă rămânea acasă, o dădeam eu pe brazdă și s-ar fi potolit, da' așa… se pierduse. Boierul, după ce-mi luase pământu', după ce mă stropșise-n bătaie, o luase și pe ea, ca să-mi fie rușinea și mai mare. Nu pricep, măi frate, de ce m-a batjocorit el așa pe mine, un țăran de rând, și el, un domn mare cu atâta bănet! Asta n-o pricep în ruptul capului! Eu atâta aveam: palma de ogor și nevasta… De-atunci îmi petrec viața-n codru. Mă hrănesc cu ciuperci și poame pădurețe, cu jir și cu câte-o sălbătăciune pe care-o prind cu lațu'. Când mă duc prin sat, mă privesc toți ca pe-o jivină, și mulți se feresc de mine, zicând că-s nebun. Boierul, de se nimerește să-mi iasă-n cale, nu mă ia-n samă, de parcă nici n-aș fi pe lume, da' pânea de pe ogorul meu o mâncă. Nici de arenda pământului, oricât de puțin acolo, nu-și mai amintește. Și-o zice că-i gata – el rămâne cu moștenirea mea, și eu o să mor într-o zi în pădure, sfârtecat de jivine. Da' eu nu vreau să mor înaintea lui și a lu' Tudor, asta e.

A tăcut, privindu-ne pe sub sprâncene.

— Ce zici? l-a-ntrebat apoi pe Mihai.

— Ce să zic?

— Să-i pândim în pădure pe-amândoi, pe ciocoi și pe Tudor? Codrul ăsta e-al lu' Ticleanu. Merge zvonu' că-l dă-n tăiere. A-nceput să-l cutreiere cu vătaful și să-nsemne copacii. A crescut veninu-n mine, de-o să mă-nec într-o noapte-n el. Vreau să mă răfuiesc cu ei, și după aia pot să-mi dau și eu suflarea. Să le plătesc pentru pământ și nevastă. Vrei?

Își pusese pumnii pe masă și, aplecat înainte, îl privea pe Mihai în ochi.

Tată-tău a zis:

— Vreau.

Atunci Marin Pană s-a ridicat de pe buturugă. Cu picioarele rășchirate înfipte-n pământ și-a umflat pieptul de două ori și-a oftat adânc, de ușurare.

— Acu' să ne răfuim, boierule, să ne răfuim cu vătaf cu tot, a vorbit el cu glas răgușit.

Când Mihai a scos flintele și hangerele de sub paiele din căruță, a zis:

— Ești fugar?

— Da. Sunt Vizantea, și aceasta e nevasta mea, Zamfira.

Omul l-a privit îndelung, cu ochii umezi.

— Mi te-a scos soarta-n cale! a zis el, dând să-i sărute mâna.

— Nu fi prost! l-a repezit Mihai. Du-te și-ți fă rost de un cal.

Marin și-a luat cușma și-a plecat, zicând:

— Până-n miezul nopții sunt îndărăt, după care a pierit după copaci.

Am rămas singur cu Mihai, uitându-ne unul la altul, fără să scoatem o vorbă. Apoi el s-a dus și te-a privit, pe gânduri, cum dormeai.

— De-acu' nu mai sfârșim cu haiducia decât o dată cu viața, a murmurat el.

— Așa să fie, am zis eu.

— Să vedem ce fac caii.

Către miezul nopții am auzit tropot de copite. Era înăbușit, dar urechea noastră se învățase cu toate zgomotele codrului și prindea orice mișcare străină, de parcă ni se ascuțise auzul ca la sălbătăciuni. Era noul nostru prieten. De unde luase fugarul nu ne-a spus și nici nu l-am întrebat. Aflase că boierul și vătaful or să pornească în zori prin pădure însoțiți de doi țărani, ca să însemne copacii care trebuiau doborâți. Știa și pe ce drum or apuca, fiindcă unul dintre țărani, anume Ion Geamănă, era prieten bun cu el.

Când luna dădea să apună, ne-am sculat, ne-am înarmat și am luat-o către locul de pândă. Pană avea un hanger turcesc cu prăsele de

sidef. Treptat, s-a crăpat de ziuă, păsările s-au pornit să ciripească prin copaci, pădurea fremăta – se deșteptase și ea. N-am așteptat mult. Abia se ridicase soarele din hău și gonise bezna, că am auzit zgomotul topoarelor ce însemnau copacii. Cum să năvălim pe ei hotărâsem mai dinainte. Am descălecat, ne-am legat caii de-un trunchi și-am luat-o pe jos. Nu pot să spun că nu-mi era frică. Inima ticăia-n mine să se spargă, da' strângeam flinta-n mână, îndârjită să merg fără șovăire până la capăt. Semnele însângerate de pe obrazul lu' Mihai mă îndârjeau.

I-am zărit. Țăranii erau răspândiți pe lângă câte un trunchi, aproape unul de altul, cu toporul în mână, cioplind copacii la porunca boierului și a vătafului. Ticleanu și sluga lui se aflau călare.

Toate s-au petrecut ca-n vis.

Eu am întins flinta către cei doi țărani, poruncindu-le să-ncremenească pe loc. Mihai și Marin Pană s-au repezit și au apucat caii de dârlogi. Ciocoiul a răcnit, a scos un pistol și-a dat foc asupra lu' tată-tău, da' tocmai în clipa aia calul s-a ridicat în două picioare și Mihai a scăpat cu viață. Văzându-se teafăr, a întins mâna și l-a tras pe Ticleanu jos din șa. Eu aproape că-i uitasem pe țărani, cu ochii la bărbatu-meu și la potrivnicul lui, încleștați pe viață și pe moarte. Dușmanul era tare vânjos, dar Mihai, mai iute. Când s-au desprins o clipă unul de altul, și Ticleanu a scos cuțitul de vânătoare din brâu, Mihai l-a pocnit sub bărbie și l-a trântit jos. Ce-a mai venit după aceea s-a petrecut atât de repede, că abia mi-am dat sama de ce se-ntâmplă. Marin Pană s-a năpustit asupra ciocoiului care tocmai era pe cale să se ridice și i-a-mplântat hangeru-n piept. Ticleanu a icnit, a căzut și nu s-a mai sculat. Mai încolo, numai la vreo cinci pași, zăcea vătaful, ucis de Marin cu același hanger cu care-l răpusese și pe boier. Apoi, omul s-a ridicat în picioare și, ștergându-și hangerul de țari, a zis, uitându-se la cele două leșuri:

— Ați vrut pământ? Iaca, v-am dat pământ să vă zvârcoliți în el în veacul veacului. Așa!

Mihai stătea nemișcat, cu capu-n jos, întunecat, pe gânduri.

Pe țărani i-am luat cu noi, să nu dea de veste la curte prea devreme. Am încărcat leșurile pe cai și am intrat în inima pădurii. Le-am îngropat într-un loc unde nu se ajungea decât cu greu și am pornit spre bordeiul lu' Marin. Acolo am ținut sfat. Hotărâsem ca pe cei doi țărani să-i legăm de un copac mai spre marginea pădurii, ca să-i găsească cei ce-or porni în căutarea boierului și a vătafului și să-i dezlege, da' ei s-au împotrivit.

— Luați-ne cu voi, a zis Ion Geamănă. Eu și omu' ăsta, Pavel Scurtu, suntem singuri cum îi cucu și ni-e scârbă de viață. Nevasta lu' Pavel a murit de năduf, iar a mea și-un copil, de holeră. Nu vrem să mai fim robi. Luați-ne și n-o să vă pară rău.

Până s-a pus chezaș pentru ei și i-am luat.

Așa ne-am făcut noi cinci.

Cei trei rumâni cunoșteau pădurile și drumurile către Craiova ca bătăturile din palmele lor și am hotărât să răzbatem cât de iute până acolo. Ion Geamănă era și cojocar, și fiindcă șubele ar fi fost prea greu de dus, le-a tăiat repede și a făcut din ele trei bundițe pentru cei nouveniți, că erau goi, iar noi aveam. Le-a însăilat doar în grabă cu un ac și sfoară pe care o cumpărasem de la Turnu, și din bucățelele rămase a întocmit un cojocel pentru tine. Tat-tu ți-a rânduit culcuș bun într-un coș mic de nuiele pe greabănul calului, ne-am luat armele pe care le-am ascuns sub velințele de pe cai, am încălecat și-am pornit”.

V

„Au urmat zile și nopți de fugă pe poteci de pădure și de câmpie. Ne ațineam tot pe de lături de drumul mare, să nu ne ia careva la ochi și să ne vândă jăndarilor. Mai greu a fost la început, până ne-am învățat, că mereu trebuia să fii cu urechea treză, să poți sări în orice clipă cu mâna pe armă la cel mai mic zgomot ce-ți dădea de bănuit. Hurducătura calului te supăra și țipai, dar te-ai dedat, și când, noaptea, porneam iar, ca să ne depărtăm cât mai mult de moșiile lu' Ticleanu, tu dormeai dusă. Doar arareori deschideai ochii și priveai luna, cu cerul și stelele lui. Câteodată ne opream mai mult într-o pădure, să ne odihnim și sa prindem puteri pentru un alt drum care nu ducea nicăieri. Deocamdată știam că trebuia să pătrundem până la Craiova și nimic mai mult. De ce trebuia să facem asta, nu ne întrebam.

Ion Geamănă cunoștea mulți oameni de prin satele dinspre șes, că, fiind și cojocar, le colindase pe toate cu treabă până-n așezarea Craiovei. Așa că uneori ne aciuam pe câte-o zi-două în casa vreunui rumân de încredere și ne odihneam ciolanele obosite. De la unul din ei am aflat că în ziua când boierul nu se întorsese acasă, la conac se făcuse zarvă mare, și oamenii porniseră în căutarea lui. Dar pădurea nu-și lăsase taina dată-n vileag, așa că în ciuda tuturor cercetărilor n-au aflat nimic. Numai după vreo trei zile, când s-a văzut că tot nu se întoarce, au fost vestiți jăndarii.

Oamenii stăpânirii au purecat codrul bucată cu bucată și au dat de căruța noastră. Au înfățișat-o celor din sat, aceștia le-au spus cum arătam la față și abia atunci s-au dumirit. «Ăsta e Vizantea cu nevasta lui», au zis ei, și-au pornit goana după noi. Dar nu știau încotro o luasem. În loc să se îndrepte în jos, către Craiova, au pornit în sus, spre satul nostru de naștere, socotind că vrem să ne retragem iar în pădurile de pe-acolo, ca jivina la bârlogul ei. Pe lângă toate celea credeau că-i omorâsem și pe cei doi țărani care-i însoțeau pe ciocoi și vătaf, așa că ei căutau un bărbat și-o muiere, nu cinci oameni.

Adulmecând ei o urmă greșită, noi am ajuns nesupărați într-un sat mai din sus de Filiași. Acolo am tras la un rumân, Axinte, tot prieten de-al lu' Geamănă, care-și avea gospodăria tocma-n marginea așezării, departe de ceilalți.

Axinte ăsta era un om singuratic, fierar de meseria lui. Nici nu trebuia să-i intri în casă, ca să-ți dai sama de sărăcia sa. O vedeai după acoperișul cârpit, după zidurile coșcovite, după ușa scorojită și strâmbă-n țâțâni și după ograda goală. Avea nevastă și trei copii care-i forfoteau printre picioare și se agățau de mânerul foalelor să sufle-n foc, să facă și ei o treabă. Nevastă-sa era o femeie frumușică, năltuță, cu ochii negri tăciune, iar el, un om potrivit de stat, tuciuriu, cu dinți

albi și ochi veseli. L-am găsit lucrând și cântând. Cânta un cântec cu un grec, care se aciuase – după cum am aflat mai târziu – prin partea locului doar cu vreo douăzeci de ani în urmă:

Uite-l, mă, pe Carampol
Vinit la noi aproape gol,
Cum se poartă de-nțolit,
După ce ne-a jefuit.
Săracu-i tot mai sărac.
Iar ciocoiu-i mai bogat.
Că hainul Carampol
Băgatu-s-a sub un țol
Cu vătafu' cel câinos
Și jăndaru' cel fălcos,
Să ne roadă pân-la os…

— Hei, Axinte, bucuros de oaspeți? a strigat Geamănă, când am oprit în fața porții lui.

— Bucuros, da' pe unde-ați venit, că pe drumul mare nu v-am văzut? a răspuns fierarul, aruncând ciocanul din mină și ieșindu-ne în întâmpinare.

Avea o privire deschisă.

— Eu, nevastă, bag caii rumânilor în șopron, și tu pregătește-le culcuș în pod, că-i văd obosiți, s-a-ntors el către femeia de lângă vatră. De mâncare, frate Geamănă, n-am ce să vă dau, pentru care lucru vă rog să mă iertați. Noi ne hrănim de câteva zile cu chiseliță, și în toată casa nu găsești mălai mai mult de-un pumn.

— Avem noi și vă poftim și pe voi la masă.

Luasem cu noi din căruță, când o părăsisem, toate merindele noastre: slănină, cârnați afumați și un săculeț cu mălai. După ce am mâncat toți, am rămas singuri cu Axinte.

— Încotro? a întrebat el.

— Către Craiova, a răspuns Geamănă.

— E bine, că jăndarii n-au pornit încă după voi prin părțile astea.

— De unde știi că ne urmăresc jăndarii? a întrebat Mihai.

Axinte a râs, arătându-și dinții albi și a început a cânta:

Cine iasă din pădure
C-o flintă și c-o secure?
Iar în urma lui, pâș, pâș,
Cine vine de-a târâș,
Aprigă ca o zmeoaică,
Și cu trup ca de șerpoaică,
Să-i pândească pe mișei
Și să bage spaima-n ei?

E haiducu' ne-nfricat,
Vizantea cel fermecat
Dușmanu' boierilor,
Pretenu' săracilor
Și Zamfira cea isteață,
Pregătită de-orice harță.

— De unde știi că eu sunt Vizantea? l-a întrebat tată-tău, încruntându-se.

— Ehei, păi știu un cântec care vă zugrăvește cu de-amănuntu' pe amândoi, ca pe icoane. Vrei să-l cânt?

— Nu.

— Să nu te superi, bade Mihai.

Tată-tău, care se încruntase la față, s-a uitat la el și-a zâmbit. Pe Axinte nu te puteai supăra, prea avea un zâmbet de om cumsecade.

— Nu mă supăr, a răspuns el, da' cel care a întocmit cântecul ăsta nu mi-a făcut niciun bine. Acu' or să ne cunoască toți cei ce-l știu.

— Parcă săracu' se gândește la așa ceva? Își varsă năduful și se bucură că mai sunt oameni care se pun împotriva ciocoilor.

Când ne-am întins în pod pe un maldăr de paie să ne odihnim, Mihai mi-a spus în șoaptă, ca să nu-i deștepte pe ceilalți, care și adormiseră de cum puseseră capul jos:

— Norodul ne vede cum ne dorește, nu cum suntem. Nu ne mai rămâne decât să fim așa cum ne vrea el.

A oftat.

— De ce oftezi, Mihai? l-am întrebat eu în șoaptă.

— Ei, nu-i ușor să te-nveți cu gândul că de-aci până-n ziua morții n-o să ai loc de odihnă și-o să-ți târăști copilul după tine pe drumuri fără de capăt și pline de primejdie.

— Așa ne-a fost scris, am zis eu. O să ne-nvățăm cu toate, că tot e mai bine așa, decât sub călcâiul vătafului ori al boierului. Înainte eram ca viermii, și-acu' suntem ca pasărea cerului, unde-nturnăm capul, într-acolo putem zbura. Înainte nu aveam nimic, și-acu' tot pământu' e-al nostru.

El și-a apropiat gura de urechea mea, mi-a șoptit o vorbă de dragoste, și-apoi și-a pus mâna pe umărul meu, zicând:

— Află, femeie, că alături de tine nu-mi pasă de s-ar lua după noi șapte haite de jăndari.

Către miezul nopții ne-a deșteptat o șoaptă dedesubt, în fierăria lu' Axinte. Marin Pană, care dormea mai aproape de noi, s-a târât încet către o crăpătură din podeaua de scânduri prin care se zărea o geană de lumină și s-a uitat în jos. După ce a ascultat o vreme, s-a apropiat de noi și a șoptit:

— Un bărbat înalt, cu barbă și mustăți, stă de vorbă cu Axinte la un

vârf de lumânare. E îmbrăcat în țoale orășenești. După față pare să fie venetic.

Treptat, s-au deșteptat toți. Eram nedumeriți și nu știam ce să credem. Sfatul dintre străin și Axinte nu se mai sfârșea. Străinul se străduia să-l hotărască pe fierar la o treabă, dar acesta se lăsa greu. Geamănă, care se uita acum prin crăpătura dintre șipci, l-a auzit pe omul îmbrăcat orășenește spunând:

— Atunci o să vorbesc eu cu el și gata.

— Ascultați! ne-a șoptit Geamănă.

Am ciulit urechea. Străinul ridicase glasul și s-auzea bine ce spunea.

— Sunt răzvrătiți? zicea el.

— Haiduci, a răspuns Axinte.

— Atunci sunt răzvrătiți ca și mine. Trebuie să ajung la Craiova, și cu ei ajung mai ușor. Ei cunosc drumurile și oamenii. Cunosc sau nu cunosc?

— Ba cunosc. Mai ales Geamănă.

— Ai spus că nu m-ar vinde nici pentru o mie de galbeni?

— Am spus.

— Atunci?

— Le-ai văzut caii, c-altfel nu vorbeam. M-a luat gura pe dinainte, frate Sibiene, și e rău.

— De data asta a fost bine că gura ți-a mers înaintea minții.

Atunci, Mihai s-a ridicat de la locul lui, și-a luat armele și-a scoborât scara podului. Noi am pornit încet după dânsul. Când Axinte și străinul s-au întors să vadă ce-i, s-au pomenit cu Mihai dinaintea lor.

— Se pare, domnule, a zis Mihai, că-l căutați pe Vizantea. Iată, eu sunt Mihai Vizantea.

S-au măsurat din ochi. Străinul era bine legat, aproape ca tată-tău, dar parcă nițel mai greoi. Avea barbă și mustăți negre ca păcura, iar ochii lui te priveau treji și ascuțiți, de parcă voiau să-ți răscolească sufletul. Hainele nemțești de pe el păreau cam roase, și bocancii din picioare erau scâlciați. Se vedea că făcuse multe drumuri. Deodată, omul a pășit înainte și-a întins mâna, zicând:

— Eu sunt Remus Sibianu.

Și-au strâns mâinile, uitându-se unul în ochii celuilalt.

Lu' Mihai i-a plăcut mult omul și s-a-ntors către noi, întrebând:

— Ce ziceți, să vedem ce vrea străinul?

— Apăi să vedem, a răspuns Pană pentru toți.

— Nu-i greu de spus ce vreau. Am aflat că mergeți la Craiova și vă rog să mă luați cu voi.

— Pe noi ne urmăresc jăndarii, a zis Mihai.

— Cred că și pe mine.

— De ce?

— Că-s răzvrătit. M-am ridicat împotriva grofilor, care nu-s mai breji decât boierii de pe la voi. Acum trei luni am răsculat câteva sate din jurul Sibiului, dar când am văzut că nu putem înfrunta cătănimea, ne-am tras în munții Lotrului. Numai că grofii s-au ținut scai de noi și ne-am ciocnit cu oamenii lor chiar la izvoarele Lotrului. Am fost înfrânți și n-am scăpat dintre noi decât trei: doi au pornit pe drumuri ocolite spre Brașov, iar eu, către Craiova, tot cu teama de jandarmi. Că pe noi, răzvrătiții de dincolo de munți, Cuza ne primea bine, dar cu domnul de-acum ne temem, că nu-i plac răzvrătiții, chiar dacă sunt de-un neam cu voi, cum suntem noi, cei din Ardeal.

— Spune, rogu-te, domnule, a grăit Mihai, oare ce cauți la Craiova?

— Am acolo prieteni care or să mă adăpostească.

— De unde știm noi că ești omul care spui?

— Mă pun eu chezaș, a sărit Axinte. Îl cunosc de mai bine de șase ani. A făcut de multe ori drumurile la Craiova și l-am găzduit de fiecare dată. E rumân de-al nostru.

— Atunci cunoaște drumurile și n-are nevoie de noi, a zis Mihai.

— E-adevărat, a răspuns Sibianu, dar eu cunosc drumul drept, nu ascunzișurile și cărările singuratice.

— Ce ziceți, fraților? s-a-ntors tată-tău spre ceilalți.

— Zicem că să-l luăm cu noi, a grăit Geamănă, până ce l-om scoate din așezarea Craiovei.

Așa a ajuns Remus Sibianu în ceata noastră. Era om cu carte. Și Mihai învățase de la un popă să scrie și să citească, ba și eu mă descurcam în slove destul de binișor, cu toate că pe vremea aceea rar găseai țăran care să știe a scrie și a ceti. Dar singurele cărți care ne căzuseră în mână fuseseră un ceaslov bisericesc și «Povestea Vorbei» de Anton Pann. În schimb, Sibianu cunoștea o groază de cărți și știa ce se întâmplase cu o sută de ani în urmă în Țara Românească și prin alte locuri.

În noaptea aia, când am pornit, burnița. Pe tine te-a băgat tat-tu în culcușul tău, pe greabănul calului, și te-a învelit în cojoacă. Axinte ne dăduse numele unui om de încredere dintr-un sat mai din jos, unde nădăjduiam să ajungem după o zi de mers. Spre dimineață am intrat într-o pădure, pe-o ploaie cu tunete și fulgere și cu un vânt de ziceai c-acuși-acuși te ia pe sus, te repede de-un trunchi și te face praf. Fâlfâiau straiele pe noi ca rufele pe-o frânghie, și caii abia-și tăiau drum printre arborii ce se zbăteau mugind și scârțâind. Un fulger a lovit un stejar, care a gemut din adânc ca o ființă vie, s-a aprins și-apoi s-a stins sub răpăiala ploii.

După îndelungă căutare am dat de-o colibă părăsită de pădurar, de n-o fi fost mai de mult lăcașul tot al unor fugari ca noi. Ușa abia se mai ținea în țâțâni și-o bălăngănea vântul, izbind-o când într-o parte,

când într-alta. Am descălecat și am intrat înăuntru, unde am găsit doar vatra și două buturugi. Pe ferestruica de piele de bivol, rasă și tăbăcită cu grijă, nu pătrundea o rază de lumină, și înăuntru era întuneric ca noaptea. Am aprins repede focul și o dată cu căldura s-a destrămat și negura. În vreme ce bărbații făceau un frunzar pentru cai, să-i țină și pe ei la adăpost, eu ți-am potolit foamea, că începuseși a țipa ca din gură de șarpe. Apoi au venit și bărbații, au proptit ușa să nu se mai bălăngăne, am îmbucat ceva și ne-am dat lângă foc să ne uscăm obielele și straiele ude. Rar cădea câte o vorbă, că Sibianu era străin și gândeam că n-avea ce să-i pese de necazurile și durerile noastre.

Geamănă a cuvântat întâi:

— Ploaia asta mai spală purecii de pe noi, a zis el.

— Purecele mi-e frate bun, a murmurat Marin Pană, întinzând o obială pe genunchi.

— Cum vine asta? a întrebat Sibianu.

— Păi așa. Pune un ciocoi alături de-un purece. Purecele te pișcă, îți face o petișoară și se duce. Vine când i-e foame, îți mai face o petișoară-două și iar se duce. Petișoarele pier curând și rămâi cu pielea-ntreagă. Ciocoiul vine cu o custură, pe care tot pe tine te pune s-o ascuți, își taie o halcă… alta, și nu se dă bătut până ce nu-ți ia pielea și carnea pân-la os, lăsându-te în sama popii să-ți cânte Doamne miluiește. Atunci cum să nu zici că purecele ți-e frate?

Sibianu a râs și-a grăit:

— Duceți-vă și voi cu o custură la boier.

— Ehe, cum ne-am duce, că doar asta ne e meseria de-acu', da' custurile noastre au gura cam știrbă. Trebuie să ne opintim mult până ce ne cade un boier hain în plasă, cu toate că de la Turnu la Craiova și-n jos către Dunăre e plin pământu' de ei. Și-apoi, mai e și jăndaru', că de n-ar fi el, am ști noi cum să ne răfuim cu stăpânii.

— Da, ei au puterea și banul.

— Ei au tot, și noi nimic, a zis Pană.

— Ba avem și noi ceva: praful de pe opinci, a murmurat Geamănă.

— Eu am fost la război împotriva turcului, a spus Mihai. Am făcut parte din regimentul 5 Călărași. Și când am trecut Dunărea, la bulgari, am dat de oameni tot atât de sărmani ca și noi. L-am cunoscut acolo pe unul. Îi zicea Dobre. El mi-a spus că boierii de pe la dânsul ar fi tot ca ăi de pe-aici, de parc-ar fi de-un neam.

— Păi și cei din Ardeal sunt tot așa. E drept, afli printre boieri și oameni de bine, a zis Sibianu, cărturari și vlădici care țin cu norodul năpăstuit, dar aceștia sunt copleșiți de ceilalți.

— Dobre ăsta, a urmat Mihai, depănându-și gândul, s-a lipit de noi și ne-nsoțea peste tot, că-i dase căpitanu' nostru și lui o armă, de luptam împotriva dușmanului cot la cot, ca frații. Dânsul nădăjduia că

dac-o scăpa cu viață, o s-o ducă mai bine, c-așa făgăduiseră boierii lor când se pornise contra turcului.

— Ehe, e ușor să făgăduiești, că de ținut, pe lumea ailaltă, a oftat Pană.

— Dobre a murit în brațele mele. Îl străpunsese un ienicer cu iataganul dintr-o parte într-alta. Îi curgea sângele din gură șuvoi. Nu-i mai puteam da niciun ajutor. El a căscat ochii, s-a uitat la mine, a zis: «Frate… ai… mei…!», și și-a dat suflarea. Ce-o fi vrut să zică de-ai lui, nu știu. Oare ai lui or duce-o mai bine acum pe-acolo pe unde sunt?

— Tot atât de bine, a zis Sibianu, ca o jigodie pe-un maidan.

Și omul din Ardeal a început a grăi, de parcă se rupseseră niște zăgazuri. Ne-a vorbit de răscoala din ’48, când țăranii au venit câtă frunza și iarba la Blaj. Ne-a vorbit apoi despre Avram Iancu și de alții care gândeau să-i scape de nevoi. Se duseseră acolo oieri din Munții Sibiului, munteni din Țara Moților și grăniceri năsăudeni. Cel mai mult ne-a povestit despre Câmpia Libertății de la Blaj, de făgăduielile mincinoase ale împăratului și de înfrângerea celor ce-și căutau dreptatea. Apoi de revoluția din ’48 din Țara Românească, de Nicolae Bălcescu (de care știam și noi câte ceva) și de Ana Ipătescu. «Mereu, zicea el, se scoală oamenii și pun mâna pe armă să scape de asupritori ori să-și ușureze cu nimica toată viața amărâtă».

Atunci am văzut că obidiții de pretutindeni se opintesc din răsputeri, fiecare după capul lui, să-i dărâme pe boieri. Că uneori, pe ici pe colo mai prindeau un căpățâl și apucau să tragă o țâr de ață la ei, ca să nu piară de tot, da’ boierii tot deasupra rămâneau ca undelemnul pe apă. «Oho, mi-am zis, când am aflat de Ana Ipătescu. Uite c-a mai fost și altă muiere care s-a răzvrătit și-a pus mâna pe pistol ca mine. Unde mai pui, boieroaică! Da’ om, nu ca nevasta lu’ Stârcea, trăsni-o-ar Dumnezeu s-o trăsnească în ziua de Paști». Până atunci mărturisesc că m-apuca de multe ori uimirea cum de îndrăznisem eu, o biată muiere de la țară, să mă ridic împotriva stăpânirii, să umblu cu flintă, pistol și hanger la brâu, ba să-ncerc și secreturile japonezului pe pielea unui ciocoi? Da’ din ziua aia, știind că nu eram singura care luase calea asta, mi-am întărit cugetul și mai mult, cu toate că nici înainte nu pregetam eu să fac ce credeam că se cuvine și mă lăsam îndrumată de firea mea, care nu era prea blândă.

Când ne-am culcat seara, tot în bordei, că ploaia nu mai contenea și hotărâsem să așteptăm acolo până ce s-o mai limpezi cerul, Mihai s-a apropiat de mine și-a șoptit:

— După cum vezi, femeie, unde întorci ochii dai de oameni zbătându-se în jug. Noi ne-am scuturat jugul și trebuie să luăm sama să nu ajungem iar de unde-am plecat, ori chiar mai rău, și decât să ajungem acolo, mai bine să ne lăsăm pielea prin vreo pădure în luptă cu jăndarii.

— Așa să fie, am zis eu, și să știi că n-o să mă dau îndărăt de la nimic!”

VI

„Către miezul nopții s-a înseninat și-a ieșit luna. Ne-am sculat, l-am mulțumit pe Axinte după cum se cuvenea, ca să-și mai ușureze nevoile, și am pornit la drum.

Geamănă știa să cânte din frunză și a început a-i zice un viers de dor, că, ascultându-l, parcă-ți părea rău de viață că se duce-așa, pe nimica. «Da' părerea de rău, mi-am zis eu, nu-ți ajută în niciun fel, ci doar te cătrănește și te-ntunecă la față, de li se face ălorlalți lehamite de tine». Așa că am început și eu a cânta. Spuneau unii că am glas de mierlă, și dacă Mihai se întâmpla să-mi arunce o uitătură de-aia de-a lui, cum știa el, odată-mi umflam bojocii și dădeam drumul la viers de-amuțeau toate zburătoarele din jur. Și iar mi-am zis, în timp ce cântam: «Frumoasă-i viața când nu-ți stă niciun boier pe cap și te simți slobodă ca pasărea cerului, de nu te mai saturi de văzduh și de soare!»

Și-așa am mers noi două zile.

De când plecasem din Turnu Severin nu mai apucasem să ne curățăm cumsecade și să ne primenim, și murdăria s-așternuse pe noi de-un deșt. Ni se-ncleiase păru-n cap de-atâta praf și noroi, iar purecii se-ndârjiseră și ei, de parcă voiau să se-ngrașe ca urșii pentru somnul de iarnă. Nu am apucat să ne curățăm decât când am ajuns la un om dintr-un sat de lângă Bălcești, la care ne-a dus Geamănă, că-l cunoștea. Îl chema Zdreanță și chiar că zdreanță era tot ce purta pe el, și altul mai zdrențuit n-ai fi găsit, de l-ai fi căutat cu lumânarea. Pirpiriu, cu o față puțintel prelungă, cu ochi de veveriță, era iute ca argintul viu. Bordeiul lui se afla tot atât de răzlețit de al celorlanți, ca și al lui Axinte. Din porumburi am ieșit drept la el în poartă.

Când ne-a zărit, a stat o vreme scărpinându-se la ceafă. Eram toți călări, armele nu ni se zăreau, da' se vedea după privirea lui că le ghicise sub păturile cailor. S-a uitat și la mine și-a zâmbit, dezgolindu-și o strungăreață dintre dinții de sus. Am zâmbit și eu, că omul mi-a plăcut. Avea în ochi ceva care te făcea să ai încredere într-însul, și toată ființa lui subțire părea așa de vioaie, de ziceai că acuși-acuși începe să zburde ca un ogar.

— Bine-ai venit, bade Mihai, a spus el cu un glas ca de fată, plăcut, dar iute și repezit.

— E drept că sunt Mihai Vizantea, a răspuns tată-tău, nedumerit că-l cunoaște și ăsta, și a coborât de pe cal. Dar tu după ce mă recunoști, fârtate?

— După nevastă, bade.

— Măi drăcie! Cum, mă frate?

— Păi care muiere de-a noastră umblă astăzi călare ca ea, cu un hanger în brâu?

— Se vede că-s blestemat să mă cunoască toată lumea după câte

ceva, a murmurat Mihai. Asta nu-mi prevestește viață lungă.

Eu am dus iute mâna la brâu și am băgat hangerul mai adânc în bete.

— Nu se vedea decât un căpățâl, lele Zamfiră, da' tot se vedea, a zis Zdreanță și iar și-a arătat strungăreață. Haideți de pe cai, fraților, a urmat el, că nu-i bine să stați prin partea locului prea mult înfipți în șa, să nu vă vadă vreun vânzător.

Am băgat caii la adăpost și am intrat în casă.

Omul nu avea nici nevastă, nici copii, nici cățel, nici purcel. De cum am trecut pragul, Mihai l-a întrebat:

— Dar de ce ne vorbești de vânzători, ne caută jăndarii?

— Jăndarii nu, ci coana Ruxandra, nevasta lu' boier Stârcea. Stăpânul de prin părțile astea e văr cu dânsa, și-acu' vreo cinci zile a venit la curtea lui într-o caleașcă păzită de vreo zece lefegii călări, înarmați până-n dinți. Vrea s-ajungă la Craiova, și de-acolo, cu trinul, la București, să se plângă la rege de nătângia jăndarilor. Chiar în seara sosirii ei, primarele a adunat țăranii și le-a vorbit cucoana din pragul primăriei:

«Celor ce mi-or aduce pe Mihai Vizantea și pe nevasta lui, Zamfira, morți ori vii, a zis ea, le dau cinci sute de galbeni. Jandarmii bat coclaurile încolo, spre deal, dar eu știu că au coborât încoace. Cine s-arată vrednic, o să fie bine de el».

Cucoana a mai stat la conac o noapte, apoi a plecat mai departe.

Când am sosit la Ruxăndroaia, am tresărit. «Asta, mi-am zis eu, o să ne mănânce zilele până la urma, că să te ferească Dumnezău de ura muierii, dac-o mai lași și cu buza umflată». Și-mi părea rău de nu mai puteam că nu apucasem s-o răpun când o avusesem în mână. «Dar mare-i Dumnezău și bun e dracul, am gândit eu. Poate că mi-o mai cădea o dată-n palmă și n-o mai las să scape».

În a treia dimineață de când ne aflam la Zdreanță, acesta a zis:

— Nea Mihai, primește-mă, rogu-te, și pe mine printre ai tăi. N-o să-ți pară rău. O să vină vremea să v-arăt că vă pot fi de mare folos. Cunosc locurile, gazde și oameni de nădejde până la Galați și Brăila.

Mihai l-a privit lung și-a-ntrebat:

— Din ce trăiești tu, Ioane? C-așa-l chema, Ion Zdreanță, după cum ne spusese Geamănă. Că pământ n-ai nici cât să hrănești un stol de vrăbii!

— Din furtul de cai, a răspuns Zdreanță, rânjind și arătându-și strungăreață.

— Unde-i vinzi?

— E plin pământu' de geambași care-i cumpără. Ei îi duc la Calafat ori la Corabia și-i încarcă pe șlepuri pentru Țara Ungurească și Austria. Pe unii îi trec eu Dunărea înot în Bulgaria, iar alții, prin Brăila și Galați, ajung cu vaporul pe mare până la turci și la greci. Boierii duc

în porturile astea două multe vite, cai și grâne, pe care le vând străinilor de peste mări, și printre caii și vitele lor, ai mei se pierd ca boabele de mei într-o nisipărie.

— Păi de ce ești așa sărac?

— Ehei! a râs acesta scurt și cu subânțeles. În vremea noastră, când ești ca mine, e bine să pari sărac.

— Atunci ce te-ndeamnă să intri în ceata noastră? Că de noi n-ai nevoie. Și noi suntem urmăriți de jăndari, pe când tu, nu?

— Da' ce te-ndeamnă? a-ntrebat și Pană.

— Mi s-a urât, a zis el, cu singurătatea. Sunt ca un cuc. Nu m-am putut lipi de nimeni pân-acuși, da' de voi aș vrea să mă lipesc.

Mihai a stat o vreme pe gânduri, apoi a grăit:

— Cine chezășuiește pentru tine?

— Eu, a sărit Geamănă. Îl știu de când eram copii. Îi cunosc cugetul și faptele. Răspund cu capul pentru el.

— Voi ce ziceți? s-a-ntors tată-tău către ceilalți.

— Să meargă cu noi, au răspuns aceștia.

— Bine, a hotărât Mihai, să fii de-al nostru. Dar, oare, știi tu ce rost avem noi prin păduri și pe drumuri?

— Să-i jefuim pe boieri.

— Dar de ce să-i jefuim, frate Ioane?

— Că ne țin picioru-n grumaz, harapnicu' pe spinare și ne ia îmbucătura de la gură.

— Așa-i, a spus Geamănă.

— Da, da, au încuviințat și ceilalți.

— Apăi, fraților, a urmat Mihai, iată c-a venit vremea să ne hotărâm rostul pe lume. Eu zic că n-avem alt rost decât, stând alături de țăranu' asuprit, să-i ușurăm pe boieri de avutul lor și să-l înturnăm țărănimii nevoiașe, de la care a fost jefuit, ca să-i mai îndulcim cât de cât zilele. Și-acum vă-ntreb: Vă-nvoiți voi ca ce-om lua de la stăpânii moșiilor să folosim întru ajutorarea sărăcimii satelor? Vă învoiți voi să ne păstrăm doar atât cât ne e de trebuință a ne duce viața în sănătate, fără a căuta să ne căpătuim din strădania noastră?

— Ne-nvoim, au strigat toți într-un glas.

— Știți voi că dacă pornim pe drumul ăsta, cale de-ntoarcere nu-i?

— Știm.

— Și sunteți toți hotărâți ca, oricare dintre noi – începând cu mine și muierea mea, Zamfira – va încerca să se tragă îndărăt din ceata noastră, să fie ucis fără șovăire?

— Suntem.

— Jurați?

— Jurăm.

Am jurat toți. Așa ne-am făcut noi șase.

Grădina lu' Zdreanță se întindea până la un fir de râuleț. Primele

zile le-am petrecut cu picioarele în apă, spălând și iar spălând. Trebuia să-i primenesc pe toți bărbații care se aflau cu mine. Nici măcar ițarii de pe ei nu i-am lăsat nejudecați. Și după ce le-am spălat pe toate, m-am apucat de cârpit. Când s-au primenit, ți-era mai mare dragul să vezi peticele de pe dânșii albe colilie. Cu o custură de brici, bărbații și-au ras și țepii de pe obraz, și-acu' arătau de parcă se gătiseră să meargă-n pețit.

A treia zi către seară ne făcusem socoteala să pornim la drum, dar, ducându-mă eu în fundul grădinii să iau o rufă pe care-o întinsesem pe iarbă să se usuce, am dat de-o babă spălând niște ițari. Îi ridica-n sus, și când îi plesnea de fața apei, icnea de parcă-și dădea duhul. Eu n-am pregetat, m-am dus la ea și-am zis: «Dă-i încoace, babo, că ți-i spăl eu». I-am luat din mână, am început a-i tărbăci și nu m-am lăsat până ce nu i-am făcut albi ca zăpada. Femeia stătea pe mal, uitându-se la mine.

— Bodgaproste, a zis ea, când am terminat, și-a urmat: Da' de unde ești, măicuță?

— Am venit ieri din Mofleni cu bărbatu-meu, am zis eu și am rămas azi-noapte în casa lu' Zdreanță. Ne ducem mai spre deal, la târgul Cărbunești; am acolo un unchi care-a murit și ne-a lăsat o țâr de avere.

— Ferice de tine! a oftat baba. Dumnezău să-l ierte și să-l hodinească pe unchi-tău, că s-a gândit la tine-n ceasu' morții, să-ți îndulcească viața amărâtă.

— Moșul tău muncește la boier, mătușă? am întrebat-o eu, dornică să aflu câte ceva de vărul coanei Ruxandra.

— D-apăi unde să muncească într-altă parte? La el și pe la fruntași.

— Și cum îi boierul, babo, e om de omenie?

— Omenie! Ba nu, e rău, tare rău! E drept că-n Moldova, de unde sunt eu, am cunoscut un boier, Romănțeanu, om al lu' Dumnezău, care-a fost și alături de Cuza cu împărțirea pământului, și-am mai auzit eu și de alți boieri cumsecade, însă ăi mai mulți sunt ciocoi răi, care-și iubesc numai neamurile și vitele. Noi suntem slugi, străini pentru ei. Ăsta de-aici atât a făcut, ne-a cârpit biserica și ne-a adus popă-n sat, da' noi gândim că a făcut-o ca să se pună bine cu Dumnezău Sfântu'; e om viclean, care-și cunoaște folosul… Ehe, am avut și eu un băiet, a urmat ea. S-a dus acu' vreo cinci ani la Craiova, că se cătau palme de muncă pentru drumul de fier, de l-au întins nemții peste țarini și alunecă pe el niște căruțe încărcate cu oameni și grâne, trase de un car de foc. Născocire diavolească, de-o să grăbească sfârșitu' pământului și venirea judecății de apoi. De-atunci, copilul meu nu s-a mai întors. Acu' mai an a vinit unul și ne-a spus c-a murit, tăiat în două de caru' de foc, ce-a trecut peste el. I-am făcut parastase și mă rog lu' Dumnezău pentru odihna sufletului său. Așa am rămas

fără sprijin la bătrânețe, de-și bate ciocoiul joc de noi cum îi place.

— Da' ce face, babo?

— Ce face? Uite, acuși suntem în seceriș. Tot satu' e cu secera-n mână pe moșia lui. Oamenii muncesc de se spetesc de cum s-a-mprimăvărat, da' el nu dă nici bani, nici bucate.

— De ce nu dă?

— Nu plătește, a zis el, decât după ce toată munca e gătată. Seceratu', treieratu', căratu' grâului în hambare. Da' pân-atunci noi ce ne facem? Că ăi mai mulți dintre noi suntem muncitori cu palmele pe moșia lui, și ce mâncăm, pământ? Ne-am învoi și la asta, de s-ar putea, da' vezi că noi trăim de azi pe mâine, cum ne pică ceva într-o zi, am și băgat în burtă. El zice că-i suntem datori vânduți, suntem, e drept, da' să pierim de foame?!

Bătrâna a plecat, și, când am intrat în casă, i-am spui lui Mihai vorbele ei.

— Tu nu știi nimic de ce se petrece pe-aci, Ioane?

— Nu știu, că-n vremea din urmă n-am mai trecut prin sat, și la poarta mea nu prea bate nimeni. Eu nu muncesc la boier.

— Cum e satul, Ioane?

— Cum să fie? Sărac, tare sărac!

— Păi să le dăm oamenilor o mână de ajutor.

— Să le dăm, dar cum?

— Jefuindu-l pe boier și dăruind agoniseala asta sătenilor săraci, după cum am hotărât.

— Ar fi bine, însă ciocoiul își ține banii la bangă. Cu ce-am găsi la el în sipet n-ar ajunge decât pentru vreo cincisprezece-douăzeci de vaci cumpărate cu tocmeală.

— Măcar de l-am ucide și tot ar fi ceva, a sărit Pană. O lipitoare mai puțin.

— Cu moartea boierului nu le-am aduce oamenilor niciun ajutor, a murmurat Mihai, pe gânduri.

— Atunci?

— Eu cred, a spus Sibianu, că ar trebui să-i hotărâm pe țărani să lase coasa jos.

— Cum vine asta?

Nici unul dintre noi nu înțelegea ce voia să spună omul de peste munți. Acesta se luminase la față și parcă tot trupul i se încordase deodată. S-a ridicat în picioare și a început să umble în sus și în jos, mângâindu-și barba, gânditor. Zâmbea, mușcându-și din când în când buzele, deși le înroșise ca focul. Omul domol de mai nainte se schimbase ca prin farmec. În fața noastră era un alt Sibianu, pe care abia atunci apucam să-l cunoaștem. Semăna oarecum cu Mihai când lua o hotărâre de la care nu s-ar fi abătut, chiar de-ar fi știut că-și pierde viața. Dar părea mai cumpănit decât taică-tău.

Și rumânul ăsta din Ardeal a început a vorbi. Până la urmă am înțăles ce voia el de la țărani. Zicea că să pună toți coasa jos și să nu înceapă munca până ce nu-și primea o parte din plată în bani, nu în bucate, că-i înșală la cântar.

— Oho! Boierul s-ar grăbi să plătească, a sărit Pana. Că dacă în timpul secerișului îl apucă o furtună ca mai acu' zece zile, s-alege praful de grâul lui. Și așa i l-o fi scuturat destul.

Ne-am uitat unii la alții.

— Ar fi o treabă, a murmurat Mihai. Că, dacă n-are bani în casă, trimite la bangă să-i aducă, și pe drumul de-ntoarcere al trimișilor știm noi ce facem. Dar cum să-i hotărâm pe țărani la pasul ăsta?

— Să-ncercăm, a zis Zdreanță. Am printre ei vreo patru flăcăi de-ncredere și câțiva oameni pe care i-am ajutat când și când la nevoie.

La început, sătenii s-au lăsat greu. Le era teamă. Dar până la urmă s-au învoit, că ce altceva le-ar mai fi rămas de făcut? Afară de vreo șapte-opt, toți au pus coasa jos, zicând că nici morți nu încep iar munca până ce nu li se dă măcar atât cât să aibă ce-mbuca până la socoteala din toamnă. Că anul de mai nainte fusese an slab, și nu mai aveau de nici unele. Boierul i-a amenințat, apoi i-a luat cu binișorul, a pus și slugile de-au prins câțiva și i-au deșelat în bătaie. Țăranii s-au mai bătut și ei unii cu alții, că cei fricoși, după ce lăsaseră coasa jos, s-au pus iar să muncească, de parcă nu se-ntâmplase nimic. Unul și-a dat duhul, trăsnit în creștet cu parul de alții. Vrăbianu, stăpânul moșiei, a adus și jăndarii, însă până la urmă n-a avut încotro. Fiindcă țăranii, îndemnați de prietenii lu' Zdreanță, ceruseră bani, nu bucate, boierul a trimis o trăsură la Craiova să ridice bani de la Bangă, care, după cum ne-a lămurit Sibianu, era un fel de sipet ferecat de oțel, adăpostit într-o casă mare cu ziduri groase, unde veneau boierii și-și ascundeau averile.

De îndată ce am auzit de trăsură și de bani, ne-am înviorat și ne-am pus la sfat. Cu ajutorul lu' Zdreanță ne-am lămurit pe ce drum se-ntorcea omul de-ncredere al boierului. Când, peste două zile, către seară, trăsura venea în goana mare prin pădure, noi, în frunte cu Mihai, am dat iureș în paznici. Numai omul de-ncredere a apucat de-a tras cu flinta, fără să nimerească pe nimeni, că ceilalți, văzându-se înconjurați și ținând la dulcea viață, au zvârlit armele și și-au aruncat brațele-n sus, de ziceai că sunt răstigniți. Noi i-am legat iute pe fiecare de câte-un copac, le-am pus câte un căluș în gură să nu țipe și am deshămat cei patru cai de la trăsură, pe care apoi am prăvălit-o într-o râpă. Caii i-am luat cu noi și ne-am înfundat în pădure.

Înainte de-a porni la treabă, pe când mergeam tiptil printre copaci, ne cântase cucu-n față și ne ieșiseră toate-n plin. Sacul pe care-l ducea omul de credință al boierului era doldora de bănuți de argint și de bani de hârtie, bătuți de curând de Banga cea nouă din București,

anume Banga Națională. Ne-am întors repede acasă, și după ce ne-am sfătuit, am hotărât să înmânăm agoniseala asta părintelui din sat, să-i ajutoreze pe nevoiași. Dar, fiindcă banu-i ochiul dracului, care, după cum se știe, în ciuda credinței poate să ademenească și o față bisericească, omul fiind slab și supus păcatului de când cu izgonirea din rai, i-am pus Sfinției Sale alături, în îndeplinirea trebii ăștia, după îndemnul lu' Zdreanță, și pe un om sfătos din sat, povățuindu-i pe amândoi să-și îndeplinească milostenia în mare taină și cu cinste.

Așa le-am rânduit noi pe toate dintr-o suflare, am încălecat și-am pornit la drum, mergând tot pe poteci neumblate. Și chiar din prima zi s-a dovedit că Zdreanță cunoștea cu adevărat drumurile, de credeai că le ține pe palma lui întinsă. Către miezul nopții am ajuns într-un sat, la un prieten de-al lu' Zdreanță. Aflând cine suntem, acesta ne-a primit în odaia curată, că era țăran mai înstărit – avea două odăi. A astupat geamul cu o velință și ne-a poftit să ședem.

— Satu-i plin de slugi înarmate, a zis el.

Am sărit toți în picioare.

— Slugi?! a întrebat Mihai. Aș zice jăndari, da' slugi!

— Da, slugile coanei Ruxandra Stârcea. Cam vreo douăzeci la număr.

Când am auzit de ea, a început să-mi ticăie inima.

— Și cucoana unde e? am întrebat eu.

— În casa primarului. Se zice că s-a-ntors de la București în ziua când ați atacat voi trăsura boierului Vrăbianu. L-a descusut în grabă pe însoțitorii trăsurii și-a zis: «Ăsta-i Vizantea, care și-a făcut o ceată de hoți! Acum știu unde să-l caut – merge spre Craiova». Și-a pornit încoace, tot cercetând drumurile și cărările pădurilor. Cic-ar fi jurat, cu mâna pe sfânta cruce, în biserică, să nu se odihnească până ce nu v-o vedea spânzurați pe amândoi – pe tine, Vizanteo, și pe Zamfira. Curând, toate drumurile or să se umple de jăndari. E de rău, e de rău!

Auzind noi toate astea, ne-am așezat la sfat. Fiecare și-a spus cuvântul după priceperea lui, dar cea mai bună dintre povețe a fost a lu' Sibianu.

— Jandarmii și cucoana or să ne caute pe drumurile ce duc spre Craiova. Noi să ne-ntoarcem îndărăt, să ne suim spre deal și să ne-nfundăm într-o pădure, unde să stăm pân-om vedea ce-i de făcut.

— Așa e bine, a zis Mihai.

— Și cucoana Ruxandra? am întrebat eu.

— Ce-i cu ea? a sărit tată-tău.

— S-o lăsăm să ne scape?

— Până una alta trebuie să scăpăm noi, a grăit Marin Pană.

— Tu poți să fugi unde-ți place, l-am repezit, întunecată, dar eu nu plec de-aici până ce nu mă răfuiesc cu ea.

— De ce umblă cucoana asta după voi de nu-și mai găsește odihna?

a întrebat Zdreanță.

— Să-ți spună Mihai.

Tat-tu n-a zis nimic, doar a zâmbit.

— Ar fi bine să pornim curând spre deal, ne-a sfătuit Sibianu, și pe cucoană, dacă aveți vreo răfuială cu ea, s-o lăsați pe altădată.

— Întâi trebuie să cercetăm care drum de întoarcere e mai fără primejdie, a zis gazda noastră. Cred că la al doilea cântat al cocoșilor o să vă lămuresc și-o să puteți porni.

După ce omul a ieșit pe ușă, bărbații s-au uitat unii la alții.

— Numai de nu ne-o vinde, a zis Geamănă.

— Să nu-l bănuiți, fraților, că-i om de credință, a sărit Zdreanță.

— Prețul pus pe capul nostru l-ar ademeni și pe un sfânt, a murmurat Mihai.

— Atunci ce-i de făcut?

— Stați aici, că mă iau eu după dânsul, a zis tată-tău și-a pornit pe urmele gazdei.

Eu aproape că nu ascultam ce vorbesc. Ruxăndroaia nu-mi mai ieșea din minte. Era aici, la doi pași. «Dac-am scăpa de ea, am scăpa de multe», îmi ziceam eu.

— Cunoști bine satul? l-am întrebat eu pe Zdreanță.

— Ca pe satul meu de naștere.

— Nu se știe ce ne paște. Spune repede câte uliți are, unde-i biserica, primăria, casa primarului, a notarului, dacă e pe undeva vreun post de jăndari! E bine să știu, ca să ne descurcăm la nevoie.

El nu s-a lăsat rugat și m-a lămurit. De îndată ce-am aflat unde se găsea casa primarului, i-am spus:

— Ai grijă de fată, că mă-ntorc curând.

— Unde te duci? a întrebat el.

— Numai până colea, mă-ntorc îndată, i-am răspuns eu și-am ieșit pe ușă.

Aveam la mine pistolul și hangerul.

Și era o lună plină, mare cât gura de foc a unui cuptor de cărămidă. Pe cer, puzderia de stele, și jos, satul înecat în lumină. Vreo câțiva câini urlau pe rând la lună, și pe undeva, o vacă mugea încet într-un staul. Poate plângea după vițel, închis într-altă parte.

M-am strecurat prin umbra zăplazurilor, către casa primarului. Lângă biserică m-am oprit și a trebuit să rămân nemișcată, ghemuită-n umbră, așteptând să treacă o pereche de îndrăgostiți.

Au trecut, am grăbit pasul și-am ajuns.

Era o casă mare, cu două ferestre către uliță. Prin geamurile luminate m-am uitat înăuntru. Când am dat cu ochii de cucoana Ruxandra, m-am cutremurat de bucurie, de parcă-mi găsisem o vacă pierdută de la care-mi luasem nădejdea. Se dezbrăcase și trăsese pe ea o cămașă lungă până-n pământ. Pe masă ardea o lambă de gaz, iar

lângă ea se afla o bucată de hârtie și o pană. Pesemne că scria vreo carte cuiva, că, în timp ce-și despletea părul, se uita din când în când pe hârtie și mai trăgea câte-o vorbă cu pana. Fereastra o lăsase crăpată, că era cald. Eu am împins-o ușurel, mi-am scos încet pistolul de la brâu și i-am rezemat țeava de pervaz. «Acuși, cucoană, ți-a sosit ceasul cu adevărat, i-am spus eu în gând. Acuși o să plătești pentru toate: și pentru Mihai, și pentru bărbatu-tu, pe care l-ai ucis». Dar când să apăs pe trăgaci, mi-au căzut ochii pe părul ei. Avea, a dracului, un păr lung, de-i atârna dincolo de dos, cam până la genunchi. Și era negru și lucios ca pana corbului. Atunci am început a cugeta că dacă moare într-o clipă nu am niciun folos. Trebuie să știe de la cine i se trage moartea, ca să se cătrănească mai întâi cum mă cătrănisem și eu odată. Și ca să-i fie sfârșitul și mai amar, am socotit s-o tund și să-i arăt într-un ciob de oglindă cum îi stă bearcă. Mi-am zis, m-am cățărat ușurel pe fereastră, și cum stătea cu spatele, m-am aruncat pe ea. Era vânjoasă și s-a zbătut, dând să-mi alunece printre dește ca un țipar, da' eu am trântit-o repede jos, am legat-o cu o rufă de-a ei, i-am înfundat gura c-o năframă și-am întins-o pe pat. O luasem atât de repede, că n-apucase să zică nici măcar de trei ori «of». Apoi m-am dus iute, am închis fereastra și am tras perdelele.

În jurul lămbii am rânduit niște țoale, de-am făcut în odaie și mai întuneric, și după aceea am scos hangerul. Ea se uita la mine cu ochi mari. Nu părea înfricoșată, muierea dracului, de parcă nu-i venea a crede că i se apropia sfârșitu'. Numai privirea îi era plină de venin: atât.

— Ți-a sosit ceasu'. De data asta, cu adevărat!

Când mi-a auzit glasul, a-nceput a se zbate-n legătură ca un țipar în undiță, însă fără niciun folos. Și-am început a-i tăia părul.

Hangerul îl adusese Mihai din război, și era ascuțit ca un brici. Scria pe el „Toledo". Hârșt, hârșt. Parcă-mi turnam undelemn pe-o rană, așa de mulțămitor hârșâia hangerul în părul Stârcioaiei. Și-abia atunci i-am văzut spaima-n ochi. «Aha, nu-ți place?» am zis eu. Am luat o mână de păr și i-am arătat-o. La a doua i s-au umezit genele, iar la a treia a început a lăcrăma. «Aha! Păi vezi, cucoană Ruxandră? am judecat-o eu. S-a dus pe apa Sâmbetei podoaba cu care luai ochii bărbaților». După ce i l-am tăiat tot, mi s-a părut că ce-i mai rămăsese tot era prea mare și m-am apucat pe-ndelete și cu desfătare de l-am scurtat la mai puțin de-un lat de deși. Apoi am căutat un ciob de oglindă. Am găsit o oglindă pe o policioară. Fără-ndoială c-o adusese cucoana cu dânsa, fiindcă era o sculă rotundă, mare și ferecată-n argint. Am ridicat-o pe Stârcioaia în capul oaselor, am apropiat lamba de ea și i-am ținut oglinda în față. Când s-a zărit așa, cebăluită, cu părul retezat, cărări-cărări, s-a cătrănit de ziceai că-și dă duhul de năduf, apoi a cuprins-o furia. A-nceput să se zbată și să se

zvârcolească, de parcă dăduse strechea-n ea. Și cum a făcut nu știu, dar și-a scuipat năframa afară din gură și s-a pus pe răcnit. Până să mă dezmeticesc, au năvălit înăuntru trei gealați de-ai ei și m-au trântit jos înainte ca eu să fi putut apuca pistolul.

Ea le-a dat lefegiilor câteva porunci scurte, aceștia s-au năpustit afară și acum stăteam eu în fața ei legată, îndurare nu puteam să aștept. Aveam cam multe să-i plătesc și mă pregăteam să-i plătesc cinstit cu viața. «Așa-ți trebuie, mă mustram eu, că dacă, în loc să-i tai părul, ai fi tras în ea cu pistolul, acum ai fi departe, teafără și fără grijă». Dar tot îmi creștea inima când o vedeam tunsă chilug.

Se pare că și ea voia să se desfete cum mă desfătasem eu, că a dat slugile afară și a rămas singură cu mine. S-a uitat în oglindă, a icnit, a sughițat, înecată de obidă, s-a repezit la mine și mi-a ars vreo șapte perechi de palme, de-am văzut stele verzi. Or fi fost șapte, ori zece, nu știu bine, că nu mai puteam să le țiu socoteala, cătrănită cum eram și de batjocură, și de prostia pe care-o făcusem, de-mi băgasem singură capul în laț. Și iar s-a uitat în oglindă, și iar m-a pocnit. Apoi s-a pus pe bocit, de m-a uns pe inimă și-aproape uitasem că eram pe cale să-mi pierd viața. După ce s-a mai răsuflat, a sărit din nou pe mine.

Eu i-am zis, că nu mă legase la gură:

— Ia pistolul și mă-mpușcă. Eu nu te-am batjocorit așa.

— Ba m-ai batjocorit și mai rău. Ehei, stai că o să-ți tai și eu părul înainte de a te spânzura stăpânirea, ca să vezi și tu cum e. O mori spânzurată, și o dată cu tine, și bărbatu-tău, că nu mai are scăpare, am și trimis oamenii după el. Trebuie să fie prin sat, pe undeva. Și-acum să începem, să-ți plătesc dinte pentru dinte, așa cum scrie în sfânta biblie.

Ce putea să mă mai scape? Numai pronia cerească, dar m-a scăpat vârcolacul.

Mă gândeam cu părere de rău că o să mă vadă Mihai fără suflare, tunsă ca un răcut, da' de vină tot el era, îmi ziceam eu, fiindcă toate se trăgeau de-acolo că-i făcuse pofta boieroaicei. Tocmai simțeam lama hangerului pe frunte, la rădăcina părului, când, afară, pe uliță, a izbucnit un strigăt de spaimă:

— Săriți, oameni, vârcolacuuuuuu! Săriți, măăăă! Săriți…

Boieroaica a-ncremenit, ascultând.

— Vârcolacuuuu, măăă! Vârcolacuuu, măăăă!…

Cucoana a aruncat hangerul și s-a uitat după rochie să se îmbrace. Când doi lefegii de-ai ei au dat năvală înăuntru, strigând din adâncul bojocilor: «Vârcolacuuuu, coanăă, vârcolacuuu!», Stârcioaia era aproape goală, dar cine se uita la așa ceva în clipa asta de groază? Eu mi-am făcut cruce cu limba-n gură și-am luat-o de la început cu *Tatăl nostru*, în timp ce afară glasurile și strigătele se înmulțeau. Și clopotul de la biserică a început să bată tot mai tare și mai tare, pe uliță s-

auzeau tropăituri de picioare, urlete și văicăreli. Unii își scoteau pesemne vitele din staul, că se porniseră niște mugete, nechezături și behăituri, ca la sfârșitul lumii. Stârcioaia se zăpăcise și ea de groază, că în loc să se îmbrace, după ce-și scosese cămașa de noapte, aruncase pe ea o cojoacă de-a primarului care atârna într-un cui, după ușă, Eu mă zbăteam ca-n ceasu' morții. S-apropia Judecata de apoi, ai mei piereau și mai muream și nespovedită. Mă gândeam la tine, la Mihai și se-nvârtea pământul cu mine de obida neputinței. Afară începuseră și împușcăturile, și bătaia tobelor, când uite că ușa se dă de perete și năvălesc înăuntru Mihai și Zdreanță.

— Știam eu că-i aici! a strigat Zdreanță, când a dat cu ochii de mine.

Tată-tău m-a dezlegat, mi-a pus în mină pistolul, iar Zdreanță mi-a întins hangerul. Stârcioaia stătea în cojoacă, privindu-ne înfricoșată, fără să miște un deșți. Eu am întors pistolul s-o dau gata, dar Mihai m-a izbit peste mină, zicând:

— Ești nebună, femeie? Doar n-am pornit în haiducie să ucid muieri!

Încărcătura pistolului a nimerit în gergeveaua ferestrei și s-a pierdut fără folos. Zdreanță a cotrobăit prin odaie și a găsit o pungă mare, de piele, pe care a vârât-o în brâu. Înainte de a ajunge în ușă cu ceilalți, aruncând o privire către boieroaică, ce văd? Se dezmeticise și tocmai se lega la cap cu o năframă. Da' jivina se deșteptase prea târziu, că Mihai tot o văzuse. Și ca să nu plec cu mâna goală, i-am adunat într-o clipă îmbrăcămintea și am luat-o cu mine. După cât o cunoșteam de când o servisem la curte, era în stare să umble goală sub cojoacă până i-or veni alte straie de-acasă, decât să-mbrace veșminte țărănești.

Afară era prăpădu lu' Dumnezău. Vârcolacu' mâncase mai bine de-un sfert de lună. Oamenii alergau cu copii cu cățel, cu purcel către pădure. Duduia pământu' de tropot de copite și de picioare grăbite. Clopotul bisericii bălăngănea a primejdie de moarte. Vreo câțiva învârteau înspăimântați cârâitori, alții pocneau două scânduri una de alta, muierile băteau cu câte o bucată de fier în tingiri să sperie vârcolacul să nu mănânce toată luna, lefegiii boieroaicei trăgeau cu pistoalele și flintele să ucidă balaurul care rodea lumina nopții. Și prin toată hărmălaia asta, popa, îmbrăcat în odăjdii, cu sfânta Evanghelie în mână, urmat de un dascăl sfrijit și galben ca turta de ceară, mergea cu pas mare pe mijlocul uliții, cântând cântece bisericești și chemând asupra oamenilor îndurarea cerului. În urma lui se înșirau babele din sat și o mulțime de alte muieri. Unele se prăvăleau la pământ și băteau mătănii, rugându-se pentru iertarea păcatelor, iar o mulțime de flăcăi își legaseră potăile între două scândurele și le trăgeau de coadă să urle și să schelălăie, doar-doar or speria vârcolacul.

Am dat fuga la gazda noastră. Tu zbierai de te făcusei la obraz ca racul. Te-am luat într-un suflet, te-am așezat în coșulețul tău și te-am suit pe greabănul calului. Toți erau de față, numai gazda lipsea. Dar nu mai aveam vreme s-o așteptăm, ne-am suit pe cai și am pornit către pădure.

Nu am mers toți deodată, ca să nu atragem luarea-aminte asupra noastră. Zdreanță cunoștea locurile, așa că ne-am strecurat cu bine printre oamenii înspăimântați și ne-am înfundat în codru. Am mers mult până să-i lăsam în urmă pe țăranii care rătăceau printre copaci, năuci de frică. De când ne răzlețisem de cel din urmă om, poate să fi trecut vreun sfert de ceas ori mai puțin când am auzit chiote îndepărtate de bucurie. Am ridicat ochii și am văzut că luna începuse a-și umfla iar buca mâncată de vârcolac, ceea ce însemna că oamenii izbutiseră să-l pună pe fugă.”

VII

„O noapte și-o zi nu ne-am dat jos din șa. Călăream mereu în sus, către deal. În noaptea a doua ne-am odihnit vreo trei ceasuri și-am pornit mai departe. Când dădeam de capătul vreunui codru, ne opream chibzuind încotro s-o luăm, ca să intrăm într-altul. Pe loc descoperit ne furișam prin lanuri, ca pisicile, mai mult ducând caii de dârlogi decât călare. În noaptea a treia am poposit într-o poiană, departe de orice așezare omenească.

Era lumină mare, bătea luna și un vânt rece se hârjonea cu frunzele copacilor și cu velința de iarbă. Eu m-am dat mai deoparte cu tine, și bărbații s-au pus să taie arbori mai potriviți să ridice o colibă. Zdreanță s-a dovedit de mare folos la treaba asta. Se pricepea mai bine decât toți ceilalți să încheie stâlpii între ei, să întocmească pereții din nuiele împletite, să așeze și să îmbine nuielele pe acoperiș, ca să nu pătrundă ploaia prin ele. Mai mult, avusese și prevederea să ia două lopeți cu el când plecasem din casa prietenului său. De când îi răpusesem pe Ticleanu și pe vătaful lui, rămăsesem și cu trei topoare din cele bune, aduse de răposatul de pe undeva din Țara Nemțească. Se cunoșteau că sunt străine și nu făcute de vreun țigan fierar de-al nostru, fiindcă luceau ca poleite și tăiau ca briciul. A doua zi, către ceasul prânzului, coliba era gata, iar lângă ea, și adăpostul cailor.

Am stat acolo o lună. Doar Zdreanță ieșea din când în când călare și se ducea printre oameni să facă rost de-ale gurii. Frunzele copacilor începuseră să pice, moarte, de pe crengi, pădurea se făcuse galbenă și ruginie, vântul se răcise, și pe cer alergau mai toată vremea nori negri, ce ți se spărgeau deodată deasupra capului și te făceau ciuciulete. Eram hotărâți să rămânem acolo peste iarnă, însă a trebuit să plecăm din pricina coanei Ruxandra. Zdreanță s-a întors într-o zi cu merinde și ne-a vestit că oamenii boieroaicei băteau împrejurimile și, dacă mai rămânem, e cu primejdie.

— Acu', a zis el, trebuie să plecăm de-aici și, ca să nu ne fie drumul fără de folos, să trecem pe la un boier pe care-l știu eu. Unul c-o inimă de câine și cu o herghelie de vreo treizeci de cai de-i buni, pe care cumpărătorul îi cântărește cu aur: prăsilă de neam arăbesc, adusă de turci de-acolo de pe la ei.

Părându-i-se că ceilalți se cam îndoiesc de spusele lui, Zdreanță s-a sculat în picioare. Cu părul negru, cu ochii săi întunecați, cum îl băteau așa flăcările focului, părea un drac ieșit dintr-un cazan cu smoală.

— Ascultați, a urmat el, boierul ăsta pune jăndarii să-i bată pe țărani până la sânge, după cum tot așa îi bate și vătafu' lui. Voi știți cum îi scoate pe oameni la muncă? Dacă nu știți, să vă spun eu: cu jăndarii. Cică ar fi o lege…

— Este, a zis Sibianu. Legea învoielilor agricole, după care boierul are dreptul să scoată țăranii la muncă aduși cu forța de jandarmi.

— Apăi vedeți? Și asta nu-i tot. Aflați ce s-a petrecut acu' trei ani, când a fost seceta cea mare. Pătulele boierului erau pline de grâu și porumb. Stăpânește 5.000 de hectare de arătură și 4.000 de hectare de pădure. Și s-a uitat liniștit cum pier rumânii de foame. Și-a păzit pătulele cu jăndarii. Atunci a mai luat el în arendă, cu acte-n regulă, de la țăranii care au fugit de foame-n lume, vreo 200 de hectare de pământ, primite la-mproprietărire. Ochii lu' Zdreanță scânteiau de ură. Pe vremea secetii, cumpăra ibovnice pe câte-un sac de porumb, numai fete de 15-16 ani; le ademenea ca pe jivinele pădurii în iernile cu zăpadă și geruri mari. Și printre fetele astea a fost și una, Vasilica. Îmi fusese juruită mie. Asta, fraților, nu i-am uitat-o. Am jurat să i-o plătesc.

— Și socoți c-a venit vremea răsplății?

— Așa socot.

— Drept e, a zis Sibianu. Oamenii de felul acesta sunt ca niște dulăi care țin sărăcimea-n bot, și când vrei să i-o scoți dintre dinți, nu te alegi decât cu bucățele.

— Da, se cuvine să plătească pentru faptele lui, a grăit Mihai.

— Cu viața! a sărit Pană.

— Tu numai atâta știi, să iei viața omului! l-a repezit tată-tău. Și ce folos avem dacă-i luăm viața? Piere într-o clipă și nu mai știe nimic. Nu mai știe ce e suferința și durerea. Însă dacă le scurtezi avutul, oamenii ăștia prădalnici se chinuiesc mai mult decât dacă i-ai arunca în cazanele cu smoală ale lui Scaraoțchi. Așa că să-ți iei gândul de la omor, frate! Și-apoi vaca ta, cu ugerul plin, e mai bine s-o mulgi decât s-o răpui.

— Adică, boier Vânju ar fi, cum s-ar zice, vaca noastră! a strigat Geamănă, privindu-l pe Mihai c-o lucire de veselie în ochi.

— Cam așa.

— Păi, fraților, a spus Pană, rânjind bucuros, de parcă abia atunci i se luminase mintea. O s-ajungem și noi boieri, că meleagurile noastre sunt pline de vaci d-astea!

— Ar fi destul să ajungem țărani slobozi cu adevărat, a spus Mihai zâmbind. Așadară, mergem să luăm herghelia boierului Vânju?

— Mergem! au strigat toți într-un glas.

În clipa aceea nu știam că hotărârea lu' tată-tău ne leagă soarta de boier Vânju, pe care nici măcar nu-l cunoșteam, și-o să trec prin clipe de deznădejde și primejdii de moarte."

VIII

„Și iar am mers, noaptea și ziua, poposind pe unde apucam, ferindu-ne mereu de drumurile bătute, dând ocolișuri și înfundându-ne prin codri. Până ce-am intrat în șes. Când răsărea soarele dimineața, nimic nu-i stătea-n cale, doar uneori câte-o luncă ori câte-un petec de pădure, mereu tot mai mici, că nu merita să le iei în samă. Intrai, e drept, și în câte-un codru prin care mergeai câte două-trei ceasuri până să-i dai de capăt, dar parcă se putea potrivi cu pădurile noastre dinspre munte? Când negurile nopții se destrămau și te întâmpina lumina, fără o frunză deasupra capului, ziceai că te dezbracă cineva de țoale și te lasă gol să te vadă toți. Se strânseseră și porumburile, vântul șuiera pe miriști, păsări rar dacă mai vedeai vreuna, în afară de ciori, că plecaseră mai toate pe meleagurile lor de baștină, ori se trăseseră mai la pădure, fugind de iarna ce se apropia.

Călătoream mai mult noaptea, și acestea erau reci și noroase. Câmpia se-ntindea, neagră, dinaintea noastră, și noi mergeam în pasul calului, zgribuliți și pătrunși de umezeală până la piele.

Dimineața, o dată cu răsăritul soarelui, trăgeam la câte-un rumân de-al nostru din vreun cătun ori sat. Și te minunai câți țărani erau prieteni cu Zdreanță mai prin toate așezările ce ne ieșeau în cale. Oameni întunecați și tăcuți, cu țoale peticite, care se arătau gata să meargă cu tine oriunde, să dea foc pătulelor stăpânului, ori conacului, sau să-i fure caii și vacile. Unii se rugau să-i luăm cu noi, să pârjolim tot pe unde-om trece, ca să simtă boierii că nu e satul fără câini. Ura se dovedea mare, pe cât și nedreptatea și suferința, că mulți dintre țărani abia-și mai târau zilele. Și cu cât mai mult creștea ura, cu cât cei mai bătrâni își mai aminteau de cum pornise Cuza la treabă și începuseră a visa la vremuri mai bune, cu atât mai nerăbdători erau să apuce calea codrului. Amarul îi îneca, și răzvrătirea mocnea ca focul sub cenușă. De aceea nici n-a fost de mirare că ne-am putut strecura nevătămați până-n satul în care se afla conacul boierului Vânju.

Am ajuns acolo în toiul nopții și am tras la unul, Ursu. Om trecut de șaizeci de ani, îndesat și voinic, cu mustăți și plete. Făcea pluguri de lemn și, după cum am aflat mai târziu, un alt meseriaș din breasla asta mai bun decât dânsul nu găseai între Turnu Severin și Craiova.

Odaia sa, de chirpici, în care ne-a primit, părea destul de mărișoară. De altfel, toată casa lui se alcătuia numai din încăperea asta în care și muncea. Era plină de unelte și lemnărie. Într-un colț avea un pat de scânduri pe patru picioare scurte, cu un strat de paie acoperit c-o velință. La capătul patului se afla vatra, la celălalt capăt tejgheaua lui de lucru și un scaun. Într-alt colț picoteau patru găini și două rațe. L-am găsit treaz, deși cântaseră cocoșii de miezul nopții. Lucra la tăișul unui plug. Înăuntru era bine, cald, pe vatră clocotea un

ceaun cu niște boabe de porumb. Țăranul ăsta nu avea familie, îi muriseră toți ba de boală, ba de bătrânețe.

Ne-a primit bine moșul. A adus ceaunul cu boabe de pe foc, că tocmai fierseseră cum trebuie, a vărsat apa fierbinte din el, l-a așezat jos și ne-a poftit la masă, roată în jurul lui, pe niște buturugi. Noi băgăm din când în când mâna în ceaun, luam câte un pumn de boabe calde și mâncând, am început vorba.

— E de rău, zicea el. O să ajung să nu mai am după ce bea apă. Cică la Craiova o să se deschidă o fabrică, în care să se facă multe pluguri de fier, de parcă ăștea de lemn n-ar mai fi bune și nu le-ar fi prins bine rumânilor de când se știu. Și dacă plugurile de fier s-or împământeni, eu ce mă fac? Și a oftat.

— Ce te faci? a zis Zdreanță. Mergi cu noi și-o să-ți fie mult mai bine decât cu plugurile dumitale de lemn.

— Tu, Zdreanță, știi că nu m-am dat niciodată îndărăt să las o țâr de sânge boierilor, da' asta nu-i meserie, ci doar țoală de vreme rea.

— Țoală de vreme rea? Ai purtat vreodată și țoale de vreme bună, moșule?

— Da, am purtat; în tinerețe, când am cunoscut-o pe baba mea, Dumnezău s-o odihnească, și când mi se părea ca toată lumea e a noastră și nu simțeam nici frigul, nici foamea ca acu'.

— Eu zic să mergi cu noi; că ne-am hotărât să-i cercetăm pe boieri, să le luăm oleacă de dobândă la banii din sipetu' lor.

Moșul l-a privit gânditor, scărpinându-se-n cap.

— Știu eu! Când aud de ciocoi, mi se suie sângele la cap, că multe am mai tras eu cu baba mea de pe urma lu' Vânju – și parcă numai noi? Dar…

— Aruncă-ți plugurile-n foc, moșule, că vine curând vremea să nu mai facă două parale.

— Curând? Ehe, de când așteptăm și noi un curând! Și moșul l-a așteptat, l-au așteptat și moșii moșilor mei, da' degeaba. Așa și cu plugurile. Nu zic, ori fi ele ateliere fierării care fac pluguri de fier, da' deocamdată mai sunt destui care ară cu cele de lemn, și eu știu să le meșteresc.

— Mâine-poimâine n-or să mai fie destui. Chiar de-acu' nu mai sunt destui, că uite cum trăiești!

— Asta din pricină că țăranii nu pot să-mi dea pe-un plug mai mult de-o găină.

— Chibzuiește bine, moșule! Noi avem nevoie de un om bătrân să ne facem unele treburi mai ușor, că cine te-ar bănui pe dumneata că ai fi în înțelegere cu haiducii?

— Asta așa-i. Eeeee, ia zi, ce vrei tu, Zdreanță?

— Întâi să luăm herghelia boierului Vânju,

— Toată?! întrebă moșul, mirat.

— Toată.

— Aha! N-ar fi rău să-i luăm tot ce-a cumpărat și-a crescut el de-atâția ani! Ei da, la bucuria asta a lui vreau să fiu și eu părtaș.

— Pe dumneata, frate Sibiene, a spus Mihai, a fost vorba să te scoatem cât mai aproape de Craiova, ca să ajungi la prietenii dumitale. A venit vremea să ne despărțim. Prea mult până la Craiova nu mai e. Acu' vorbește tu, Zdreanță!

— Cunosc, a spus Zdreanță, întorcându-se către omul din Ardeal, destui țărani de credință prin satele ce duc de-aici la Craiova. Pornește chiar în noaptea asta, a mai zis el, dându-i numele unui om dintr-un sat și mai lămurindu-l și cum putea să ajungă nevăzut la casa lui. El o să te-ndrume la altul, într-alt sat, și-așa până la capătul călătoriei. De te-o-ntreba vreun jăndar ori cine știe cine ce cauți pe drumuri și încotro mergi, să spui că ești neamț ori inglez și că vii la noi cu treburi negustorești, că ăștia au acuși mare căutare. Când ajungi în oraș, să treci pe la Ghiță Ologu din bariera Bucovățului, ca s-aflăm și noi dacă ai pus piciorul cu bine în pragul casei prietenilor de acolo.

Peste două zile, copila mea, te-am dus împreună cu moș Ursu într-un sat ce se găsea la o depărtare de vreo șase ceasuri, să te las în grija unei rude de-a lui, o femeie cumsecade, și-n noaptea a treia ne-am pus pe treabă.

Se lăsase, fată, o întunecime de nu vedeai omu' la doi pași. Am ieșit tiptil din casă și am luat-o către conac. Picura. Începusem un lucru greu: erau cai mulți. Zdreanță, deși cunoștea geambași prin toate părțile, încă nu se hotărâse cum să scape de ei după ce-om izbuti să-i scoatem din grajdul lor. El, ca om vechi în meseria asta, ne-a învățat numai ce să facem; ce mai urma, trebuia chibzuit pe loc, după împrejurări.

Cei doi flăcăi, care îngrijeau noaptea de cai, erau de-ai noștri, și Zdreanță se înțelesese cu ei din vreme. Am ieșit în drum; pe uliță bătea un vânt rece și umed, de te pătrundea până-n măduva oaselor. Chiar și câinii se înfundaseră-n cotețe de dușmănia vremii. Bordeiele oamenilor se făcuseră una cu noaptea. Numai rar dacă mai vedeai prin ferestruica vreunei colibe, luminând dinăuntru cu teamă vreun opaiț ori flăcările din vatră. Ne strecuram, tăcuți, prin negură, cu caii de dârlogi. Când am ajuns la poarta conacului, ne-am oprit o clipă, apoi am pornit în lungul gardului, până am dat de-o portiță. Acolo ne-a întâmpinat șoapta unui flăcău.

— Nea Zdreanță, a zis el. Am gătat pân-acu' împreună cu Marin cam jumătate din cai. Le-am înfășurat copitele-n paie și le-am legat botul cu frânghioare, cum ai spus.

— Pe ăilalți îi gătăm noi, a șoptit Zdreanță. Cu veneticii' ce-i?

Acesta era un neamț, adus de boier de peste hotare să aibă grijă de cai.

— Ne-am uns cu funingine, am dat năvală pe el și l-am legat fedeleș. I-am pus un căluș în gură și-o năframă pe ochi.

— V-a văzut?

— Doamne ferește, n-a apucat.

— Atunci e bine.

Am intrat toți înăuntru. În grajd nu ardea decât într-un colț o lambă de gaz. I-am legat pe cei doi flăcăi de-un stâlp, după ce, l-a rugămintea lor, Zdreanță le-a ars câte un pumn de i-a învinețit unuia un ochi, iar altuia i-a umflat falca. Apoi ne-am pus pe treabă. Am sfârșit repede și am început să scoatem caii din grajd, la portiță, unul câte unul, întâi iepele, și după aceea, armăsarii. Șeile de pe caii noștri le-am trecut pe șase iepe boierești; apoi am legat iepele și caii noștri cu o frânghie unii de alții, câte trei și câte patru, după care și armăsarii, toți de-o funie, lăsată mai lărguț.

— Acum în șa! a zis Zdreanță. Și fiecare din voi să înfășure de încheietura mâinii stângi capătul funiei care ține legate câte trei ori patru iepe.

— Și cu armăsarii ce facem? a întrebat Geamănă.

— Lasă-i de capul lor, că-și cunosc meseria.

Și-am pornit.

Avea dreptate Zdreanță. Când am început a merge în pas domol către marginea satului, am auzit în urma noastră tropăitul înfundat al copitelor armăsarilor. Dar domol am mers numai până ce am ajuns în câmp, afară, că de-aci încolo ne-am întins la drum, de parcă pe urmele noastre ar fi fost toți jăndarii și liota de lefegii a cucoanei Ruxandra. Nu am uitat, fată, drumul ăsta nici până astăzi. Norii se destrămaseră și ieșise luna. Când și când, câte-o zdreanță întunecată îi mai tăia calea, dar ea se ițea mereu din hău și te trăsnea cu o lumină ca ziua. Vântul se mai domolise și el. Trecea alene și rece peste mirișt
ele umede și arăturile de toamnă.

— Acum, fraților, dați-i drumul cât țin picioarele cailor, a zis Zdreanță.

Și i-am dat drumul.

Duduia pământul de copitele bidiviilor. Era un duduit înăbușit, ce venea parcă din inima gliei. Uneori, câte un armăsar necheza înfundat, printre dinți, în fugă nebună în urma iepelor pe care le duceam de frânghie. Ziceai că suntem umbre în lumina nopții, alungate din urmă de stihiile spaimei. Mirișt
ile credeai că nu mai au capăt, se așterneau dinaintea noastră, desfășurându-se ca de pe un sul fără de sfârșit. Satele și peticele de pădure le ocoleam, ca să nu ne mănânce din grabă. Coboram în jos către Dunăre, ducând după noi herghelia boierului Vânju.

Când am ajuns în bălțile dinspre Nedeia, ne-am înfundat adânc printre sălcii și stufuri. Ne-am întocmit în grabă un acoperiș de

papură, proptit pe pari de salcie și am început să frecăm caii cu șomoioage de iarbă uscată. Apoi le-am dezlegat boturile – paiele de la copite le pierduseră de mult – și i-am lăsat să pască. Pe sus se întinsese iar o pânză de nori și s-a pornit o răpăială, de ziceai că cerul, în furia lui, vrea să înece pământul cu totul.

— Asta-i bună! a zis Zdreanță, uitându-se către miazănoapte, de unde venisem. O să șteargă urmele copitelor.

Zorile se arătaseră de mult, palide și spălăcite ca o ie murdară. Am stat acolo până s-a coborât noaptea. Zdreanță a lipsit vreo cinci ceasuri, și când s-a-ntors a spus:

— Mâine noapte trecem Dunărea cu caii. Boier Vânju a împânzit toate drumurile cu jăndari.

Și iar s-a făcut întuneric și a venit un om ca de treizeci de ani, înalt și subțire, cu fața osoasă, îmbrăcat cu o bundiță și cu cizme-n picioare. Îl chema Stoian.

— Cunoaște vâltorile și curenții Dunării, a grăit Zdreanță. Ne călăuzește dincolo.

Când ne-am suit pe cai, începuse iar a burnița. Fugarul tremura sub mine de frig. Și-am luat-o prin mlaștină, în frunte cu Zdreanță și Stoian. Nu-i vedeam, ne călăuzeau zgomotul copitelor și sforăitul cailor. Ploaia mărunță îmi șfichiuia fața și-mi înghețaseră mâinile pe frâu, iar capătul de funie de care țineam iepele îmi intra în carne ca tăișul rece al unui cuțit. De jur împrejur foșneau păpurișurile, din vreme-n vreme auzeai țipătul vreunei păsări de baltă, ca scâncetul unui copil. Uneori mai prindeai câte-o vorbă, care cădea, grea, ca o bucată de plumb într-o baltă tulbure, ori într-auzeai o șoaptă, înghițită cât ai clipi de beznă.

Și-am prins întâi un clipocit înfundat, care, pe măsură ce mergeam, se făcea tot mai tare. Dar nu prea tare, ci doar atât cât să ți se pară că prin negură se târăște un balaur uriaș printr-un desiș de codru.

Era Dunărea.

Știai doar că e, că n-o vedeai.

— Acuși să vă țineți bine de noi, că intrăm în apă, ne-a spus Zdreanță. Să nu vă temeți dacă simțiți că vă ia curentul – e socotit așa să ajungem mult mai la vale pe malul celălalt. Și ca să nu vă pierdeți, să luați aminte la șuieratul meu.

Și-a scos un șuier care nu părea prea puternic, dar se strecura prin burniță ca un vârf de coasă.

Am intrat în apă și am început a pluti. Caii sforăiau, înotând cu sârg. Din timp în timp auzeam șuierul lu' Zdreanță, care mi se părea, prin întunecimea fără de fund, ca o luminiță călăuzitoare. Nu știu cât am mers așa prin apa rece ca gheața, poate un ceas ori mai mult. Mi se părea că n-o să mai ajungem niciodată. Însă tot am ajuns. Pe malul celălalt ne-a întâmpinat un om călare, i-a șoptit ceva în bulgărește

călăuzei noastre și am întins-o la drum, când trap, când galop. Treptat, mi se-ncălzeau mâinile și picioarele până mi s-a-ncins trupul tot. Am trecut iute prin coasta unui sat, ce zăcea adormit în întuneric și unde n-am văzut decât o luminiță pierdută-n negură și-am auzit un lătrat răgușit de câine. Când am dat de satul al doilea, am poposit la o casă din margine.

Acolo am băgat de seamă că lipsea Scurtu, împreună cu cei trei cai pe care-i ducea de funie.

Pe stăpânul bordeiului îl chema Dankof. Și la față și la port aducea cu țăranii noștri. Era un om întunecat și osos, ca de patruzeci de ani, potrivit de stat, cu mâini mari și puternice și ochi rotunzi, cu priviri iscoditoare. Ne-a poftit lângă vatră, și femeia lui a pus repede ceaunul pe foc să facă o fiertură de prune.

Ne găseam pe pământ străin, dar toate din jurul meu mi se păreau de-acasă: polița, lavița, vatra, vasele și ulcelele de pământ smălțuit și cele două paturi sărăcăcioase de scânduri nedate la rindea, cu saltelele lor de paie și cu câte o velință subțirică. Femeia avea un obraz tras și ochi triști. Am aflat mai pe urmă că tocmai își pierduse un copil de lingoare. Cel din urmă din cei patru pe care-i avusese.

— Ce-o fi cu Scurtu? a zis Zdreanță, după ce ne-am așezat.

— Numai să nu se fi înecat, a spus Mihai.

— Ar fi păcat de el și de cai, a murmurat Geamănă, că era om tăcut, da' tovarăș de credință.

— Dac-o fi să fi pierit, să-l odihnească Dumnezău, a suflat Pană, făcându-și cruce.

Chiar în noaptea aceea, câțiva oameni au luat caii și s-au dus nu știu unde, iar noi am stat ascunși în casa lui Dankof până ce s-a-ntors Stoian, care plecase cu herghelia, aducându-ne prețul vânzării, numai galbeni, atât de mulți, de te-apuca frica. A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, eram iar pe pământ românesc și ca să mai lăsăm jăndarii lu' Vânju să obosească tot căutându-ne fără folos pe toate coclaurile, ne-am împărțit în trei sate. Eu am rămas la femeia care te îngrijea pe tine, tată-tău cu Zdreanță s-au aciuat într-un cătun, cam la vreo două ceasuri de mers călare, iar ceilalți, într-o așezare și mai îndepărtată.

Și-au venit zile și nopți de iarnă, cu ninsori ce nu mai conteneau, cu tăcerea speriată doar de vreun lătrat răgușit de câine, ori de țipetele îndepărtate, ca din inima pământului, ale copiilor de pe derdelușul din capul satului. Glia se acoperise cu un strat nesfârșit de zăpadă: toate erau albe – casele, copacii, drumurile și câmpurile. Tu erai sănătoasă și vioaie, stăteai la cald, aveai două mame, pe mine și pe dădaca ta, care te-ndrăgise. Nu duceai lipsă de nimic: te simțeai bine. Eu, însă, nu mă simțeam ca tine; mi-era dor de Mihai și de drumurile călare prin desișul codrului alături de el, de cerul deschis de deasupra

capului, de goana cailor prin nopțile cu stele ori prin pânza de apă a unei ploi călduțe. La pătimirile pline de primejdii nu mă gândeam, ca și cum nu fuseseră niciodată. Nu mai aveam în minte decât zâmbetul zării, cărările codrilor și câmpiile – toate ale noastre. În casă mi se părea că sunt ca într-o cușcă, mai ales că de când cu dădaca ta, lelea Maria, femeie bună și de nădejde, îți mai uitasem de grijă. Urma să te las deocamdată la ea, să nu te mai supun la toate greutățile și primejdiile. Ședeam cât era ziulica de lungă, uitându-mă la zăpada ce se cernea din văzduh peste lume, și tânjeam. Drept e că Mihai răsărea în casă la două-trei zile o dată, noaptea, însă venea ca oaspete și pleca la bârlogul lui, lăsându-mă iar singură.

Până-ntr-o seară. Era înainte de Crăciun, Mihai abia a intrat pe ușă, abia și-a scos șuba de pe el și a scuturat-o de zăpadă c-a spus:

— Femeie, nu mai pot sta așa!

— Cum adică?

Eram singuri în odaia caldă; tu dormeai lângă dădaca ta, în odăița de alături.

— Umblu cu aurul săracilor la mine, și chimirul mi se pare tare greu!

— Păi, să-l mai ușurăm.

— L-am ușurat pe cât am putut, dar trebuie ușurat mai tare și, ca s-o facem, s-ar cuveni să ne-așternem o țâră la drum.

— Să ne-așternem.

În câteva zile, Ursu ne-a întocmit o sanie cu două funduri, unde ne-am ascuns armele, am luat cu noi trei cergi de lână tigaie, am înhămat la sanie caii noștri tătărăști, ne-am învălit în cojoace și-am pornit. Ehei, fată, mare-i nenorocirea pe grumazul omului, numai să vrei s-o vezi. Primisem de la Zdreanță nume de rumâni de prin satele pe care voiam să le colindăm, unde să ne și aciuăm cu încredere. Era ușor să dai de urmele năpastei, că te întâmpina la tot pasul.

În ăl dintâi sat ne-am oprit în fața unei porți, unde văzusem o femeie stând pe o buturugă dinaintea bordeiului, cu capu-n ninsoare, uitându-se la o vacă întinsă în zăpadă. Întâi nu ne-am dat seama ce-i și am vrut să-ntrebăm de țăranul pe care-l căutam, adică de gazda hotărâtă nouă de Zdreanță, dar am amuțit. Muierea nu era îmbrăcată decât cu o ie și c-o fustă neagră, lungă și peticită. În picioare avea niște opinci găurite, și pe cap nu-și pusese nici măcar o basma. Ședea cu genunchii la gură și cu mâinile pe obraji, uitându-se năucă la o vită, care părea să zacă fără simțire în zăpadă. Pesemne că ședea de mult acolo, fiindcă pe cap, pe umeri și în poală i se așezase un strat gros de fulgi. Ne-am dat jos din sanie și am intrat pe portiță.

— Ce-i, femeie? a întrebat-o Mihai.

Întâi n-a răspuns, dar apoi și-a ridicat privirea și-a zis încet, abia auzit;

— Mi-a murit vaca! Și era mare deznădejdea din ochii ei.

Vita zăcea în zăpadă, ca o cârpă uriașă uitată-n ogradă. Tat-tu s-a dus să vadă, nu mai dă cumva vreun semn de viață? Însă era țeapănă, cu pieptul despicat și cu bojocii negri și găuriți scoși afară. Atunci am luat femeia și am băgat-o înăuntru. În odaie era frig, în vatră ardeau mocnit câteva mâini de balegă uscată și vrejuri de dovleac, iar într-un pat ședeau doi copii, cam de patru și șase ani, învăliți în niște țoale rupte, care se uitau la noi cu ochi speriați.

— De ce ți-a murit vaca? a întrebat Mihai.

— De oftigă. A răpus-o nea Gheorghe când a văzut că-și dă suflarea, dar de îndată ce-a dibuit că-i oftigoasă a lăsat-o acolo și-a plecat suduind.

— Aha!

Din ochii ei te privea nenorocirea-n față. Zăpada i se topise pe cap și pe umeri și-i curgea în șuvițe de apă pe obraji și pe piept.

— Bărbat-tu unde e?

— L-a prins pândaru' boierului furând lemne din pădure și l-a dat pe mâna jăndarilor.

Atunci, Mihai s-a apropiat de dânsa, și-a dat șuba deoparte, și-a deschis chimirul și-a zis:

— Bagă mâna și ia!

Femeia ne-a privit pe rând cu ochi cercetători și speriați și s-a dat un pas îndărăt.

— Ia! a poruncit iar tată-tău.

Muierea și-a băgat degetele, temătoare, în chimirul lat, de piele, a scos un galben, și când l-a văzut la lumina opaițului s-a făcut la față mai albă ca varul.

— Ia, femeie, că doar dintr-al tău iei! a strigat Mihai.

Ce-o fi-nțăles ea din vorbele astea nu știu, dar a prins curaj și-a scos vreo zece-doisprezece galbeni.

Când ne-am suit în sanie să mergem mai departe cu «colindul», Mihai a murmurat ca pentru sine: «De i-ai da sărăcimii tot aurul din lume, nu i-ar fi decât de puțin folos, că pânea iese din glie, și glia e a ciocoiului!».”

IX

„A venit primăvara, copacii înfrunziseră bine, și într-o zi ne-am adunat cu toții într-un luminiș dintr-o pădure din apropierea satului unde mă adăpostisem eu în iarna aceea. Pe tine, de atunci, te-am lăsat în grija maicii Maria, care ți-a fost și-ți este și astăzi ca o mamă.

Dinaintea noastră se deschideau drumuri noi.

Abia se crăpase de ziuă. Ceața nopții nu se împrăștiate încă. Cerul părea ca de lapte, și copacii îi vedeai ca prin sită, împresurați de valurile umede ale nopții ce se ridicau din pământ ca dintr-o căldare uriașă plină cu apă în clocot. Și pe măsură ce lumina cuprindea pământul și cerul, văzduhul se limpezea, și pădurea se deștepta treptat din somn în piuit de păsări și-n foșnet de frunză. Umezeala îți intra-n oase, dar soarele o alunga ca pe un duh rău, și mădularele ți se-ncălzeau, făcându-te să-i mulțumești vieții că ți-e dat s-o trăiești.

Când a sosit și moș Ursu, pe care-l așteptasem tăcuți, stând pe doi stejari doborâți de furtună, au ajuns până la noi și cele dintâi raze ale soarelui. Caii, legați de copaci, sforăiau deoparte, strănutând din când în când și frământând pământul cu copita. Mihai s-a ridicat în picioare și-a spus:

— Apăi, fraților, eu zic să cădem iar în spinarea boierului Vânju. Se pare că are lada plină cu galbeni.

Și-așa a rămas. Auzisem că boierul avea doi copii: un băiat și-o fată. Că băiatul, om de vreo douăzeci și opt de ani, își părăduia vremea prin Țara Franțuzească, mâncând banii lu' tată-său cu muieri din alea ce-și arată dosul gol fără rușine prin cârciumi, sub cuvânt că dănțuiesc. Fata, de vreo optsprezece ani, care trăia la o mătușă, la București, aștepta să-i facă tată-său o zestre bună, ca să se mărite cu un domn de vază. Boierul, după cum se zvonea, se pregătea să-i cumpere o moșie de nu știu câte mii de hectare, precum și o pădure, și-avea banii pregătiți să-ncheie târgul. Stăpânul conacului trăia acolo cu nevastă-sa, având ca oaspete pe-o nepoată de-a lui.

Într-o noapte am intrat tiptil în curte, boiți cu funingine pe față. Când îi luasem caii, boierul îl alungase pe neamț, dovedindu-se nevrednic de încrederea lui, și tocmise câțiva oameni de pază; așa că în curtea conacului trăiau acum vătaful, vreo zece simbriași, printre care și un fierar, precum și cei doi flăcăi de la grajd. Acestora din urmă le dădusem din vreme o licoare de mac, căpătată de la o babă pricepută, s-o toarne în băutura vătafului și a slugilor să le-adoarmă. În ziua aia, o sâmbătă, se nimerise a fi zaiafet la conac; vreo șase familii de boieri de pe la moșiile din jur petrecuseră până după miezul nopții cu Vânju și nevasta lui și dormeau buștean. În sat, destul de departe de conac, se mai găsea o căprărie de jândari, însă, după câte iscodisem noi, trăseseră și ei în seara aia un chef zdravăn la cârciumă

și n-aveam a ne teme de dânșii. Așadară, toate păreau a se brodi bine și ne socoteam îndreptățiți a crede că n-o ne supere nimeni.

Mai era cu noi și fata-n casă a cucoanei, de vreo șaptesprezece ani, făgăduită de tată-său unuia dintre coi doi băieți prieteni cu Zdreanță. Aceasta ne-a descuiat ușa încet și ne-a băgat înăuntru. Câinii dormeau și ei somn adânc din aceeași pricină ca și slugile. De cum ne-am văzut înăuntru, nu ne-am liniștit până ce nu i-am legat pe toți pe unde i-am apucat. Am mai avut grijă să-i legăm și la gură și la ochi, ca să ne vedem liniștiți de treabă; după aia am închis obloanele, am tras perdelele, ca să nu se vadă de afară nicio geană de lumină, și-am aprins lamba. Ce să spun, ai fi jurat că treaba o să meargă strună. De jur împrejurul conacului se întindea un parc mare, lipit de pădurea de peste 4.000 de hectare, ce ținea tot de conac, și jăndarii dormeau, după cum am mai spus, în sat.

Era, fată, o casă boierească, așa cum nici nu visai c-ar putea fi. Avea odăi atât de mari, că numai într-una din ele ar fi încăput vreo zece case țărănești. Ferestrele lor păreau uși de biserică, nu mai vorbesc de fotelurile în care te-afundai, de ședeai pe moale ca țiganu' pe șapte perne. Picioarele ți se-ngropau în covoare, aduse, după câte ne-a lămurit în șoaptă Stoiana, dintr-o țară îndepărtată de la capătul pământului, de-i zice Persia. Paturile, mesele, dulapurile și scaunele fuseseră cărate încoace taman de la Viena, din țara austriecilor. Ce să mai lungesc vorba, un palat mai acătării decât conacul ăsta nu cred în ruptul capului să mai fie pe vreundeva. Geamănă, văzând toate astea, a îngăimat, uimit:

— Ca să vezi în ce pot preface boierii truda bietului rumân!

Și-am început a cotrobăi după bani. Dar oricât am cercetat, oricât ne-am străduit, n-am făcut nicio treabă. Până la urmă, tată-tău a luat-o la întrebări pe Stoiana.

— Zici că nu știi unde-s banii, fată?

— Nu, că se fereau de mine.

— Nici nu bănui măcar?

— Nici.

— Hm, rea treabă! Da' stai, ia hai tu cu mine și spune-mi care-s boierii, că poate om scoate ceva de la ei.

Când am ajuns dinaintea odăii de dormit a stăpânilor conacului, ea a rămas afară, și noi am intrat înăuntru, dar n-am găsit în patul lat decât o femeie – pe soață. Am dezlegat-o la gură și la ochi.

— Nu te speria, cucoană, a zis Mihai, când a văzut-o privindu-ne cu ochi măriți de spaimă. Nu-ți clintim niciun fir de păr din cap, doar nu suntem ucigași.

Ea, auzind glasul lui blând, și-a venit în fire:

— Dacă nu sunteți ucigași, de ce năvăliți în casa mea?

— Am niște socoteli cu boierul.

— Noaptea?!

— Noaptea, că noi ziua dormim.

Încredințându-se doamna că viața nu-i este în primejdie, s-a înviorat de tot și-a zis:

— Să vă ia dracul!

— Așa, așa! Acu' spune repede unde-i boieru', că am o taină cu el, i-a spus Mihai, râzând.

— Ce-ar fi dac-aș țipa să vină slugile?

— N-ar fi nimic, că n-ar veni.

Se dumirise.

— Pe unde umblă nopțile nu știu! a spus ea, înciudată, cu gândul la bărbatu-său. Ori de câte ori mă deștept din somn, nu dau de el lângă mine!

Eu, văzând-o stând așa la taclale pe-ndelete, am căzut la bănuială: nu cumva ne paște vreo primejdie? În clipa asta s-a strecurat în odaie Zdreanță și i-a șoptit lu' Mihai:

— Hai, că l-am prins pe boier cu mâța-n sac!

— Ce mâță?! a sărit stăpâna casei, care avea ureche ascuțită.

Dar n-a mai apucat să scoată și altă vorbă, că am legat-o repede la gură și am ieșit din odaie împreună cu ceilalți. Am suit o scară și am ajuns la catul al doilea, într-o odaie mare și frumoasă. Acolo, pe lângă o oglindă cât păretele, un dulap și alte lucruri se afla și un pat. Și-n el – un bărbat și-o femeie. Ce zic eu «femeie»! O codană de vreo șaptesprezece ani, alături de Vânju. Și era boieru' ăsta urât ca un maimuțoi pe care-l văzusem o dată la un bâlci! Când te uitai la el cum ședea așa, doar cu capul afară din plapumă, cu fața lată, numai crețuri, cu ochii mici și rotunzi, cu țăcălie rară și cu urechi puțin clăpăuge, îți venea să-ți scuipi în sân și să zici: «Ferește-mă, Doamne, de ceasu-ăl rău!»

— Asta-i mâța! a grăit Zdreanță, oprindu-se dinaintea lor și arătând fata. Ăsta-i boieru', a urmat el, cu ochii la bărbat, iar sacu' pare a fi, după socotelile mele, podoaba de-o vedeți pe măsuța lor de noapte. Și-a-ncheiat: Mâța, cum s-ar spune, e nepoata!

Se vede că-l lămurise Stoiana. Pe măsuța de noapte sclipea în lumina luminărilor un șirag de mărgăritare, destul să cumperi cu el vreo treizeci de părechi de boi, vreo douăzeci de vaci bune de lapte și-o sfoară de moșie; asta după cele ce-mi dădeam eu sama din ce știam de pe când o slujisem pe Stârcioaia. Și privirea mi s-a oprit pe obrazul fetei: era alb și rumen ca un măr domnesc când îl culegi proaspăt din pom într-o dimineață-nsorită. Și-avea niște ochi verzi și vioi ca de veveriță. «A dracului, am gândit eu, cum își cunoaște ea interesu' de mică! De-ar ști cucoana pe unde umblă noaptea boier Vânju, nu i-ar merge bine!» mi-a fulgerat prin minte.

În odaie nu se aflau dintre-ai noștri decât trei inși: Mihai, Zdreanță

și cu mine; ceilalți cotrobăiau prin alte părți. Le-am luat năframa de la gură. Boierul, când s-a văzut cu gura slobodă, a dat să strige, dar s-a răzgândit; pesemne că-și amintise că nu e în patul lui. Fata, în schimb, nu făcea decât să se uite cu ochii ei jucăuși la noi, mai mult curioasă decât înfricată.

— Ia zi, boierule, unde-i sipetu'? întrebă Mihai. Da' iute, că n-avem vreme de pierdut.

Conu Vânju tăcea, pironindu-l pe Mihai c-o privire cruntă. În timpul ăsta, Zdreanță se juca, la lumina luminării, cu șiragul de mărgele. Și prin ochii fetei, ațintiți asupra lui, am văzut cum trece prima fulgerare de teamă. Era bunul ei și se temea să nu-l piardă. E drept că-l plătea, după a mea părere, tare scump!

— Nu vrei să spui? zise Mihai. Trage plapuma de pe el și pune-l în spinare, Zdreanță, că ne-apucă zorile. Îl luăm cu noi, ca să-i dăm vreme de gândit.

Ochii ciocoiului scăpărară.

— Grăbește, Zdreanță, grăbește!

Acesta băgă șiragul de mărgăritare-n brâu, dădu plapuma în lături și răsăriră amândoi, goi pușcă, în așternut.

— Tâlharilor! răcni boierul.

Și nepoata:

— Vai, colierul!

Zdreanță zâmbi; trase cu o mișcare scurtă cearșaful de sub ei, îl învăli pe conu Vânju în el ca într-un giulgiu, îl aruncă-n spinare și ieși cu dânsul pe ușă cu pași mari.

— Colierul! mai țipă o dată nepoata, speriată acum de-a binelea.

În vreme ce Mihai ieșea după Zdreanță, eu am acoperit codana, zicând:

— Stai binișor, c-avem o vorbă-mpreună.

Mi-a plăcut de totdeauna ce-i frumos – bărbat ori muiere – precum și orice vietate. Și fata asta isteață era tare nurlie și-mi trăsnise prin minte un gând năstrușnic.

— Ascultă, copilă, am spus eu, așezându-mă pe pat, lângă dânsa.

Ea m-a privit întristată:

— Mi-a luat perlele!

— Eu zic că dacă ne-nțelegem, le capeți îndărăt.

M-a ațintit, înviorată, cu privirea.

— Numai să nu afle tanti, a șoptit ea.

— Tanti?!

— Da, mătușă-mea.

— Aha! Cucoana din dormitor. Îți făgăduiesc că n-o să afle.

— Ce vrei în schimb?

— Să spui unde e sipetu'.

— Ohhh!

— E?

— Nu spun.

— Nu spui, dar știi! am strigat eu bucuroasă.

— Știu, însă nu…

— Atunci uite ce-i, i-am luat eu vorba din gură, îl aducem pe maimuțoi îndărăt lângă tine, punem șiragul de mărgele pe masă și-o cărăm încoace, în patu' ăsta, și pe «tanti».

— Să nu faci una ca asta! a izbucnit ea, speriată.

— Dacă n-o merge altfel, o fac. Să știi, ne grăbim. Uite, îți mai făgăduiesc ca, pe lângă mărgăritarele astea, să-ți mai fac și parte din ce s-o găsi, dacă mă-ndrumi iute și cum se cuvine, mi-a trăsnit mie prin minte să zic. Te-nvoiești?

A chibzuit în grabă; se vedea după chip. A oftat:

— Asta nu se poate, c-or să mă prindă.

— Zi, fată, cum te cheamă? Ai tată, ai mamă? Mai ai și altă casă? Ajută-mă și n-o să te căiești.

Ea a șovăit, apoi a spus, nehotărâtă:

— Mă cheamă Sanda Văleanu…

— Și?

— Am casă-n Craiova… părinți n-am… au murit…

— Ascultă, zi unde-i sipetu' și-ți aduc banii în Craiova, împreună cu șiragul de mărgăritare; pe ce stradă stai?

— Pe strada Grădinari, a șoptit ea după alte clipe de șovăială, dându-mi și numărul casei.

Socotea pesemne că dacă nu s-o-nțelege cu mine pierde tot, pe când așa îi mai rămânea o nădejde și – cine știe! – s-alegea și c-un folos mai mare. Poate-i căpătasem și încrederea, că eram hotărâtă să mă țin de vorbă orice-ar fi, dacă ne ajuta să-l prădăm pe jupân după cum merita. Apoi mi-a șoptit taina.

De-ndată ce-am aflat-o, m-am sucit pe călcâie și-am ieșit în fugă pe ușă. Parcă mă-ndemna cineva să mă grăbesc. Cei doi flăcăi de la grajd scoseseră trăsura din șopron și înhămaseră caii să-l luăm pe boier cu noi. Se mișcau tăcuți; stăpânul conacului era din nou legat la gură și la ochi. Pană tocmai îl ridicase pe Vânju de pe scară, unde-l trântise Zdreanță, când i-am făcut semn să-l pună iar jos.

— Lasă-l aici și hai înăuntru! am suflat eu.

I-am găsit și pe ceilalți; i-am dus pe toți, abia mai suflând de nerăbdare, și le-am arătat sipetu'. Era în spatele unui dulap dintr-o odaie plină de rafturi de cărți, se deschidea cu o cheie pe care o găsisem, după îndrumarea fetei, într-o legătură de chei din buzunarul de la haina boierului. Aceasta, subțire ca o vergea mai groscioară, abia am băgat-o în broasca din ușița de fier din părete și-am deschis ascunzătoarea, că am rămas cu gura căscată de uimire. Ce să spun? Mi se tăiaseră picioarele de-atâta bănet ce se afla acolo. Grămezile de

câte-o sută de lei, scoși de Banga Națională, noi-nouțe, ședeau rânduite frumos, straturi-straturi. Într-un colț se aflau câteva teancuri de câte o mie, și păretele din fund al ascunzătorii părea căptușit cu hârtii de douăzeci; în două pungi mari am dat de galbeni de le zice Napoleoni, după numele unui împărat franțuz, iar într-o cutie încăpătoare, așternută cu mătase roșie, am descoperit o groază de podoabe, care, când am ridicat capacul, au început a scânteia în lumina lumânărilor de-ți luau ochii. Mai erau acolo și tacâmuri de aur și argint, precum și patru sfeșnice mari, de aur.

Noi aveam o desagă de piele; am golit merindele din ea și am umplut-o cu averea tăinuită. Boierul se pregătise într-adevăr să plătească moșia întru căpătuiala fie-si cu bani gheață, și din cele găsite se vedea că nu-și dădea toată agoniseala la bangă, pentru că era prea mare avuția! Când să ieșim din casă, l-am lămurit iute pe Mihai despre ce e vorba; l-au umflat pe sus pe boier și l-au dus de l-au întins, legat, dinaintea ușii odăii lui de culcare. Mai întâi însă au tras pe el cămașa de noapte ce zăcea la picioarele patului nepoatei, ca fata să scape cu fața curată.

Da' vezi că soarta începuse a-și depăna firul.

S-a auzit deodată o-mpușcătură.

— Poterele!

Pesemne că jăndarii nu fuseseră atât de beți precum crezusem și, cine știe cum, dăduseră de noi. Am năvălit toți pe uș-afară și ne-am afundat în pădure. Desaga cu prada era la Mihai. Goneam printre copaci ca umbrele, însă jăndarii, că ei erau, se țineau de noi ca scaiul. Pasămite îi întărâta răsplata Ruxăndroaiei și a conului Vânju. Erau și ei călări; deslușeam în urma noastră sforăituri și tropot de copite. În liniștea nopții, orice zgomot se auzea mai tare ca ziua; uneori și câte un pocnet de pușcă zguduia noaptea. Alergam să ieșim din pădure. Într-un rând ne-am oprit să lăsăm caii să mai răsufle. După ce am stat așa pân-ai număra cam până la cincizeci, am pornit iar; în vremea asta am înfășurat într-un suflet copitele cailor în cârpe făcute din cămășile noastre. Zgomotul ce-l pricinuiam după aia, asemenea unui foșnet, se contopea cu susurul frunzelor. Pe jăndari nu-i mai simțeam decât de departe și socoteam că ne pierduse urma, însă tropotul cailor a izbucnit după un timp în stânga noastră, iute și întins; tăceam ca mormântu'. Dușmanii noștri se apropiau tot mai tare.

— Vin pe drum bătut! a șoptit moș Ursu.

Ne-am oprit iar. Jăndarii au trecut prin stânga noastră, și cam la șaptezeci-optzeci de pași de noi s-au oprit. S-apropia clipa răfuielii; ne-am pregătit armele. Mihai a vorbit în șoaptă:

— Desaga e grea: nu sunt numai banii și podoabele, ci și tacâmurile, sfeșnicile, Dac-o fi să ne ciocnim cu urmăritorii, ne-ncurcă. S-o ascundem pe vreundeva și-o luăm mai târziu.

Zdreanță a pierit printre copaci, zicând:

— Mă duc să caut un loc bun pentru ea.

În jur se lăsase o liniște adâncă; îi auzeam pe jăndari vorbind:

— Nu-i lucru curat, prea s-au făcut deodată nevăzuți!

— Or fi nimerit pe drumul ăsta, și dacă au cai buni, nici dracul nu-i mai ajunge. Cu gloabele noastre…

— Eu cred că s-au oprit pe undeva pe-aproape, am auzit un glas gros ce părea al unui gradat. Este Vizantea cu ai lui. După tropotul cailor nu pot fi mai mulți de cinci-șase, și noi suntem zece.

— Ce folos? Cum să dăm de ei pe bezna asta?

— Doi dintre noi să rămână cu caii, iar ceilalți înconjurăm o bucată bună de pădure, tot câte doi, și-așteptăm zorile. Ei nu cunosc codrul, sunt străini de locurile astea…

Mai departe n-am mai putut deslușI ce-au spus; începuse a bate vântul mai tare și se întețise foșnetul frunzelor, dar tot am simțit cum se răspândesc în jurul nostru. A venit și Zdreanță, tiptil:

— Am dat de-un stejar stufos, a șoptit el. Zic să suim desaga-n el și s-o agățăm către vârf…

— Unde e? a întrebat Mihai.

— La vreo cincizeci de pași mai la vale.

— Hai!

Au luat sacul și s-au mistuit în beznă. Ceilalți am rămas pe loc, cu urechile treze. Către stânga și înainte se auzea sforăitul cailor celor ce ne urmăreau.

— Ascultați! a suflat Pană.

După umblet și glasuri ne-am dat sama că pe drum mergeau doi jăndari.

— Dacă n-au trecut pe drum către marginea codrului, trebuie să fie pe-aici, zicea unul. Că pe pârți nu se pot strecura, prea sunt multe desișuri și văgăuni.

Auzeam ceea ce știam și noi.

— Mergem înainte încă vreo patru-cinci sute de pași, a grăit celălalt, și-apoi o luăm la dreapta.

— Cu cât ne îndepărtăm mai mult și înconjurăm un loc mai mare, cu atât mai bine. Dacă punem mâna pe răsplata boierului Vânju și a coanei Stârcea, ne căpătuim…

Ne temeam să nu dea din copită vreun cal de-al nostru, da' n-a dat; stăteau liniștiți, de parcă știau și ei că-i primejdie. Curând, zgomotul pașilor s-a mistuit în noapte și s-a lăsat o tăcere ca de mormânt; după un nor s-a ițit luna, s-a uitat la noi, apoi s-a ascuns iar. A strănutat un cal de-al lor.

— Sunteți aici?

Se întorseseră Mihai și Zdreanță.

— Aici. Așteptăm zorile?

— Nici gând, a răspuns tată-tău, n-așteptăm decât o rază de lună să-nsemnăm locul. Tu, Zdreanță, dă fuga cu ceilalți și arată-le stejarul cu desaga. Între timp, eu dau o goană către drum să fac o crestătură pe vreun pom.

Ne-am dus și ne-am întors curând. Când ne-a văzut, Mihai a zis:

— La vreo șaizeci de pași în stânga e un drum, și alături, un mesteacăn bătrân; pe el am crestat o cruce, ca pe stejarul cu desaga.

Cerul se acoperise de nori, ce se rostogoleau greoi unii peste alții, parcă luându-se la întrecere să ajungă numai ei știau unde. Vântul se întețise. De departe a luminat un fulger, un copac a scârțâit ușor, și pentru câteva clipe a răsărit luna.

După ce Mihai a hotărât un plan, toți bărbații au luat-o tiptil înainte. Pe mine m-au lăsat cu caii, legați unul de altul cu o frânghioară. Ascultam, încordată. De izbânda lor atârna libertatea, dacă nu chiar viața noastră. Vântul a adus până la mine zgomot de luptă, o sudalmă, după care, prin beznă, au răzbit un strigăt și un pocnet de armă. Am luat într-un suflet caii de frânghie și am ieșit în drum. Mi l-a arătat un fulger, ce-a luminat cerul și pădurea ca ziua. Acolo m-am zvârlit în șa și m-am repezit pe urmele alor mei. Am ajuns; cei doi jăndari zăceau, legați, lângă un copac. Unul dintre ei sângera la umăr. Într-o clipă am dezlegat toți caii noștri și ne-am apucat să legăm de frânghie, unul de altul, fugarii jăndarilor. Când și când fulgera. Abia sfârșisem treaba, că dintr-o parte a pădurii s-au auzit un foc de armă, apoi altul. Ne grăbeam ca de frica morții. Ne-am lăsat în seama animalelor; știam că ele se descurcă ușor. Împușcăturile și strigătele din urma noastră se înmulțeau, dar, înainte de a se dumiri ei ce se întâmplă, noi străbătusem o bună bucată de drum. Ne-am oprit și ne-am adunat grămadă la sfat, care-a fost scurt. Ca să ni se piardă urma, s-a hotărât ca Ursu, deși fusese rănit în lupta cu cei doi oameni ai stăpânirii, să ia caii jăndarilor și să-i presare peste tot prin codru. A rămas să ne întâlnim a doua zi într-o luncă pe care o cunoșteam toți, la vreo opt ceasuri de mers călare, plină de sălcii, mesteceni și ulmi. Am ieșit din pădure și-am gonit până către dimineață, când ne-am răzlețit unii de alții, pornind câte unul către locul de adunare.

M-am văzut singură; m-a apucat urâtul, dar m-am îmbărbătat iute. Vântul stătuse. Pe obraz mă spălasem din vreme de funinge, ca toți ceilalți. Se luminase binișor. Pe ogoare nu te-așteptai să-ți iasă careva în cale; plouase și prea era pământul moale. Înaltul se limpezise, și când a răsărit soarele, s-a făcut albastru ca sticla. Am auzit o ciocârlie sus, în văzduh, și de la picioarele mele a țâșnit un iepure. M-am oprit într-o vâlcea, am deșăuat calul, am îngropat șaua-n pământ și-am ieșit cu calu-n drum, ducându-l de-o funioară. Îngropasem și pistolul, că era greu de ascuns. Simțind în urma mea o căruță, m-am oprit. Pe

capră stătea un moș sfrijit, cu părul sur, cu căciula și țoalele peticite. În spate, pe-un maldăr de fân, o bute cât toate zilele. Moșneagul mâna doi cai costelivi.

— Încotro, femeie?

I-am răspuns că mă duc într-un sat, la vreo douăzeci de kilometri de-acolo, pe care-l știam din auzite.

— A cui ești? m-a descusut căruțașul.

— Păi nu-s chiar din satul acela; am tras acolo cu bărbatu-meu de vreo două săptămâni la un văr de-al meu, Ion Amariei.

— Aha! Păi cum să nu-l cunosc eu pe Ion Amariei! a zis el, clipind des din ochi, asta părând o deprindere a lui. Și ce cauți tocmai pe-aici, singură, cu calul ăsta pe drumuri?

— Mă întorc de la târg, unde l-a cumpărat bărbatu-meu, și tot călărind pe deșelate mi-am frânt oasele, că omu' meu a rămas acolo cu treburi.

— Apăi, leagă bidiviul de căruță și suie sus lângă mine, că mai ai drum lung.

L-am ascultat, și el a dat bici cailor. Mi s-a părut, când m-am așezat alături de dânsul, în leagănul din față, că mă privește pe sub sprâncene cu o uitătură iscoditoare.

— Dar dumneata de unde vii, moșule? l-am întrebat eu.

Am încremenit când l-am auzit rostind numele satului de lângă conacul boierului Vânju.

— În noaptea asta, pe boier l-au călcat furii, a mai adăugat unchiașul, și-apoi: Dii, căluții tatii, că n-avem vreme de pierdut. E zarvă mare. Se zice că pe urmele furilor sunt vreo douăzeci de jăndari și s-așteaptă să mai sosească pe clipă ce trece încă vreo douăzeci-treizeci. Hoții au dat de hruba cu bănet a conacului și-au umplut vreo trei saci cu prada. N-a mai rămas acolo decât lopata cu care au adunat bănetu' purcoaie, ca să-l ia cu ei.

— Nu mai spune, moșule! am făcut eu pe mirata, ducând mâna la gură. Că doar n-or fi tocmai atâția bani!

— Nu! Ba te miri cum de s-a găsit numai atât! Moșiile lui s-așternă până la Dunăre și-i atât de hapsân, că să te vadă-ntins în drum și nu ți-ar da o ulcică cu apă.

În clipa asta am auzit în urma noastră tropot de copite; m-am uitat îndărăt și-am văzut apropiindu-se o ceată de jăndari. Cred că m-am schimbat la față, fiindcă moșul mi-a aruncat o uitătură hoțească și-a dat bici cailor. Mă gândeam c-atâta mi-a fost și mi-am făcut cruce. Aveam ascuns în bete un hanger. Îmi părea rău că zvârlisem pistolul. Dar chiar dacă aș fi fost mai înarmată, mă puteam pune eu cu atâția? În huruitul și hurducătura căruții, când moșul s-a aplecat înainte să dea bici cailor, eu mi-am scos repede hangerul din bete și l-am vârât în fânul de sub bute. O clipă, mi-am zis să sar pe cal și s-o zbughesc,

bizuindu-mă pe iuțeala fugarului, însă m-am răzgândit – jăndarii erau prea aproape și înarmați. Cu plumbul flintei nu-i de glumă! Și-am auzit un strigăt:

— Opreșteee!

Ne ajunseseră din urmă.

— Hoooo! a făcut moșul, trăgând de hățuri.

Caii jăndarilor suflau greu, de goană.

— Încotro? a întrebat majurul care-i comanda.

— Acasă, a răspuns unchiașul,

— Unde?

— În jos, încoace, a zis el, arătând cu biciul în lungul șoselei.

— Răspunde scurt, omule, că te plesnesc de-ți sar măselele din gură!

— Nu mai am decât trei și-ar fi păcat!

— Vorrrba! Zi!

— Zic, cum să nu zic? Vai de zilele mele!

— De unde vii și unde te duci? Ai înțăles ce te-ntreb?

— Țăles.

— Vorbește! a răcnit gradatul.

— Vin din sus și mă duc în jos, în sat.

— Lasă-l dracului, don' majur, a sărit unul. Nu vezi că-i bătrân? O fi dat în mintea copiilor.

— Stai tu, că nu scapi așa ușor! a urlat omul stăpânirii, dar i s-au oprit ochii pe mine și-a-ntrebat: Tu cine ești?

— Nepoata lu' moș Stan, aici de față, am răspuns eu repede, uitându-mă rugătoare la stăpânul căruței.

El nici n-a tresărit măcar.

— Calul ăsta al cui e?

Am șovăit, dar a sărit moșul:

— E-al lu' Ghiță Iabrașu. L-a cumpărat la târg și mi l-a-ncredințat să-l duc acasă. Ehe! Mare bine-mi făcuși, don' majur, că dacă nu s-auzea tropotul cailor voștri, mi-l răpeau niște călărești răi.

— Călărești?!

— D-apăi cum!

— Câți erau?

— Să tot fi fost vreo șase-șapte. N-am apucat bine să-i număr: de frică.

— Ei sunt! a răcnit gradatul. Și-ncotro au luat-o?

— Drept în sus pe șușea.

În clipa următoare, jăndarii au țâșnit din loc și s-au pierdut curând în zare. Moșul s-a-ntors către mine:

— Ai scăpat!

L-am privit, uluită.

— Te miri? Se vede din ochi că ești muiere dârză, și calul e animal

de preț, nu mârțoagă ca ai mei. Și-n satu' de care-ai vorbit nu se află niciun Ion Amariei. Se nimerește că eu tot de-acolo sunt, a încheiat moșul, zâmbind.

M-am uitat lung la el. Îmi scăpase viața. Un biet amărât; se ghicea după fața lui suptă.

— Ce te făcu, moșule, să mă aperi?

— Nu ești țărancă?

— Ba sunt.

— Și nu te cheamă Zamfira?

— Ba așa mă cheamă, am zis eu, râzând.

— Și mai întrebi ce mă făcu?

— Nu, dar…

— Și dacă ți-aș mai spune că te-am văzut când ai ascuns hangerul în căruță?

— Acu-nțăleg, moșule, gata.

— Jăndarii au dat de-o gazdă de-a voastră din satul unde-a mas peste iarnă nu-ș care dintre voi. Așa că știi. Hiiiii, căluții tatii, hiiii! Că-i zi mare pentru noi, ducem oaspeți de vază:

Zamfira, pui de țărancă,
Cea cu suflet de lupoaică…

— Taci, moșule, că mă dai pe mâna jăndarilor și-abia mă scăpași de ei!

Ochii bătrânului străluceau ca două luminițe, de-l făceau mai tânăr cu douăzeci de ani.

— Ehe, cât îs eu de hârb și tot nu m-aș lăsa, de m-ați lua cu voi. Fată, fată, dacă tu și Vizantea ați vrea, ați aduna o oaste, că nădufu-i mare peste poate.

— Eh, asta ar fi mai greu…

— Mai greu? Nu mă duce capul să-ți spun c-ar fi greu ori ușor, ci numai ce știu. Că viața e pentru cei mulți ca o năpârcă ce te mușcă fără cruțare. Și tare ne-am bucura, de-ar fi și cu primejdie de moarte, să zicem o dată răspicat: «Vrem și noi să trăim!»

Căruța hurduca pe drum, căluții trăgeau din greu, și unchiașul își vărsa focul. Făcea cărăușie, ca Mihai pe vremuri, însă fără tinerețea, dârzenia și priceperea acestuia.

— M-am zbătut fără hodină, de când mă știu, ca peștele-n cârlig, zicea el. Și ca mine s-a zbătut și se zbate mai tot satu'. Sărăcia ne e mumă, boala, frate și soră, satu' e una cu biru', ciocoii și bogătanii se gândesc numai la folosul lor. Omu' e animal, și animalu', om, că, uită-te la popândăul ăla din marginea drumului, urmă bătrânul, arătând cu biciul un popândău ce-și făcea liniștit mustățile, de o mie de ori e mai fericit decât noi! El adună și mâncă – nu-l asuprește nimeni, nimeni nu-i ia îmbucătura de la gură. Tare nedrept făcuși viața, Doamne! oftă

el, ridicând ochii la cerul străveziu și la soarele strălucitor. Apoi urmă: încotro, fată?

— Jăndarii pe unde-or umbla, moșule?

— Apăi, cam peste tot de când v-a descoperit bârlogul, dar sunt venetici de meleagurile noastre și de oameni, așa că-i mai poți păcăli.

Atunci i-am spus s-o ia către locul nostru de întâlnire.”

X

„Rar ne ieșea câte un rumân în cale. Satele, îndepărtate unele de altele, le ocoleam. N-auzeam decât vreun zvon, de departe, și lătrat de câini. Mă simțeam pierdută în nesfârșitul înverzit din jur, și-n suflet mi se lăsase ca o negură.

— Tot ce vezi e munca noastră, a zis moșneagul, arătând câmpia cu biciul – de-aici și până-n zare și dincolo de ea, da' rodul nu-i al nostru. Hiii, căluții tatii, c-avem drum lung, să ducem fata de-mpărat la loc de taină, pe meleaguri unde nu te doare nimic și toate te bucură, de-ți aduci aminte de anii copilăriei.

Pe drum am mai întâlnit odată câțiva jăndari, pe care moșul i-a îndrumat anapoda, ca și pe cei dintâi. Că era unchiașul acesta, în ciuda nenorocirilor prin care trecuse și a anilor lui, un om isteț, care, poate tocmai din cauza soartei sale ajunsese să nu-i mai pese de nimic; nu-l mai speria nimic, fiindcă nu mai avea ce pierde. Ba, uneori, îi apărea în ochi o licărire vioaie de om șugubăț și trântea câte una, de te cruceai.

Cum a făcut, cum n-a făcut, ducându-mă pe drumuri lăturalnice, am ajuns pe la prânz la locul întâlnirii, în luncă. Moșneagul a tras căruța într-un luminiș, iar eu i-am căutat pe-ai mei. I-am găsit la sfat, pe malul apei, într-o vâlcea, unde-și adăpostiseră și caii. Moș Ursu, rănit, ședea întins pe-o pătură. Le-am povestit cum ajunsesem la ei, lăudându-l pe bătrân.

Mihai stătea-ncruntat, gânditor, pe-o piatră.

— Nu, desaga n-o putem lăsa mult timp în copac, a zis el, parcă răspunzând unui gând. Unde e moșul tău, Zamfiro? Omul mi se pare isteț și de nădejde.

L-am dus la bătrân, și cei doi s-au măsurat o vreme din priviri. Ochii moșului s-au aprins:

— Nu-mi pare rău că te văzui, Vizanteo!

— Nici mie. Mi-ai scăpat nevasta cu zile.

— Mi-am mai amintit din tinerețe, că de dădeam pe-atunci de-un om ca tine, mă făceam și eu haiduc.

— Omul, cât trăiește și se mai ține pe picioare, are încă vreme să se facă.

— Adică, așa, c-un picior în groapă, și cu altul pe spinarea unui ciocoi! Ar fi ceva, că-n clipa morții l-aș lua de gât și m-aș duce cu el la Dumnezău să ne judece pe sfânta dreptate, ca s-apuc măcar în cer un locșor mai călduț.

— Până la Dumnezău te mănâncă sfinții și cine știe pe unde mai nimerești! răspunse Mihai, zâmbind. Acu' spune, moșule, cu ce vrei să te răsplătesc?

— C-o strângere de mână haiducească și c-un Doamne-ajută.

— Cu nimic alta?! Ai scăpat viața unui om!

— Pentru viață de om nu iau plată.

— Ascultă, frate, zise Mihai, după ce-l mai iscodi îndelung cu privirea din cap până-n picioare, vrei să fii haiduc?

Acesta-l privi nedumerit.

— M-ar ajuta oare puterile? grăi el după o vreme, cu îndoială.

— Cred că te-ar ajuta.

— Dac-oi mânca pe săturate vreo trei săptămâni, te pomenești că mă-nviorez ca armăsarul răpciugos cu care-a pornit Făt-Frumos s-o scape pe Ileana Cosânzeana din ghearele zmeului! spuse moșul mai în derâdere, mai în serios.

— Niciodată nu se știe. Acu' zi, te faci haiduc?

— Vrei, calule, ovăz?

— Atunci dă-mi mâna.

Și-au strâns mâinile.

— Cum te cheamă, bătrâne?

— Petre Nicoară.

— Apăi, moș Petre, de-acu' ești haiduc pe viață.

— Mulțumescu-ți ție, Doamne, c-o apucai și p-asta! Care-i porunca?

— Să iei o desagă din pădurea boierului Vânju. Îți încredințez nevasta. O dai drept nepoată. Mergi unde ți-o arăta ea. Luați desaga și porniți pe drumuri ocolite, ferindu-vă de jăndari, către Desnățui. O să te ducă la un om de-i zice Gheorghe Timofte. El o să știe unde mă aflu. Te lași în sama lui și a nevestei.

Ascultându-l, am început a înțălege ce voia. Descoperindu-se una din gazdele noastre de către jăndari, după cum îi spusesem eu din cele aflate de la moș Petre, Mihai se temea ca ei să nu fi dat și de celelalte, și poterele să nu ne urmărească ușor. În desagă era o nemaipomenită avere și trebuia să punem mâna cu orice preț pe ea; iar moșul, din partea locului, părea potrivit să mă ajute.

— Și-acu', unchește, a zis Mihai, rămâi aci până ce ne-om întoarce. A luat calul meu de căpăstru și-a urmat: Hai, Zamfiro!

Ne-am sfătuit cu toții și s-a hotărât ca ei să pornească în goană către Desnățui, îndepărtându-se tot mai tare de conacul lui Vânju, apoi să bântuie curțile ciocoilor, ca să-i atragă pe urmăritori și să-mi dea mie prilej s-ajung mai fără primejdie la desagă. Oricum, eu să mă țin răbdătoare pe lângă moșneag pân-oi lua desaga, după care să ne ducem împreună acolo unde se hotărâse.

M-am întors cu Mihai la moș Petre și ne-am despărțit.

Când am ajuns în satul moșneagului, acesta a oprit la crâșmă să dea butea-n primire cârciumarului, că era a lui: un rumân îndesat și scund, cu mustață pe oală, pe cap cu o clădăraie de păr și cu niște ochi mici ca de viezure.

— Pe unde umbli, moșule? l-a întâmpinat el.

— Eh, mi s-a rupt osia din spate și m-am dus la un fierar din drum s-o dreagă. L-am așteptat aproape-o zi, că era la o nuntă; am mas acolo, și-a doua zi, altă dăndănaie, nu se dezmeticea neam. Nu s-a trezit decât după ce l-am dres cu o juma de țuică și cu o ciorbă de potroace, cumpărate pe bani gheață de la unul ca tine.

— Și-acu' vrei îndărăt jumatea de țuică și ciorba de potroace?

— Nici vorbă, da' și banii de osie, că s-a rupt din pricina butei. Eu ți-am spus: «Marfa e prea grea pentru căruța și căișorii mei», da' n-ai vrut să m-asculți.

Crâșmarul nu l-a crezut și s-a uitat la osie. Eu gândeam: «Uite că-l prinde cu minciuna!», când l-am auzit pe negustor grăind:

— Așa-i. Bine. Ți-o plătesc.

Pesemne că moșul o dresese mai de mult, și negustorul nu știa.

Pe când descărcau butoiul, cârciumarul a rămas cu ochii la mine.

— Frumușică fată!

— Cred și eu. Îmi seamănă, că-i sunt unchi.

— N-o fi a Saftei?

— Ba a ei.

— N-am mai auzit de ea de aproape douăzeci de ani, de când a plecat din sat.

— Auzi acum. Da' nu te linge pe degeaba pe buze, că nu-i de cumpărat. E fată cu parale. Tată-său îi dă de zestre șase părechi de boi, patru vaci și optzeci de pogoane de pământ.

— Cum de-a făcut avere?! a-ntrebat negustorul, fluierând a uimire.

— A furat-o.

— Cuuum! strigă crâșmarul, întorcându-se către moșneag, care-l privea cu o luminiță jucăușă în ochi. De unde-a furat-o?

— Apăi de unde! Din crâșmă, ca și tine, că tată-său e crâșmar.

Omul a pornit a râde. În vremea asta butea fusese descărcată și am intrat în cârciumă. Era plină de rumâni, iar într-un colț, la o măsuță, se aflau patru jăndari. Fumul îl tăiai cu cuțitul și duhnea a țuică, iar vorba mușteriilor se auzea ca zumzetul dintr-un stup. Ne-am așezat la o masă. Oamenii vorbeau de furii care-l prădaseră pe Vânju.

— L-au găsit pe boier legat cobză pe dușumea, la ușa odăii lui de culcare, cu ochii cât cepele, și la obraz, pământ, de cătrănit ce era.

— Cică i-a prădat și pe musafiri, a sărit unul cu gura plină de mulțămire.

— Ehe, mare-i Dumnezău!

După ce am mâncat bine amândoi, moșul s-a socotit cu crâșmarul până la cel din urmă sfanț, am ieșit afară, am înhămat caii, ne-am suit în căruță și-am luat-o spre casă. Oamenii aprinseseră opaițele, ori câte-o lambă. Se-ntunecase bine. Un rumân venea cântând pe uliță – pesemne de la cârciumă și el. De după un geam luminat am auzit un

scâncet de copil ce se-mpletea cu lătratul câinilor. Se înnourase și era întuneric mare.

Am dormit amândoi, neîntorși, până-n zori. Ne-am deșteptat; către răsărit cerul ce înroșise ușor, ca o fată mare când dă pe negândite cu ochii de flăcăul care-i place; am înhămat caii și-am pornit pe drumul zvântat. Ogoarele se-ntindeau ca o apă din zare-n zare și bătea un vânt călduț, alungând negurile și ajutând lumina să se reverse peste plaiuri. Umplusem căruța cu fân, și dedesubt, ascuns bine, îmi dosisem hangerul. Peste vreo trei ceasuri am ajuns într-o luncă și am hotărât să odihnim caii, că erau tare pirpirii; însă abia i-am deshămat și i-am priponit lângă un petec mare de iarbă, că am auzit pe drum ropot de copite. Și de noi s-au apropiat patru călăreți în fugă aprigă. Moșul m-a privit cu o fulgerare-n ochi. Cei patru s-au oprit în sforăitul cailor și într-un nor de praf.

— Încotro?

Vorbise comandantul lor, un sărgent îndesat, lat în spate, puternic, cu un obraz rotofei de prostănac și cu ochi rotunzi, răi, plini de viclenie.

Eu i-am zâmbit, apoi mi-am lăsat ochii în jos, făcând pe sfioasa, în vreme ce mă apropiam de căruță; nu voiam să mă dau vie pe mâinile lui. Eram hotărâtă să mă apăr. Aflaseră, gândeam eu, cine știe cum, că mă vânturam pe drumurile din partea locului și erau pe urmele mele.

— Ce te zborșești așa la mine, don' sergent Oarcă? îl repezi bătrânul. O să-mi sperii mârțoagele, de-o să piară și urma de vlagă pe care-o mai au.

Omul stăpânirii îl privi mai cu luare-aminte și-l recunoscu.

— Dumneata ești, moș Petre?

— Eu. M-ai uitat și n-au trecut nici doi ani de când ai plecat din satul boierului Vânju!

— După jaf, boierul s-a plâns la Craiova împotriva ălui care mă înlocuise și-am fost mutat iar aici, la el. Da' fata asta cine-i?

— Nepoata mea. Odraslă de om bogat. Crâșmar, nu ca mine.

Omul stăpânirii m-a învăluit, curios, cu privirea.

— Și-acum încotro?

— La curtea boierului Vânju, să văd dacă dom' administrator Stratilat n-o avea vreo treabă cu mine.

— Bine, a zis el, și după ce mi-a mai aruncat o uitătură cercetătoare și pofticioasă a plecat mai departe, pierind cu ai lui după un cot al luncii.

Abia s-au îndepărtat, că moșul a dat cu căciula de pământ, trăgând o-njurătură pe-alese; a înhămat caii la căruță, și-n vreme ce ieșeam din pădurice, își vărsa focul, cântând cu jumătate de glas:

Vai și-amar de noi, săracii,

Că ne-au năpădit gândacii,
Domni gândaci cu pălărie
Care rod tot de pe glie,
Ajutați de domni jăndari,
De primari și de notari.
Stăpânire, stăpânire,
De-ar fi dup-a mea pornire,
Te-aș face o pietricea,
Într-un puț te-aș arunca,
Și deasupră-ți un deal mare
Răsturna-ți-aș în spinare…

Am trecut printr-un sat. Și-n fața crâșmii am văzut caii jăndarilor legați la gard. În cel mult un ceas ajungeam în pădurea cu desaga. Peste o vreme am auzit în urma noastră venind în goană o trăsură, în strigătele vizitiului. Am întors ochii și-am zărit-o apropiindu-se în fuga mare, într-un nor de praf. Patru cai alergau întins la drum, însoțiți pe margine de cinci oameni călări, înarmați. După slugile înarmate am știut cine era în trăsură și, apucându-mi iute năframa, am tras-o mai pe față. Era coana Ruxandra. Singură. Stătea dreaptă în perne, îmbrăcată de drum, în mână cu mănuși, la gât, peste gulerul de dantelă, cu un șal subțire de mătase, în cap cu o pălărie cu margini late, pusă nițel într-o parte. «Voleta», cum îi zicea ea, și-o ținea ridicată. Pe umeri, desfăcută, avea mantila de călătorie. «Ce ți-aș zburătăci eu pălăria din cap cu voletă cu tot», mi-am zis eu, uitându-mă de după năframă. A trecut într-un nor de praf și s-a mistuit în zare.

În sfârșit, am intrat în codrul boierului Vânju. Mă și vedeam cu avutul sărăcimii în căruță. Mi-am făcut cruce. Inima îmi bătea să-mi sară din piept. Însă n-am făcut bine cinci sute de pași printre copaci, că s-au speriat caii de cine știe ce jivină, au luat-o razna, au lovit căruța de-un stejar și s-a rupt osia din spate în locul unde fusese dreasă. La strigătele moșului, care căuta să liniștească mârțoagele înfricoșate, a apărut un pândar.

— Ce-i?… Aha, dumneata ești, moș Petre? Ce s-a-ntâmplat?

— S-a rupt căruța.

În clipa asta a răsărit lingă noi și sergentul Oarcă împreună cu ceilalți.

— Ce-i, moșule, o pățiși?

— După cum se vede.

Moșneagul era tare amărât.

— Pagubă mare! Numai Pintea de la curte o poate drege, a zis pândarul. Că fierarul satului e bolnav.

— Ceasu-ăl rău, a spus și sergentul, cu ochii la mine.

— Dă fuga, fată, la curte, mi-a poruncit moș Petre și adu-l pe Pintea

încoace. Mi-e prieten și-i meșter bun.

— Știi pe unde s-o iei? m-a întrebat sergentul.

În prima clipă, împinsă de nerăbdarea de a ajunge cât mai grabnic la stejarul cu desaga, m-am simțit îndemnată să-i spun că știu, dar m-am răzgândit iute, dându-mi sama că aș greși, fiindcă n-aveam de unde să cunosc drumul prin pădure. Am ghicit după privirea lui că vrea să mi-l arate el. Neavând încotro, m-am împăcat și cu gândul ăsta și-am hotărât să folosesc prilejul să-l îmbrobodesc o țâră, nădăjduind că mi-o fi cumva de folos în treaba pe care o aveam de îndeplinit, și-am răspuns:

— Nu.

După cum mă așteptam, el a zis:

— Ti-l arăt cu.

După ce i-a trimis pe cei ce-l însoțeau în sat, la post, am plecat cu el prin pădure, dânsul, cu calul de căpăstru. Am ieșit în drumul pe care-l străbătusem noi în noaptea când îl atacasem pe boier. Am recunoscut locul unde ai noștri îi doborâseră și-i legaseră pe jăndari; la vreo cincizeci de pași mai departe se afla mesteacănul, pe el cu crestătura făcută de Mihai. Am trecut și pe-acolo. Îndepărtându-mă, plângea sufletu-n mine. Aproape, în pădure, era desaga noastră.

— Zici că tată-tău e crâșmar? m-a întrebat sergentul.

— Îhî, am răspuns eu, tresărind, deșteptată din gânduri.

— În sat bogat?

— Îhî, am răspuns eu iar.

— Câte vaci are?

— Opt.

— Și boi?

— Trei perechi.

— Pământ?

— Mult.

Pe măsură ce mă iscodea, și eu îi răspundeam, ochii lui mici, rotunzi, s-aprindeau tot mai tare.

— Cât de mult?

— Ghici! am făcut eu, cu capul în pământ.

— Douăzeci de hectare?

— Mai mult.

— Treizeci?

— Mai pune.

— Doar n-o avea patruzeci de…

— Ba șaizeci.

A rămas buimac, privindu-mă cu ochi pierduți.

— Și ție? a suflat el de parcă i se oprise o sarma-n gât, cât îți dă?

— Ce?

— Pământ?

— Sunt singură la părinți.

A răsuflat de parcă se îneca. Ochii lui răi s-au îndulcit; căta cu poftă-n gol, și când s-a uitat iar la mine a tresărit. M-a cuprins cu o privire de stăpân, dar cu gândurile parcă într-altă parte.

— Cât mai zăbovești pe-aici?

— Pân' s-o drege căruța.

— O să vin să te văd.

Mergând, m-am rezemat ca din întâmplare de el și, punându-mi bărbia-n piept, am șoptit:

— Să vii… te-aștept.

Atunci s-a-nfierbântat.

— Ești fată pe placul meu, s-a răsuflat dânsul. Mi-ai plăcut din prima clipă. Te iau de nevastă și, să știi, sunt bărbat eheee! Și mi-e scris să ajung și om bogat. Mâine-poimâine mă vezi majur; îți dai seama ce-i aia, ce să-ți mai spun! Stăpânul satului: el taie, el spânzură, e omul boierului. Sărăcime multă și de la fiecare pică câte ceva, de frică. Am mâna grea când e la o adicătelea. Țăranii mă cunosc și mă respectă. Belșug ca-n casa mea n-o să găsești nicăieri; nici la tată-tău, cât îi el de-nstărit. Odată-l auzi pe boier: «Oarcă!» «Porunciți!» «Țăranii s-au înrăit ca fiarele, fac zâmbre pământului meu. Ia vezi de le bagă mințile-n cap. Pentru început, ia ici doi poli». «Țăles, să trăiți!» Și mă pun cu milităria pe ei. Și-azi doi poli, mâine doi poli, s-adună ban pe ban; iar de la țăran, azi o gâscă, mâine-o rață, poimâine șapte-opt ouă – nu cheltuiești măcar o băncuță pe de-ale gurii și-a ta e lumea!

Oh! cum l-aș fi plesnit! Dar m-am făcut ca mierea și, uitându-mă în ochii lui, am îngăimat cu adâncă simțire:

— Eu… eu… de mă mărit, un om ca tine vreau să iau.

El s-a oprit, pironindu-mă cu privirea și, răsuflând adânc, a spus:

— N-o să-ți pară rău!

În clipa asta ne-a ajuns din urmă un jăndar de-al lui.

— Don' sărgent! Don' sărgent!…

— Ce-i, mă? l-a repezit el, supărat.

— Veniți grabnic la post, c-a sosit un curier de la don' căpitan.

— Bine. Apoi întorcându-se către mine, a zis: în trei-patru ceasuri vin și eu la Pintea să mai stăm de vorbă.

A încălecat, și eu am rămas singură. Am așteptat până ce s-a pierdut tropotul copitelor. Se lăsase liniștea. Nu se mai auzea decât ciripitul păsărilor și foșnetul vântului în bătaia ușoară a vântului. M-am întors încet îndărăt, pe drumul pustiu, cu urechea ciulită. Am iuțit pasul. Nu aveam decât un singur gând: să iau desaga, s-o duc la căruță și s-o ascund sub fân. Ce voi mai face după aceea nu știam încă și nici nu mă străduiam să gândesc. Am dat de copacul din drum, însemnat de Mihai, și am ajuns curând la stejarul cu pricina. M-am cățărat în el

și m-am pus pe căutat. Am cercetat coroana copacului bucată cu bucată, suind tot mai sus, dar n-am găsit nimic. Am luat-o din nou, de sus în jos, de jos în sus, pe toate laturile: zadarnic! Nu am dat de urma sacului! După ce am mai scotocit frunzișul ultima dată, cu de-amănuntul, fără niciun folos, am coborât.

Desaga pierise!… Am stat așa, la picioarele stejarului, ca năucă. Și deodată mi-a răsărit în minte gândul că boierul ajunsese în stăpânirea ei prin cine știe ce întâmplare – că Vânju nu-mi ieșea din cap nici zi, nici noapte – și gândul ăsta m-a făcut să mă cutremur de obidă. L-am vestit de îndată pe moș Petre de lipsa averii din stejar, am dus căruța cu chiu cu vai la conac, la Pintea, și ne-am aciuat acolo, hotărând ca, dacă n-om descoperi nimic până ce s-o drege osia, să ne mutăm în sat, la un prieten de-al moșneagului, anume Corbu.”

XI

„Ehei, fată, fată! Omu' nu știe niciodată ce-l așteaptă, că de-ar ști, multe cărări ale vieții s-ar netezi ca-n palmă. Dar și dacă te-ndârjești mai netezești câte-o cărare, și de nu vine vreunul să-ți arunce un retevei între picioare să cazi, apăi, mergând tot înainte, ajungi la un capăt de drum.

De nu vine…

Fierarul era un om îndesat și mohorât; pe obrazul lui lat nu vedeai un zâmbet. Rar dacă i se aprindea în ochii mici câte o lumină, ce se stingea aproape tot atât de repede pe cât apărea. Se născuse în satul din apropiere, și la curte intrase ca fierar de vreo trei ani. Fiind om ursuz, deși destul de tânăr, a cerut de la început să locuiască singur într-un bordei din hotarul dinspre pădure al conacului. Acolo își petrecuse viața pe vremuri grădinarul, om bătrân, care-și dăduse sufletul cu un an mai înainte de venirea lui Pintea. Noul grădinar, mai tânăr, nu se mai mulțămise cu bordeiul și se mutase în casa slugilor, mai bună de locuit și mai apropiată de grădina de care trebuia să aibă grijă. Aici ne-a adăpostit el, pe mine și pe moș Petre. De la Pintea am aflat că domnișoara Sanda avea obiceiul să se plimbe prin pădure în fiecare zi, către seară, ieșind din conac întotdeauna pe același drum – pe lângă coliba fierarului.

M-am așezat la marginea pădurii pe-o buturugă și-am așteptat-o. Printre coroanele copacilor se vedea soarele-n apus, mare și sângeriu. Era liniște. Păsările codrului și zgomotul ciocanului pe nicovala fierarului – numai ele clătinau tăcerea. Am văzut-o pe Sanda Văleanu apropiindu-se de mine agale, îngândurată și tristă. Purta o rochiță ușoară de oraș, scurtă până la genunchi, ca fetițele. Părul negru îi era legat la spate cu o funduliță albă. Avea o frunte nu prea lată, ușor boltită, ochi verzi ca de veveriță, un nas mic, în vânt, buze pline și două gropițe-n obraz. Când te uitai la ea așa, de sus până jos, ai fi pus mâna-n foc că-i neprihănită ca Sfânta Fecioară, da' eu știam ce-i poate pielea și-am zâmbit.

A ajuns în dreptul meu, mi-a aruncat o privire scurtă și-a mers mai departe. Nu mă recunoștea. În noaptea atacului fusesem boită cu funingine pe față.

— Sanda Văleanu, am șoptit eu.

Ea s-a oprit uimită-n loc, cu ochii la mine, dar mi-a recunoscut glasul, obrazul i s-a destins și-a zâmbit bucuroasă:

— Tu?!

I-am povestit pe scurt ce se-ntâmplase.

— Și colierul meu? a întrebat ea, speriată.

— Tot în desagă.

S-a întunecat și mai rău la față. Parcă i se lăsase vârful nasului mai

jos.

— Și-acum? a întrebat dânsa, după ce și-a mai venit în fire.

— Trebuie să dăm de furi.

Când am spus vorbele astea, cu toate că eram cătrănită, am zâmbit, gândindu-mă: «Boierul a furat averea asta de la țărani, noi, de la el, altul, de n-o fi chiar el, de la noi. Furi sunt mulți și feluriți, numai păgubașii sunt tot ăia.»

— Ție îți vine a zâmbi, a zis fata.

— Lasă că de-aia sunt aici, ca să dăm de ce-am pierdut. Eu mă țin de-nțelegere.

— Și eu ce-am de făcut?

— Să descoperi dacă nu cumva desaga noastră se găsește în taina boierului.

— Nu cred, a spus ea cu îndoială, aș fi știut.

— Dar dacă s-a ascuns de toți?

— Chiar și de mine?!

— Chiar și de tine.

— Mda! Bine. Cât mai rămâi la conac?

— Cred că până mâine. Apoi ne ducem în sat la un om de-i zice Corbu.

— Îl cunosc.

A doua zi dimineața ne-am mutat în sat. Căruța era gata. Era o așezare pricăjită, pe care o cunoșteam oarecum de când ne ascunsesem la moș Udrea să pregătim furtul cailor. Corbu, să fi avut vreo șaizeci de ani, trăia împreună cu soața sa, maica Maria, de pe urma unei grădini de vreo trei sferturi de pogon, pe care munceau de se speteau. O săpau, o grăpau, făceau răzoare, semănau, pliveau, cărau apă cu găleata de la o fântână din drum și o stropeau când nu dădea cerul ploaie la vreme. Moșneagul și baba roboteau din zori și până-n noapte, de era mai mare mirarea. El, mic de stat, slab, pe cap cu o claie de păr alb, cu fața numai crețuri, cu mustăți mari și barbă, pe jumătate orb. Când îl vedeai cărând apa cu două găleți pântecoase, te minunai de unde lua atâta putere. Ea, la fel. Slabă ca o scoabă, adusă de spinare, cu fața ca o pungă strânsă la gură, cu ochii înfundați în găoacele lor. Curgea fusta de pe dânsa ca trențele de pe o sperietoare de ciori. Cu picioarele goale, crăpate de noroi, julite de pietre și ciulini, părea mai mult un sac de oase. Cu toate astea îi stătea moșului alături cu sârg și dârzenie în toate strădaniile lui.

De unde luau puterea? Din inima lor de părinți.

Aveau doi flăcăi care plecaseră la oraș să-și caute de lucru. Neștiutori de carte, munceau cu brațele pe unde apucau și ce apucau. De cum începea primăvara până toamna târziu, băieții se pomeneau cu moșul – venit în căruța vreunui om cumsecade – care le aducea tot

felul de roade din grădina lui. «Burta noastră e mică, zicea el. Voi să nu răbdați de foame». O singură meteahnă avea bătrânul. Poate de amarul băieților, de năduf ori de înclinarea firii lui, căzuse la darul beției. C-avea-n grădină cinci pruni mari, stufoși, care dădeau în anii buni o groază de prune, de unde moșul s-alegea cu un butoiaș destul de încăpător de țuică.

Ne lăsase odaia lor – singura pe care o aveau – îngropată în pământ, ei mulțămindu-se să doarmă afară, sub șopron. N-a trecut mult și m-am pomenit cu sergentul Oarcă. Tocmai îi dădeam o mână de ajutor lu' moș Corbu la plivitul unui răzor de ceapă. Când acesta din urmă l-a văzut pe jăndar, a scos o-njurătură înfundată. Avea curaj, că trăsese mai nainte la măsea vreo două țoiuri de țuică. Eu am sărit printre răzoare și am alergat la poartă, fiindcă, după obrazul sergentului, mi se părea că mi-aduce o veste mare.

— Hai cu mine până ici în pădure, a zis el. Am să-ți spun o vorbă. N-am venit aseară și-o să afli de ce.

Mi-am legat mai bine basmaua pe cap și l-am urmat. Codrul era aproape. Am intrat în el și ne-am oprit lângă un arțar.

— Știi să păstrezi o taină? m-a-ntrebat sergentu-n șoaptă, uitându-se cercetător în jur.

— Nici vorbă. Spune!

— Află că tâlharii au ascuns în pădure prada luată de la boier Vânju.

— De unde știi?! am întrebat eu, uimită.

— Ascultă. Ieri, după ce ne-am despărțit, m-am dus la post, mi-am văzut de treburi, apoi am pornit spre tine, la Pintea, cum ne-nțelesesem. Trecând printre copaci, sub un stejar am văzut ceva licărind în iarbă. M-am aplecat și-am ridicat de jos… un galben! Înțelegi tu? Un galben! Ca fulgerul mi-am amintit de cuvintele unuia dintre cei doi jandarmi atacați de tâlhari în noaptea jafului, cu care am vorbit când am luat postul în primire: «I-am văzut pe hoți grămadă la lumina unui fulger, a spus dânsul. Nici unul nu părea să ducă o greutate mai mare pe greabănul calului». Atunci n-am luat seama la vorbele lui, dar, ținând galbenul în palmă, mi-a venit gândul că tâlharii ascunseseră prada în pădure. De ce? Se temeau că într-o ciocnire cu jandarmii n-or să se poată mișca în voie cu o greutate atât de mare pe greabănul calului. Unde mai pui că animalul se putea prăbuși sub cel ce ducea prada, lovit de un glonț. Și o dosiseră, băgată fără-ndoială într-un sac, în stejarul la picioarele căruia găsisem galbenul. M-am suit repede-n copac, însă n-am găsit decât crenguțe frânte, ramuri despoiate de frunze și un loc unde părea că fusese atârnat ceva greu. Nici vorbă că prada fusese ascunsă acolo. Cine dăduse de ea? Pădurea e a boierului. În cei din urmă ani a fost pusă pază strașnică să nu intre niciun țăran în ea. Trei pândari o cutreieră,

cu schimbul, zi și noapte. Cu toate astea cineva intrase. Am început cercetările. Până-n miezul nopții am aflat că au fost în codru, după săvârșirea jafului, boierul Vânju, doi țărani, anume Gheorghe Mânzatu și Ilie Pleasnă, un boier scăpătat, Alexandru Vartan, și o fată, Gherghina Floarei.

Ascultându-l, am ghicit ce înseamnă viclenia din ochii lui. Omul avea daruri de copoi. Și din clipa aceea am început a nădăjdui că voi da de urma desăgii.

— De boier nu poate fi vorba, a urmat sergentul. Dacă și-ar fi găsit avutul, ar fi spus. Și i-am luat la socoteală pe Gheorghe Mânzatu și Ilie Pleasnă. I-am arestat în toiul nopții și i-am anchetat. Mi s-au umflat pumnii și mă dor de nu mai pot. A trebuit să-mi țin mâinile mai bine de un ceas în apă rece. Sunt încăpățânați, da' până la urmă or să spună și visu' pe care l-a avut muica lor când i-a fătat. Atât au mărturisit, că au vrut să fure lemne. Unuia i-am scos vreo doi dinți și i-am umflat falca, de s-a făcut neagră ca pământu', altuia i-am înnegrit un ochi, i-am spart buzele și i-am crăpat o ureche. Ca să știi, un jandarm muncește mult, din greu, și are o mare răspundere. Dar dacă averea jefuită a fost dibuită de careva, apăi eu nu cred că au găsit-o ei.

— Atunci pentru ce-i mai bați?

— Eh! Am zis: „Nu cred", da' nu știu. Oricum, am ochii pe altcineva.

— Pe cine?

— Pe Gherghina Floarei.

— E din satul ăsta?

— De-aici.

— Și de ce crezi că…

— Fiindcă e țigancă după mamă și hoață de cai. Maică-sa e vrăjitoarea satului, face tot felul de băuturi din ierburi de pădure. Gherghina s-o fi dus să adune buruieni pentru Floarea și-a dat de sacul cu prada.

«Tot ce se poate, mă gândeam eu. I-au căzut ochii pe semnul proaspăt de pe copac și… Dar tot atât de bine putea să-l descopere și Vânju, ori altul…»

— În noaptea asta o iau la cercetare pe Gherghina Floarei, a urmat el. Acuși mă duc să-i raportez boierului tot. Dacă găsesc banii furați, apăi să știi că ne pune Dumnezău mâna-n cap. La amândoi – că tu o să fii nevasta mea. A dat să mă cuprindă-n brațe, dar m-am împotrivit.

— Stai binișor, că ne văd oamenii și intru în gura lumii!

A plecat în fugă. Peste vreo jumătate de ceas am vorbit cu Sanda. A venit ca-n plimbare prin sat și s-a oprit la moș Corbu. Nu, boierul nu găsise desaga. Mi-a spus că Oarcă e la conac, stă de vorbă cu Vânju. După plecarea ei am început a chibzui. Nu mai rămăseseră decât Gherghina Floarei și boierul scăpătat, Alexandru Vartan. Gherghina

Floarei? Mi-am amintit că în dimineața aceea, când coborâsem cu căruța de la curte în sat, văzusem pe uliță o fată năltuță, cu ochi negri și păr ca tăciunele, îmbrăcată cu o fustă roșie și creață, cu ie, iar în picioare cu opinci aproape noi. Îmi rămăseseră ochii la ea. Avea în toată înfățișarea sa ceva ce-ți atrăgea privirea. Părea țigancă, dar n-ai fi putut jura că nu te-nșeli. Acum știam că o chema Gherghina. Nu mă îndoiam o clipă că era ea.

Se lăsase noaptea. Era senin și răsărise luna. Dinspre pădure adia un vânt proaspăt. Satul se liniștise. Mă aflam cu mătușa Maria pe o bancă de lemn de lângă casă. În vreme ce ea își freca picioarele îndurerate, i-am vorbit de Gherghina; voiam să aflu ce fel de om e. Trebuia s-o văd cu orice preț înainte de a o lua sergentul la cercetare. «Dacă a găsit desaga și, chinuită și înspăimântată de jăndar, mărturisește, pierdem prada pentru totdeauna», gândeam eu. Mătușa, de cum am deschis gura, a spus:

— O fi fost Gherghina Floarei.

— E țigancă, babo?

— Pe jumătate. E o poveste care s-a petrecut acu' vreo douăzeci de ani…

— Spune-mi-o și mie, mătușă.

— Păi, să vezi. Acu' vreo douăzeci de ani, într-o primăvară, o droaie de țigani lăieți și-au întins corturile în marginea pădurii boierului Vânju. Erau oamenii ăștia negri, de parcă se dăduseră cu funingine, și ochii lor cătau la tine ca ochii de jivină când te-ntâlnești cu ea, pe beznă, în inima codrului. Bărbații, cu barbă și plete, ce le cădeau pe umeri ca la sfinții din icoane, aveau cămăși murdare, cu mâneci largi și crețe. Nădragii de pe ei erau ca niște șalvari, și cei ce nu mergeau cu picioarele goale purtau cizme. Fustele femeilor, colorate, lungi până la călcâie, cămășile, cârpite și largi, părul, negru și încâlcit, le făceau să nu semene cu femeile noastre.

Și-am aflat din vorbele babei că o fată de vreo șaptesprezece ani a venit din șatră-n sat, a doua zi în zori, în mână cu o oală de pământ, să caute lapte pentru un țânc rămas fără mamă; că aceasta s-a oprit dinaintea bordeiului unui țăran, anume Vlad Pintea, bărbat de vreo douăzeci și cinci de ani.

— Era băiatul ăsta om umblat, zicea baba. Plecase-n lume să-și caute norocu', da' până la urmă se întorsese îndărăt mai rupt decât înainte. Când fata a bătut în poartă, a ieșit din bordei Vlad Pintea. S-a uitat la ea și-a tresărit. Floarea, neagră și slabă, cu trup de șerpoaică, pe cap cu un turban, în picioare cu papuci, avea ochi negri, mari și adânci ca noaptea.

— Unde v-ați întins corturile? a întrebat el.

— În hotaru' codrului.

— Bine, hai!

Ea a aruncat cana de lut și s-a luat după dânsul. Știa că-i ieșise soarta-n cale. Vlad nu s-a mai arătat în bătătura lui mai bine de un an. Și într-un început de vară, au intrat amândoi pe ulița satului – era duminică – însoțiți de trei căruțe. S-au așezat la casa lor cu tot calabalâcul ce-l aduseseră cu ei. În vreun an și jumătate și-au cumpărat o vacă, o pereche de boi și vreo patru pogoane de pământ de la crâșmarul satului. Gherghina s-a născut în primul an de la venirea lor. Ăștia sunt părinții Gherghinei. Gheorghe Pintea, fierarul de la curte, îi e unchi.

— Uite ce e, babo, fata e-n primejdie și vreau s-o ajut. O paște un mare necaz.

— Pe noi necazurile ne pasc din partea jăndarilor și a boierului. Din ce parte s-arată primejdia?

— Din amândouă părțile.

— Oh!

— Ca s-o pot ajuta, aș vrea s-o cunosc cât mai bine. Și știu cum să vorbesc cu ea. Zi, mătușă, n-avem vreme de pierdut.

— Atunci ascultă! Când Gherghina a împlinit doi ani, a picat la casa părinților ei bunica sa dinspre mamă. Venise cu șatra, ca pe vremuri, cu ani în urmă, și la plecare a luat-o cu ea. De-atunci, de cum se împrimăvăra, venea și lua copilul pe care nu-l aducea acasă decât toamna târziu. Și fata s-a făcut cum ai văzut-o. Are ochii maică-si, trupul, înalt și subțire al bunicei și sprinteneala unei pisici. Într-o vară s-a prăpădit Vlad. A căzut un copac peste el și l-a lăsat întins, fără suflare. Cele două femei au vândut curând mai bine de două pogoane de pământ, au înstrăinat și boii, numai vaca n-au dat-o. Fără sprijinu' unui bărbat, părea c-or s-ajungă pe drumuri. Da' n-a fost așa. Floarea ara pământul ce-i mai rămăsese cu plug străin. Apoi îl semăna și și-l îngrijea singură. Vaca o trimitea la păscut cu cireada satului. Gherghina nu a știut niciodată ce e munca la câmp, cu toate astea trăiau și trăiesc omenește. Ba au atât, că mai dau și la alții. De unde? Până-ntr-o zi, când s-a-ntors de la târg badea Mihai și-a pornit a-i povesti muierii lui, Frusinăi, lucruri de pomină, de-a rămas femeia cu gura căscată.

Zicea omu' că pornise către casă de la târg înainte de miezul nopții, gândind s-ajungă-n sat o dată cu revărsatul zorilor. Și cum mergea el așa alene, pe șușeaua bătută de lumina lunii, în scârțâitul carului, făcându-și socoteala că venise vremea să mai ungă cele osii, a deslușit de departe un zvon de ropot de cai. Auzind tropotul întețindu-se pe fiece clipă, a tras carul în marginea șanțului, temător de ce putea să însemne atâta grabă în toiul nopții. Și s-a ghemuit în paie, cu ochii și urechile treze. Departe-n urma lui, rumânul văzu, în lumina lunii, ridicându-se în văzduh un nouraș ca de cenușă, și pe măsură ce călăreții se apropiau de el, nourașul creștea. Când trecură ca furtuna

pe dinaintea sa, în zgomot duduitor de copite, badea Mihai numără doisprezece călăreți. Pe fugarul din față se ținea în șa un bărbat vânjos, cu barbă și plete, negru la față ca un harap. În urechi avea cercei, era încins cu un chimir lat, de piele, bătut în ținte galbene scânteind în bătaia nopții, și-n picioare purta cizme cu carâmbi până la genunchi. Pe al doilea cal, aproape în rând cu el, aplecată pe gâtul fugarului, de se făcuse una cu grumazul și spinarea lui, cu fustele fluturând în vânt, venea Gherghina Floarei. Și după ei, zece șătrari bărboși, cu chipuri supte, în cap cu căciuli țuguiate de oaie.

Femeia, când a auzit de povestea asta, s-a dus iute și a șoptit-o unei vecine. Aceasta mi-a suflat-o mie și altora, și până la urmă au auzit-o și jăndarii. Gherghina Floarei a fost chemată la post și cercetată de Oarcă. Da' ea a zis că i s-a năzărit rumânului, ori visase, dormind beat în căruță. Și drept îi, Mihai ăsta bea de zvântă. Oricum, nefiind dovedită cu nimic, i-a dat drumul. Lu' Oarcă i-a plăcut fata și a-ncercat s-o ia cu sila, da' vezi că pe una ca ea n-o poți lua cu sila. Ce s-o fi petrecut între ei nu se știe, da' de-atunci, jăndaru-i poartă sâmbetele. Dac-o fi să-i cadă fata iar în mână, apăi nu mai scapă așa ușor ca întâia dată. Asta-i tot. Acu' știi cine este. Și să n-o gândești de rău că fură caii boierilor; de-aș putea, i-aș fura și eu.

— Acum, hai, mătușă, la Gherghina, am întârziat destul.

Ne-am strecurat pe ulița satului. Pitită în umbra unui nuc, casa Floarei era una cu noaptea. Numai pe acoperișul de paie licărea când și când luna, ieșind uneori dintre norii în goană. Am intrat în curte. În casă ardea o lambă. Mama și fata nu se culcaseră încă; prin perdelele trase, le vedeam trecând ca niște umbre dintr-o odaie într-alta, că aveau două. Maica Maria a bătut ușor la fereastră.

— Deschide, Floareo! Eu sunt, baba Maria.

Stăpâna casei a răsărit în prag:

— Ce e?

— Am venit cu fetica asta. Îi zâce Maria lu' Sofronie. E nepoata lu' moș Petre, prieten de-al nostru.

Femeia, potrivit de înaltă, subțire, cu fața încă atrăgătoare de muiere-n floarea vârstei, m-a privit țintă.

— Și ce vrea?

— Să vă spună o taină aflată de la Oarcă.

A vorbit și după cum ne fusese înțelegerea, a mormăit noapte bună și-a plecat. Floarea m-a poftit înăuntru. Fata ei stătea-n picioare lângă vatră. Se lăsase tăcerea; ne cântăream toate trei din ochi. M-am uitat mai îndelung la Gherghina. Avea obrazul de un alb domol, înăsprit de soare și vânt, gura mare, cu buze răsfrânte, care parcă nu știau să zâmbească. Fața, oarecum întunecată, era îndulcită de licăririle calde din ochii negri, cu luciri uleioase. Mi-am închipuit-o în mâna lui Oarcă și am tresărit. Trebuia să fugă. Numai de ne-am înțălege repede!

— Șezi! m-a poftit Floarea, arătându-mi un scaun.

Odaia era îngrijită, curată, cu pereți proaspăt spoiți. M-am așezat pe un scaun în fața unei mese acoperită cu o față de masă de borangic.

— Spune! a mai zis Floarea, cu ochii țintă la mine.

— Îl cunoști pe Oarcă? am început eu.

— Cine nu-l cunoaște în satul ăsta!

— Oarcă a venit astăzi la mine și dintr-una într-alta am aflat un lucru pe care trebuie să-l știți.

Am tăcut. Și ele tăceau, privindu-mă. A trosnit un dulap și am tresărit toate trei.

— Unde, „la tine?" De ce a venit și cum a adus vorba de noi?

Auzindu-i glasul, am răsuflat ușurată și le-am spus că stau în gazdă cu unchiul meu la baba Maria. Că pe sergent l-am cunoscut de curând, din întâmplare, și că se cam ține de poalele mele. Jăndarii caută un sac cu bani – știu ele care – am urmat eu, plimbându-mi privirea de la una la alta. Mi s-a părut că-n ochii Gherghinei văd o fulgerare, fără să pot jura c-o văzusem într-adevăr. Dar obrazul maică-si era ca de piatră.

— Ce sac cu bani? a întrebat Floarea.

— Nu știți?!

— Nu, a răspuns Floarea.

— Bănetu' prădat de furi de la boier Vânju, pe care se crede că aceștia l-au ascuns pe undeva, prin pădure.

— Și ce treabă avem noi cu bănetu' ăsta?

Glasul Floarei părea plin de încordare și rău.

— Oarcă zice c-aveți. S-a aflat că, după furt, Gherghina a fost văzută intrând în pădure și, bănuindu-se că a găsit comoara, o să fie chemată la post chiar în noaptea asta.

Mama și fata și-au aruncat o uitătură iute, de înțelegere. Le-am prins privirea, dar în ochii lor n-am cetit nimic. Parcă erau tăiați în piatră, cum văzusem odată pe chipul de marmură al unei femei ce se descoperise în țarina unui sătean.

— Gherghina s-a dus în pădure după buruieni de leac, a zis Floarea.

— A văzut semnul pe copac, s-a suit în el și a descoperit desaga, am urmat eu.

— Știi atâtea de prada asta, de parcă ai fi pus-o tu acolo.

N-am răspuns. Gherghina stătea nemișcată, lângă vatră, cu ochii la mine. Mamă-sa mă ațintea și ea cu privirea. Se lăsase o tăcere grea. Trăgeam, fără să vreau, cu urechea la zgomotele de afară: Oarcă putea să pice din clipă-n clipă. M-am hotărât:

— Vă dăm parte dreaptă din ea. Vreți?

— Dați? Cine dă?

— Eu și-ai mei. Grăbiți-vă, în numele lui Dumnăzeu! Jăndarii poate că au și plecat de la post încoace. Or să vă aresteze și… și n-aș vrea ca

tu, Gherghino, să cazi în mâna lui Oarcă. Auzi?

Prin ochii fetei a trecut străfulgerare de lumină, dar nu a spus o vorbă.

— Răspundeți odată, ați găsit-o, ori n-ați găsit-o?

— Ce rost ar avea să-i spun că n-am găsit-o? Nu ne-ai crede.

Avea dreptate, n-aș fi crezut. Eram încredințată că prada noastră era la ele.

— Du-te-n drumul tău, a urmat Floarea. Ești femeie dârză, ca una de-a noastră. Și c-ai venit încoace, chiar de-ai socotit că e în folosu' tău, nu uităm…"

XII

„Ce-a mai venit s-a prăvălit peste mine ca răbufnitura unui vânt de furtună. Chiar în noaptea aceea, cele două femei au pierit din sat, de parcă le-nghițise pământul. Ștefan Oarcă era ca turbat. A dat fuga la Vânju și i-a raportat că Floarea și Gherghina găsiseră comoara și fugiseră cu ea. Boierul a trimis un om călare să-l vestească pe prefect; acesta a poruncit ca o căprărie de jăndari călări să ia urma fugarilor. Oamenii stăpânirii au sosit în sat chiar în ziua aceea către seară, însoțiți de o slugă a Ruxandrăi Stârcea, lucru pe care eu nu l-am știut. De cum au venit, s-au unit cu ostașii lu' Oarcă și au început a cotrobăi prin casele oamenilor să dea de urma fugarelor. Erau încredințați că nu părăsiseră satul, ci se ascunseseră pe vreundeva. Toată noaptea s-au auzit strigăte, larmă și sudălmi. La gazdele noastre n-au venit. Pesemne că-i oprise sergentul, care știa că stau eu acolo și n-avea nicio bănuială împotriva mea.

Am adormit târziu, tot trăgând cu urechea la ceea ce se petrecea. Nu voiam să pună mâna pe ele, nu numai fiindcă nădăjduiam să mă descurc până la urmă cu amândouă – dacă găsiseră cu adevărat desaga – da' și pentru că femeile astea trăiau ca și mine din pradă, iubeau libertatea și-și purtau viața pe palmă, ca mine și ca ceata noastră.

Dimineața m-am deșteptat o dată cu zorile și-am ieșit în uliță să aflu ce se mai petrecuse. O vecină mi-a spus că jăndarii trimiși de prefect primind vestea că Floarea și fata ei fuseseră văzute trecând printr-un cătun aflat la vreo cincisprezece kilometri de noi, încălecaseră pe cai și porniseră ca o furtună pe urmele lor. Acum, în sat rămăsese iar stăpân Ștefan Oarcă.

Nenorocirea s-a-ntâmplat pe când vorbeam cu femeia. Am auzit pași în spate, m-am întors și-am dat cu ochii de un om din satul meu. Singurul pe care-l luase în slujba ei Ruxandra Stârcea. Ne-am uitat o clipă, încremeniți, unul la altul. Era un flăcău îndesat, potrivit de stat, cu păr cânepiu și ochi de viezure. A urlat: «Zamfira!» și s-a repezit la mine. Eu i-am pus piedică și l-am lovit cu muchia palmei după ceafă. S-a prăbușit, însă era vânjos. Poate că nici nu-l izbisem cum trebuie. A sărit în picioare și-a răcnit iar: «Puneți mâna pe ea! Zamfiraaaa!», smulgându-și pistolul din brâu. Îmi voia viața, pentru răsplată. N-a apucat să tragă. L-am izbit cu sete. De data asta s-a prăbușit cu un scâncet scurt, gâtuit, și-a rămas nemișcat. Pe uliță venea în fugă Oarcă, urmat de doi jăndari. Auzise strigătele. Un flăcău, care dregea un gard, s-a prefăcut că-i scapă din mână un bulumac, aruncându-l între picioarele sergentului. Jăndarii s-au împiedicat și s-au prăbușit toți trei unul peste altul. Mai încolo, în dreapta mea, un țăran ședea în poarta ogrăzii lui. O ținea deschisă, poftindu-mă din ochi să mă strecor înăuntru; în clipa când oamenii stăpânirii s-au prăbușit, am

intrat în goană pe poartă. Dar Oarcă s-a ridicat iute de jos, înjurând, și când am dat colțul casei, m-a zărit și-a pornit în urma mea ca nebun, urmat de ceilalți. M-am înfundat în grădini, sărind câteva garduri și îndepărtându-mă tot mai mult de casa bătrânului Corbu, ca să-i dau prilej lu' moș Petre să se facă nevăzut. Aveam picioare bune și inimă de ogar care ține la fugă. Oamenii – care nu plecaseră la câmp – stăteau prin curți și prin grădini, urmărindu-ne cu ochii. Mulți dintre ei îmi aruncau câte o vorbă repede, îndrumându-mi pașii. Până în clipa când, sărind ultimul zăplaz din marginea satului, cu gândul să mă-nfund în codru, lângă mine a răsărit ca din pământ un om și m-a izbit fără veste cu un par drept în moalele capului. M-am prăvălit și n-am mai știut nimic de mine…

Când m-am deșteptat, primul om pe care l-am deslușit ca prin ceață dinaintea mea a fost boier Vânju. Eram buimacă. Nu știam cât zăcusem. Pe ochi parcă aveam o pânză. Îmi țiuiau urechile și toate se clătinau în jurul meu. În gura încleiată simțeam gust de sânge închegat. Am cerut apă.

— Dă-i! a poruncit boierul.

O mână mi-a dus la gură o oală cu lut. Am băut lacomă și, treptat, mi-am venit în fire. Capul mă durea mereu, dar ochii mi se limpeziseră. Abia acum am putut arunca o privire-n jur. Mă aflam într-o odaie potrivit de mare, cu o fereastră îngustă, zăbrelită. Stăteam pe un pat de lemn așternut cu paie. În fața mea, pe un scaun, ședea boier Vânju; în spatele lui, în picioare, sergentul. Ușa era închisă. Am bănuit că mă aflu la postul de jandari.

— Lasă-ne singuri, a poruncit boierul, și sluga stăpânirii a ieșit fără o vorbă.

Pe poliță ardea o lambă. Fereastra murdară mă privea, neagră, parcă dată cu păcură. Era astupată cu o pătură. De pe marginile ei se vedea că afară e noapte. Din sat nu se auzea nici măcar un lătrat de câine. Dormeau toți – oameni și vietăți. Zăcusem în nesimțire din zori! Boierul si-a scos ceasul și s-a uitat la el.

— E trecut de miezul nopții, a zis dânsul. Credeam că n-o să-ți mai vii în fire!

Avea un glas domol, blând. A tăcut. De dincolo, din odaia a doua a postului, deslușeam glasuri înfundate. Mă simțeam sfârșită și părăsită. Pesemne că pierdusem sânge mult. Am încercat să-mi adun gândurile, dar n-am putut. Sângele de pe obraji se uscase, de mi se părea că mă unsesem cu lut, care se-ntărise. Îmi intrase frânghia în carne.

— Spune, unde sunt banii și bijuteriile pe care mi le-ați furat?

Același glas domol, blând. În el nu deslușeai nicio amenințare. Întrebarea m-a dezmeticit. Mă privea țintă și, în lumina slabă a lămbii, i-am văzut deodată ochii. Nu știu de ce mi s-a părut că mă privea de parcă se uita la un gândac. O uitătură curioasă, pătrunzătoare,

înghețată. Glasul nu se potrivea cu privirea ochilor lui, și nepotrivirea asta dintre glas și uitătură m-a înfiorat. Mărturisesc, mi-a fost frică. Nu știam de ce mi-e frică. Numai atâta știam, că blândețea glasului mă speria tot atât de mult, dacă nu chiar și mai mult decât privirea ochilor.

— Nu vrei să vorbești?

Părea mirat că nu răspund. Și prin creier au început să-mi alerge gândurile cu o iuțeală înspăimântătoare. «Nu trebuie să-i spun adevărul. Nu trebuie să creadă că desaga a fost găsită de Floarea. Cu niciun chip!»

S-a sculat în picioare și s-a apropiat de mine. A ridicat dreapta în care ținea o vărguță de piele împletită. Cu mânerul mi-a împins fruntea în sus, ca să-mi vadă ochii.

— Ba vreau, am suflat eu.

— Răspunde!

— Tot ce-am furat am băgat într-o desagă.

— Și?

— Și a luat-o bărbatu-meu cu el pe greabănul calului.

— N-ați ascuns-o-n pădure?

— Nu.

Și-a pironit privirea asupra mea, apoi s-a-ntors și s-a dus la fereastră, unde a rămas o vreme nemișcat. Se vede, chibzuia. După aceea a făcut câțiva pași prin odaie și m-am pomenit iar cu el lângă mine.

— Minți!

Glasul lui nu a sunat decât puțin mai tare. L-am văzut jucându-se cu vărguța. Mi-am zis: «O să mă bată!» Mă dezmeticisem din slăbiciune și, treptat, pe măsură ce treceau clipele, mă încordam ca un arc. Aș fi vrut să mă lovească. «Lovitura o să-mi spulbere teama», gândeam, fiindcă mi-era frică. Era o frică nejudecată. Nu-mi era frică de ceva anume, nu.

— Minți! a zis el din nou.

Și m-a lovit cu vărguța-n creștet. Nu tare, abia simțit. Dar se vede că nimerise tocmai în locul unde mă pocnise omul cu parul, că o durere adâncă m-a fulgerat din cap până-n picioare și m-am deșteptat. Da, m-am deșteptat ca din somn, ca dintr-un vis. Gândesc că așa se simte pasărea pe care o țintuiește un șarpe cu privirea, cum mă simțeam eu. Și, într-adevăr, lovitura mi-a spulberat teama. L-am privit în ochi fără frică. Acum mă uitam eu la el curioasă. Omul acesta nu bătea, nu urla, nu amenința, dar știam, simțeam, că nu avea suflet. Sau poate nu avea pentru cei ca mine, fiindcă era știut că pe copiii săi îi iubea – poate-și iubea și soața, poate c-avea și prieteni, dintre cei ca el, prieteni adevărați. Și-a tras scaunul mai aproape în fața mea și s-a așezat.

— Dacă spui adevărul, îți dau drumul. Te scap din mâna jandarmilor. Știi ce-nseamnă un jandarm. Și știi ce te-așteaptă. L-ați ucis pe Stârcea, pe Ticleanu; în noaptea jafului ați rănit un jandarm. Vă așteaptă ocna pe viață, poate chiar și moartea într-un fel sau altul. Eu te scap, numai spune adevărul. Fiindcă nu cred că nu ați ascuns prada în pădure.

Am răspuns fără șovăire:

— Desaga este la bărbatul meu.

— Te iubește? m-a-ntrebat el.

— E bărbatul meu, cum nu m-ar iubi?!

Nu știam ce voia să-nsemne întrebarea lui, dar am aflat curând.

— Atunci să-mi înapoieze tot ce mi-a luat. În schimbul tău. Ca să te-ntorci la el nevătămată. Și mă voi strădui să fiți iertați sau, de nu s-o putea, să vi se dea o pedeapsă foarte ușoară. Știi să scrii?

— Da.

— El știe?

— Și el.

— Ăsta-i un noroc! De obicei, oamenii ca voi nu știu să scrie și să citească. Și de ce ar ști!

A bătut din palme și a intrat Oarcă.

— Adu o masă, cerneală, toc și hârtie și pune-le dinaintea femeii.

După ce sergentul a adus într-un suflet tot ce i-a cerut, boierul a mai poruncit:

— Dezleag-o!

M-a dezlegat. Mi-am dus mâinile la ochi. Învinețiseră, mă dureau, de amorțite. Domnul Vânju mi le-a luat într-ale sale și-a început a le freca ușor. Pielea mâinilor lui era netedă și moale ca de cucoană.

— Se dezmorțesc?

Ce glas părintesc, grijuliu! Nu știam ce să mai cred!

— Așa, acum scrie…

Am înmuiat tocul în călimară și am început a scrie încet, cu băgare de seamă, și de durerea mâinilor, clar și din pricină că nu eram deprinsă:

«Dragă bărbate, sunt în puterea boierului Vânju. Dacă vrei să-mi scapi viața înapoiază-i tot ce i-am furat. Banii, bijuteriile, tot. Să-i duci acolo unde zice el. Singur, neînsoțit de nimeni. Să ai încredere. E om bun. De îndată ce primește banii și celelalte îmi dă drumul să mă-ntorc la tine…»

Când am ajuns aici, boierul a tăcut, uitându-se lung la mine. Apoi a adăugat:

— Mai scrie o dată: «Auzi? Să-i dai tot, ca să mă-ntorc la tine sănătoasă».

L-am ascultat, apoi m-am întors eu la el și-am vorbit:

— N-ar fi rău să mai spunem ceva.

— Ce?

— Să zicem așa: «I-am mărturisit cinstit că prada e la tine, că n-am ascuns-o-n pădure. N-am vrut să-l mint. Prea e om cumsecade. Vrea să se facă luntre și punte să ne scape de pedeapsă, așa că tu gândește-te bine la ce faci!»

— Bravo! a strigat boierul, încântat. Scrie, scrie! Acum n-o să se mai îndoiască de buna mea credință.

Îi jucau ochii în cap de veselie. După ca am iscălit, a luat scrisoarea, a cetit-o de la început până la sfârșit, a împăturit-o și-a băgat-o-n buzunar, pocnindu-și-l cu palma foarte mulțămit.

— După câte știu, bărbatu-tău e pe undeva, pe lângă Desnățui, cu jandarmii pe urmele lui. O să găsesc eu mijlocul să-i cadă-n mână scrisoarea asta, a mai zis el și s-a ridicat de pe scaun. Oarcă!

— Porunciți!

Sergentul a intrat iute-n odaie.

— Leag-o!

M-a legat iar.

— Premiul pus pe capul femeii e-al vostru. Și cel dat de doamna Ruxandra Stârcea, și al meu. E al celor ce au luat parte la prinderea ei. Câți sunteți?

— Păi, eu și Mihnea Cârnu din satul ăsta, care-a trăsnit-o cu paru-n cap. Că cel ce-a recunoscut-o, în timp ce-am prins-o, zăcea în drum.

— Parc-au mai fost doi jandarmi cu tine!

— Ei sunt mai mici. N-au făcut decât ce le-am poruncit eu.

— Bine, ascultă! Femeia e a voastră. Voi ați prins-o. Ați săvârșit un act patriotic. Ea și bărbatul ei sunt o primejdie pentru patrie. Faceți ce vreți cu ea. Nu răspundeți nici măcar de viața ei. Numai morții nu se mai pot răzbuna.

A zis și a plecat. Îi dăduse dezlegare să mă batjocorească și să mă ucidă. Câtăva vreme n-am mai auzit decât glasurile înăbușite ale paznicilor de alături. În jur toate se înecau în umbră. Gazul din lambă era pe sfârșite. Negura se lăsa pe mine ca o piatră de moară, întunecându-mi sufletul. Știi ce ne făcuse să pornim în haiducie: nedreptatea, sărăcia și disprețul stăpânului. Și în ziua aceea am aflat ce se ascunde în inima omului. Câte un suflet e ca o prăpastie în care se aciuază o fiară, și fiara asta se deșteaptă pe negândite și sare asupra ta. În ziua și noaptea aceea am văzut fiara din sufletul boierului și al slugii.

Domnul Vânju îmi hotărâse soarta fără să clipească, așa ca și cum ar fi poruncit: «Dă-mi o stacană cu apă». Inima îi era împietrită. Batjocura și moartea unui om nu însemnau nimic pentru el, de parcă, trecând pe o cărare, strivea doar cu talpa o furnică. Îl jefuisem și se răzbuna. După mintea lui era în dreptul său. Dar Oarcă? Ștefan Oarcă? Fiu de țăran! Pentru ce era o fiară?! El își vindea frații pentru treizeci

de arginți. Pentru arginți chinuia și asuprea un sat! Pentru o laudă, care urma să-i aducă înălțarea-n grad era gata să ucidă. Boierul vântura dinainte-i vorba «patrie», și el i-o sorbea din gură, cântărind-o în pungi de aur. Boierii, fără el și cei asemenea lui, ar fi ca lupii flămânzi fără colți. Numai datorită lor nedreptatea și asuprirea sunt atât de neîndurătoare. Ei sunt brațul ce lovește la un semn, la o vorbă, fără să clipească, fără să cugete. E drept, printre jândari sunt și oameni de omenie, dar ce folos, că și ca Oarcă sunt destui!

Când s-a lăsat negura de nu mai vedeam nimic în jurul meu – lamba se stinsese – am auzit vorbă mai tare în odaia cealaltă. Vorbeau de o șatră de țigani, care-și întinseseră corturile în marginea pădurii. Erau opt căruțe cu lăieți. L-am auzit pe sergent poruncindu-le la ai lui să nu-i piardă din ochi. Și mi-am dat sama curând că nu mai rămăseseră în odaie decât el și Mihnea Cârnu, cel ce mă lovise cu parul în cap. Se vede că aduseseră băutură să se cinstească pentru izbânda lor, că i-am auzit ciocnind cănile. Apoi am deslușit și vorbele.

— Care va să zică suntem oameni bogați! a zis Oarcă.

— Suntem, a răspuns glasul răgușit al celuilalt. De n-aș fi fost eu, n-ai mai fi pus mâna pe ea.

— Se poate, da' dacă n-aș fi fugărit-o eu, nici tu n-ai fi ajuns s-o pocnești cu paru-n cap.

— Asta așa-i. Hai noroc!

— Noroc…

Au trecut un ceas… două! Ei beau, ciocnind și îmbiindu-se. Ascultam, să nu pierd o vorbă. Însă uneori coborau glasul și nu mai deslușeam nimic. Au început să cânte:

Foaie verde și-o lalea,
Uite-o ici, uite-o colea,
Fără fuste, fără ie,
Cum o făcu maică-sa…

Au izbucnit într-un râs lăbărțat. I-am auzit sărutându-se. M-a cuprins deznădejdea: am dus mâinile la gură și am început să rod frânghia. Însă mi-am dat sama curând că n-aș fi putut-o dovedi nici cu un cuțit, atât era de tare. Nodul nu se putea desface nici el cu dinții. Am încremenit, ascultând.

— Și după aia? a întrebat unul din ei.

— După aia, hm… o hâc… zâcem c-a vrut să fugă și-a trebuit să tragem…

— Și Vizantea?

— Ehe, are grijă boierul de el, nu scapă.

— Păcat de răsplată, c-o ia altu'!

Au început a behăi și a guița, prăpădindu-se de râs și sughițând. Vorbeau de mine. Cuvinte nerușinate, murdare. Nu se-nțelegeau care

să mă siluiască întâi. Eu mă trezisem cu totul, și gândurile îmi alergau prin cap ca-ntr-un vârtej. Alături am auzit deodată un răcnet și un trup ce se prăbușește. În aceeași clipă, Cârnu s-a întins cât era de lung pe dușumea, dinaintea ușii mele. Oarcă s-a aplecat și l-a privit lung, șovăitor. În mână ținea scaunul cu care-l pocnise-n ceafă. Un scaun greu, din lemn negeluit. Cârnu zăcea nemișcat, cu ochii închiși, cu obrazul plin de sânge. Sergentul a ridicat pe neașteptate scaunul și cu o lovitură năprasnică i-a sfărâmat țeasta. M-am cutremurat.

Iată-l stând acum dinaintea mea. Își lărgise brăcinarul. Lamba din odaia cealaltă abia mai lumina și ea. A adus o lumânare groasă, a aprins-o și, cu ea în mână, ba ridicând-o, ba lăsând-o în jos, o mișca la dreapta și la stânga, în vreme ce mă cerceta cu ochii lui mici, rânjind. Duhnea a băutură și a nădușeală. A lipit lumânarea de poliță, după care s-a-ntors și s-a așezat dinaintea mea.

— Ehe! Acu' eu sunt stăpânu' tău… Ești vita mea… dacă vreau, te-njunghii… dacă vreau… te-mpușc. Dar dacă ești supusă, oi mai vedea.

A-ntins mâna și mi-a rupt ia. Își plimba mâinile pe mine fără grabă. Mâini mari, grele, cu degete groase și scurte, murdare, asudate. Și m-a cuprins o ură sălbatică – așa cum n-o mai simțisem niciodată. Gura mi s-a umplut de fiere – capul și inima, de ură și furie, o furie nebună, îngrozitoare, ce-mi încorda tot trupul de mă durea. O ură chinuitoare. Am ridicat piciorul și l-am izbit cu deznădejde. S-a răsturnat cu scaun cu tot. A rămas o clipă pe podea, uimit. Apoi s-a ridicat și s-a apropiat de mine. S-a oprit dinaintea mea, uitându-mi-se neclintit în ochi. S-a dat puțin în lături.

— Îl vezi pe Cârnu? Uită-te la el! E mort. Tu l-ai ucis, când ai vrut să fugi, și eu, cercând să te prind, văzând că-mi scapi, te-am împușcat. E?

L-am scuipat în obraz. Nu s-a șters, de parcă nu se petrecuse nimic. S-a-ntors pe călcâie și s-a dus în odaia cealaltă. În trecere, s-a împiedicat de trupul încremenit al celui răpus și i-a dat un picior. L-am auzit bând. Și-a turnat câteva căni și le-a dat pe gât pe nerăsuflate. Au cântat cocoșii. Cântau a doua oară. Dacă se făcea ziuă, scăpam. Dar mai era. Cine să vină la post acum, noaptea?! S-a-ntors și a început să mă pălmuiască. După ce a obosit, a zis, împleticindu-i-se limba în gură:

— Crezi că mi-e frică de tine? O să-ți arăt acuși că nu mi-e frică de tine…

Am încremenit. A-nceput să-mi desfacă nodul de la frânghie și mi-am simțit mâinile libere. Le-am strâns de câteva ori să le dezmorțesc. Mi-a pus mâinile-n piept, încercând să mă răstoarne. Și-atunci m-am încordat, l-am izbit cu genunchiul în bărbie și-am sărit în picioare. Trezit deodată, s-a ridicat și m-am pomenit cu el dinaintea mea. Am repezit piciorul și l-am lovit – s-a cocârjat cu un urlet de vită-

njunghiată; l-am plesnit cu putere, cu latul palmei, peste gâtlej, apoi în locul unde se unește gâtul cu umărul, după care l-am trăsnit cu genunchiul unde-l doare pe om mai tare. L-am văzut prăbușindu-se moale pe podea. Fără să pierd o clipă, am sărit, am scos pistolul din lăcașul lui de piele, l-am îndreptat asupra lui și… nu, n-am putut. Ura clocotea în mine, dar n-am putut. Zăcea nemișcat, ca mort. N-am putut să ucid un om fără apărare. Ar fi fost un lucru împotriva firii. I-am scos cheia din buzunar, am suflat repede în lumânare, am sărit peste trupul lui Cârnu și am pornit către ușa dinspre curte. Dar înainte de a pune mâna pe clanță, aceasta a început să se deschidă încet, împinsă de afară de o mână nevăzută. Am văzut un picior de femeie, o fustă, și înăuntru a intrat Gherghina Floarei.”

XIII

„Ehei, fată, fată, ciudată e lumea asta! Când te afli la strâmtoare, și nu mai știi încotro, răsare-așa un om, pe care abia-l cunoști, și de-ai căzut, te-ajută să te ridici, de ești rănit, te oblojește, de ești întristat, te mângâie, te-a nedreptățit careva, cată să-ți facă dreptate, iar de te-a asuprit, cată să te scape. E omenia din sufletu' semenului tău, care-l pune mai presus de toate viețuitoarele pământului și te face să-l iubești. Gherghina și Floarea s-au dovedit a fi din neamul ăsta de oameni.

— Hai iute! a șoptit fata. Unde-i Oarcă?

— S-a culcat…

Am ieșit în fugă din curte. Cocoșii au cântat a treia oară; când am intrat în pădure, se crăpa de ziuă. Pe o cărare ne-a întâmpinat Pintea fierarul, unchiul Gherghinei, care m-a dus la bordeiul lui. «Așa, a zis el, după ce a-nchis ușa-n urma noastră. Cui i-ar trăsni prin minte să te caute aici, la curte!» Mi-a adus o troacă să mă spăl de sânge și mi-a dat să mănânc. Am aflat de la el că Floarea părăsise satul să se ducă în întâmpinarea tatălui său, de care știa că trebuie să pice din zi în zi. Voia să-l grăbească. Gherghina se ascunsese într-o tainiță cunoscută numai de ea și de maică-sa și nu ieșise de acolo, pe ferite, decât când auzise pe uliță răcnetele celor ce mă hăituiau. S-a nimerit să dea cu ochii de moș Nicoară, care tocmai voia să se strecoare din sat – în forfota ce se stârnise din pricina mea pe el îl uitaseră. Fata s-a luat după dânsul și i-a ațintit calea pe-o potecă a pădurii. El a ghicit de îndată cine este. Gherghina l-a-ntrebat unde se duce. «Să-l vestesc pe Mihai Vizantea», a răspuns el. «Pe picioare? a-ntrebat ea, năpasta aleargă mai iute ca vântul!» «Ai tu un cal bun de fugă?» «Am» Și i-a dat un cal de-al bunicului ei, care-și întinsese corturile în coasta pădurii. Cele două femei și bulibașa hotărâseră să mă scape din ghearele lui Oarcă. Gherghina nu a apucat bine să-și sfârșească povestea celor petrecute pe când mă aflam la post, că s-a deschis ușa, și înăuntru a intrat… Mihai! O, fată! Când l-am văzut, mi-a năvălit sângele la inimă, și ochii, de nu m-aș fi stăpânit, mi s-ar fi umplut de lacrimi. De-acuși nu-mi mai păsa de nimic. Mihai era lângă mine!

— Ce-i, Zamfiro?

N-am răspuns. Parcă-mi pierise glasul. El s-a așezat alături, punându-și mâna pe umărul meu. Atingerea palmei lui îmi dădea putere, de parcă beam apă vie, și-ntr-ajutor îmi sar tată-meu, pământul, și maică-mea, pădurea. Mi-am venit iute-n fire și i-am povestit tot ce se petrecuse. Pe măsură ce m-asculta, ochii i se înnegurau.

— Mda! a zis el, când am sfârșit. Cârnu și-a primit plata. Au mai rămas Ștefan Oarcă și boierul. Amândoi ți-au vrut viața!… Moș Petre!

— Poruncă!

Abia atunci mi-am ridicat ochii la moșneag. Bună treabă făcuse bătrânul!

— Unde-i omul care ne-a îndrumat prin pădure încoace?

— Constandin?

— El.

— Pe-aici, prin preajmă.

A sărit Gherghina:

— Spune-mi mie, bade, ce vrei?

— Tu ești fata Floarei, de care mi-a povestit moșul? a-ntrebat-o tată-tău, întorcându-se către ea. Da' n-a așteptat răspunsul și-a urmat: Tu ești. Cine alta ar putea fi? N-o să-ți uit binefacerea.

— De vorba asta o să-ți aduc odată aminte, bade Mihai.

— Să-mi aduci, fată. Acu' vreau să vorbesc cu bunicu-tău.

— Să mergem, a zis ea.

Dar s-au oprit tocmai când voiau să iasă pe ușă. Dinspre casa boierului s-auzea zgomot mare, tropot de copite, strigăte și hărmălaie.

— Stați aci, ne-a suflat Pintea, strecurându-se afara.

Mihai, moș Petre și cu mine ne-am pregătit armele. Gherghina a ieșit și ea în fugă să-i vestească pe-ai ei. Afară, zarva creștea. Acum se deslușea forfotă și în curtea slugilor, și glasul vătafului, zorind oamenii.

— Să meargă și grăjdarii, sunt tineri și iuți, a zis Pintea.

— Să meargă. Noi doi rămânem de pază la conac.

Tropotul cailor și pașii oamenilor ce se-ndepărtau s-au stins. Liniștea nu era retezată decât doar când și când de strigătele pierdute dinspre pădure. Așteptam, cu urechea trează. Prin ochii lui Mihai treceau străfulgerări aspre. Obrazul i se îmblânzea numai când îi cădea privirea pe mine. În sfârșit, s-a-ntors Gherghina. Ne-a spus că Vânju hotărâse o nouă răsplată, de încă trei sute de lei, pentru cei ce m-or aduce la el vie sau moartă. Auzise de șatră și, cunoscându-i pe țiganii lăieți ca oameni lacomi de aur, isteți, neîndurători și pricepuți în cotrobăirea codrului, îl chemase la conac pe bulibașă și-i făgăduise o răsplată și mai mare, dându-i poruncă să cutreiere pădurea cu ai lui în căutarea mea, faptă la care bunicul Gherghinei se învoise bucuros. Vânju pornise și el pe urmele mele, însoțit de oamenii lui de pază și de slugile sale. Abia aflasem noi toate astea, că a intrat înăuntru Pintea, cu alte vești. Ruxandra Stârcea trimisese în ajutorul boierului zece dintre lefegiii săi, comandați de omul care mă recunoscuse pe ulița satului. Când sluga își venise-n fire după ce-o culcasem la pământ, sărise-n spinarea calului și o luase în goană turbată către Craiova, unde se afla stăpân-sa, ducându-i vestea prinderii mele. La porunca ei, acesta se grăbise îndărăt cu cei zece, urmând să sosească și ea fără întârziere la conacul lui Vânju. Am mai aflat că Ștefan Oarcă se

deșteptase din amorțire mai devreme decât nădăjduisem și dăduse alarmă. Dârdâind de furie, își adunase jândarii de pe unde se găseau și se înfățișase dinaintea boierului. Îi raportase că-mi desfăcusem legăturile de la mâini, nu se știe cum, îi atacasem din spate fără veste, îl ucisesem pe Cârnu, iar pe el, Oarcă, îl lovisem atât de tare, că-și pierduse simțirea și se prăvălise la pământ. «Cei ce-o urmăresc să fie cu ochii-n patru, încheiase el, fiindcă muierea mi-a furat pistolul și e ca o fiară turbată». «Dacă tu ai fi fost cu ochii-n patru, n-ar fi scăpat, câine!» urlase domnul Vânju, pierzându-și răbdarea, și-l izbise peste obraz cu o vână de bou. Și-a venit și bunicul Gherghinei.

Strașnic bărbat! Doar ceva mai scund decât Mihai; era mai lat în spate, părând mai greoi, cu pieptul și burta ieșite-n afară. Barba și pletele, înspicate doar, luceau, unse cu său. Mustățile stufoase, lungi, se lăsau pe colțurile gurii, încâlcindu-se cu barba. Privirea ochilor negri, cu pleoape groase, parcă umflate, cădea pe tine grea, neclintită și sfredelitoare. Din îmbrăcămintea lui mi-au rămas ochii la brâul lat, de piele, bătut în ținte mari, de aramă, rânduite în șerpuituri și colțuri ciudate. Din el răsărea mânerul unui cuțit. În mână ținea o vână de bou, împletită, lungă. Din toată înfățișarea lui se vedea omul care știe să poruncească și să se facă ascultat.

— M-ai chemat, Vizante?

— Te-am chemat. Ascultă?

Și în vorbe scurte și repezi, Mihai i-a spus ce pusese la cale, părând a nu se îndoi o clipă că omul îl va urma. Și, cu adevărat, bulibașa, pe numele lui, Dumitru Vârsan, fost rob al unui boier din Moldova și slobozit de vodă Cuza, ascultându-l, se lumina la față.

— Te-nvoiești? l-a întrebat Mihai.

— Cum nu m-aș învoi?! Cu amândoi am o socoteală.

N-a trecut mult și în lăstărișul de lângă coliba lui Pintea s-au adunat opt țigani sub porunca lu' Dumitru Vârsan. Ei nouă, și noi, cinci – Mihai, moș Petre, Pintea și Gherghina, eu – ne-am strecurat către conac să-ndeplinim ce se hotărâse. L-am atacat pe vătaf fără veste, l-am legat fedeleș, i-am astupat gura și ochii cu o cârpă și l-am zvârlit departe de casă, printre răzoare. Apoi am scos din odăi trei slugi, am înhățat-o pe soața boierului și i-am înșirat pe toți lângă vătaf ca pe niște butuci. Când am legat-o și pe Sanda, i-am și șoptit să vină cât de curând să mă caute, ca să vedem cum ajungem la capăt cu averea pierdută, dându-i și numele unui om de încredere de-al nostru dintr-un sat de dincolo de Desnățui, care urma s-o aducă la mine. După aceea am năvălit în șopronul cu scule și-am luat fiecare câte două-trei făclii. N-a trecut nicio juma de ceas, că frumoasa casă a boierului Vânju s-a aprins întocmai ca un stejar bătrân lovit de trăsnet. Încredințându-ne noi că o să ardă toată minunăția îngrămădită acolo din sudoarea țăranului, am trecut la acareturi. De

cum am sfârșit și cu ele, bulibașa cu ai lui au pierit în pădure, urmați de Gherghina, iar noi, ceilalți, am scos iute din grajd cei patru cai, cumpărați de boier de curând, pe care avusesem grijă să-i înșeuăm mai dinainte și, ducând animalele de frâu, ne-am îndepărtat prin pădure către o râpă, unde ne-am ascuns.

Când focul a izbucnit pe ferestre, iar flăcările și fumul au pornit a se înălța la cer, oamenii din codru au început goana către conac, trecând și pe lângă noi, fără să ne vadă. Credeau, după cum și nădăjduisem, că eu dădusem foc conacului și alergau toți buluc într-acolo să mă prindă și să stingă focul.

La râpa noastră a picat peste o vreme cel dintâi om al bulibașăi, apoi al doilea și-al treilea. Erau dintre cei ce iscodeau pădurea așa cum se hotărâse, ca să ne înștiințeze fără-ntârziere dacă dușmanii noștri se adunaseră în curtea boierului. De la casa în flăcări a venit un șătrar în goană și ne-a spus că toți se străduiau, sub porunca boierului, să stingă focul. Erau acolo Oarcă, împreună cu ai lui, lefegiii Ruxandrăi Stârcea, slugile. Se trimisese vorbă-n sat să alerge toți, cu mic cu mare, să dea o mână de ajutor la potolirea pârjolului. Șătrarul povestea, gâfâind de-alergătură, că stăpânul conacului, după ce dăduse poruncile de cuviință vătafului, se lăsase, moale, pe-un ciot de lemn. Își pusese capu-n palme și rămăsese așa, nemișcat, ca prefăcut în stană de piatră. Părea a nu mai auzi și a nu mai vedea nimic.

— E vremea! a zis Mihai, ridicând ochii la cer. An tare ploios! a urmat el. Uite că iar se-nnourează! Dacă plouă, ține Dumnăzeu cu boierul!

Văzduhul se întuneca pe fiece clipă. De departe s-a auzit un tunet. Am luat caii de căpăstru și am ieșit din râpă. Am încălecat.

— Măcar de-o ține dracul cu noi, am mormăit eu.

— O să țină, Zamfiro, a vorbit tată-tău. Fiecare trebuie să plătească ce-i dator.

Ne-am pomenit dinainte-ne cu bunicul Gherghinei.

— Gata? a întrebat el.

— Gata. Poți să-l aduci. Noi pornim într-acolo.

În vreme ce noi alergam în galop pe cărările pădurii către o poiană îndepărtată de conac, unde se afla un bordei de pădurar, Vârsan se grăbea către curte. Codrul începuse a geme. Frunze smulse de vânt ne izbeau în față. Din pricina vârtejurilor și a furiei văzduhului ne găseam drumul cu greu printre copacii cuprinși de frământare. Am ajuns, am ascuns caii într-o vâlcea de-aproape și am intrat înăuntru. Se lăsase o umbră deasă, de nu mai vedeai omul decât ca-ntr-un târziu de amurg. Și soarta a început a-și picura vrerea, împreunându-se cu cerul răzvrătit, cu văzduhul și pădurea. Parcă prin zgomotul furtunii se auzea tropot de copite! Ascultam toți, cu răsuflarea tăiată. Nu. Fusese doar scârțâitul vreunui stejar clătinat de vânt. Așteptam, cu ușa

dată-n lături. Mihai stătea de după prag, mai în umbră, drept și nemișcat. Câte-un fulger îi lumina pistoalele din brâu și hangerul. Un șătrar, adus parcă de-o pală de vânt, s-a ridicat dinaintea noastră.

— Sergentul vine, a suflat el. A plecat de la curte singur, ca să ia numai el banii puși pe capul Zamfirei. Bulibașa i-a spus că aceasta e-ncolțită de-ai noștri în colibă. Oarcă ne-a făgăduit – de se petrec toate cu bine – cincizeci de lei din răsplată.

Iată-i! Două umbre de oameni călări. Au descălecat și au legat animalele de-un copac. Vârsan și Oarcă s-au apropiat.

— E singură? a întrebat sluga stăpânirii, cu glas răgușit.

— Singură și istovită.

— Să stai afară până ce te voi chema.

— Stau.

Și jăndarul a trecut pragul.

— Bine-ai venit, sergent Oarcă, a zis Mihai.

— Cine ești tu?! a urlat acesta, ducându-și mâna la șold să-și scoată pistolul.

Dar n-a apucat. Pintea i l-a smuls chiar înainte de-a-l atinge.

— Mihai Vizantea, a răspuns tată-tău, fără să se miște din loc.

— Vânzare! Vânzare! a răcnit omul, aruncându-se îndărăt și năpustindu-se afară.

— Stai, câine! a mormăit Vârsan și, aținându-i calea, l-a țintuit locului.

A fulgerat. I-am văzut pe Mihai și pe Oarcă stând față-n față.

— Dați-i un hanger! a poruncit tată-tău.

Nimeni nu s-a mișcat.

— Dați-i un hanger! a ridicat Mihai glasul, abia simțit, da' străbătut de-un clocot de mânie.

Vârsan și-a smuls cuțitul lung din chimir și l-a băgat sergentului în mână.

— O, cum ți-aș tăia eu ție beregata, jigodie râioasă! a suflat el cu năduf.

Jăndarul a cuprins prăselele cuțitului, tremurând.

— Acum apără-te, a spus Mihai. Să vedem cum lupți cu bărbații; cu femeile s-a văzut ce poți.

Oarcă a ridicat cuțitul, dar în aceeași clipă s-a sucit pe călcâie și-a luat-o la goană către pădure. Însă doi șătrari i-au luat arma și l-au adus îndărăt.

— Ucigași! Ucigași! urla cel ce sfărâmase capul lui Cârnu.

— Luptă-te! Luptă-te și apără-ți zilele! a răsunat și glasul lu' Mihai. Dacă mă dovedești, îți dăruiesc viața. Auziți, voi, toți cei ce sunteți aici? De mă răpune, îl lăsați să plece slobod și nevătămat. Ai auzit, Zamfiro?

— Am auzit.

— Tu chezășuiești făgăduiala mea, femeie! Și, întorcându-se către Oarcă, a urmat: Vezi? Nimeni nu-ți va clinti un fir de păr din cap.

— Ucigaaaași! urla acesta. Ucigaaaași!…

Urletul lui, ce nu mai avea nimic omenesc în el, se împletea cu fulgerele, cu tunetele și cu vuietul furtunii. Părea că urlă un lup turbat legat în lanțuri. Atunci, Mihai i-a-nfipt mâinile-n centură, cu o smucitură năprasnică l-a ridicat în văzduh și l-a trăsnit de pământ. Capul sergentului s-a izbit de o buturugă și s-a crăpat ca un dovleac ce-ți pică din mână.”

XIV

„Departe de acolo, între Motru și Jii, în coasta unor codrii, ce se întindeau către munți parcă-n nesfârșit, se afla un cătun alcătuit din vreo cincizeci de case. Pădurile erau ale statului, și mai înainte de Cuza ținuseră de-o mănăstire. Cei mai mulți dintre țăranii de aici lucrau în pădure la tăiatul copacilor; ceilalți făceau din lemn tot felul de lucruri de gospodărie, pe care le încărcau toamna-n căruțe și le vindeau prin târguri, până departe în jos, către Craiova și așezările dinspre Dunăre. Sătucul ținea de un post de jăndari ce se găsea aproape la o zi de drum; și pentru că aici nu se petrecea mai niciodată nimic, rar vedeai vreun om de-al stăpânirii pe ulițile lui.

În așezarea asta trăia un om de-i zicea Miron Găvan. Mihai îl cunoștea din războiul cu turcii. Miron, greu rănit în timpul unui atac, fusese scos de tată-tău din învălmășeală și dus în spinare, cu primejdia vieții, la cel dintâi post de ajutor. După încheierea păcii, ei s-au mai întâlnit uneori pe drumurile satelor și ale târgurilor, până când, într-o zi, Găvan l-a înduplecat pe taică-tău să lase pentru scurtă vreme cărăușia și să-l însoțească în satul său, de care vorbea cu neobosită-nsuflețire. Așezarea i-a plăcut lu' Mihai peste poate, nu numai prin frumusețea împrejurimilor ei, dar și pentru că acolo nu se simțea mâna grea a unui boier. Oamenii nu aveau stăpân; într-o parte, către miazăzi, se întindea o moșie mănăstirească – ce mai rămăsese din expropiere – în partea cealaltă, către miazănoapte, după cum am mai spus, pădurea. Țăranii de aici își aveau pământurile lor, se mulțumeau cu puțin și-și duceau viața-n pace.

Aici, la Miron, ne-am aciuat noi după ce dădusem foc conacului boierului Vânju. Traiul pe care-l dusesem de-o vreme-ncoace mă obosise – nu e ușor să te dedai cu viața rătăcitoare, plină de primejdii, împiedicându-te la tot pasul de oamenii stăpânirii. Îi obosise și pe ceilalți și simțeam cu toții nevoia să mai răsuflăm. Stând acolo, în casa prietenului nostru, gândeam uneori că suntem ca niște dulăi, care, după o încăierare crâncenă cu fiarele pădurii, se trag într-un loc ascuns și-și ling rănile. Da' pierderea desagii ne ardea ca o rană deschisă și neoblojită. După vreo trei zile, în loc să ne odihnim, ne îndârjeam și mai mult, neastâmpărul găsindu-și un loc și mai mare în inimile noastre. Frumoase erau plaiurile din părțile acelea, însă eu mai mult bănuiam frumusețea lor decât o vedeam ori o simțeam. Nici codrul cu tainele lui, nici nopțile cu lună, nici apusurile minunate de soare ce-mbrăcau munții împăduriți ca într-un văl fermecat, nimic nu ne bucura. Până-n ziua când am văzut-o din nou pe Sanda. Într-o după-amiază, curând de la sosirea noastră în cătun, ne-am pomenit cu tovarășul nostru de încredere din așezarea de lângă Desnățui. Nepoata boierului Vânju descinsese la el și voia să stea de vorbă cu mine, așa

cum ne înțelesesem. Am ajuns la ea chiar în seara aceea, și când m-a văzut, m-a cuprins în brațe și m-a sărutat; fata asta ți se lipea de suflet. Era o noapte fără lună, pe cerul negru doar stelele sclipeau. Stăteam în odaia a doua, curată, a prietenului nostru, cu ferestrele închise și pe întuneric, vorbind încet să nu ne audă nimeni.

— E bine că mi-ai dat prilejul să te văd, Zamfiro, a spus ea. Am aflat între timp unele lucruri și am niște bănuieli pe care merită să le știi. Să începem cu Alexandru Vartan. Îl cunosc. Acum zece ani a moștenit de la tatăl său o moșie de peste o mie de hectare. De îndată ce s-a văzut cu ea, a dat-o în arendă unui grec și a plecat la Paris. S-a întors în țară abia acum doi ani, după ce, ipotecând moșia bucată cu bucată, a pierdut-o, rămânând doar cu o sfoară de pădure și cu o casă de pădurar, unde s-a stabilit, pământurile lui intrând în stăpânirea lui Iani Cristopulos, arendașul grec. Și fiindcă nu se pricepe la nimic, trăiește din mila altor moșieri, neamuri ori prieteni. El a trecut prin pădure spre căsuța lui chiar a doua zi dimineața, după ce l-ați atacat voi pe unchiul meu. S-ar putea să fi găsit desaga. De ce? Pentru că, după cum am aflat ieri, Alexandru Vartan vrea să cumpere o moșie de pe lângă Calafat de vreo trei sute de hectare. Faptul că o poate cumpăra dă de bănuit că a găsit desaga. Însă a mai trecut prin pădure cineva.

— Cine?

— Ruxandra Stârcea.

Am tresărit, ca și cum mă lovise peste obraz sfârcul unui bici. Părea că-s blestemată să-mi iasă-n cale oricum m-aș suci!

— Când a trecut pe-acolo? am întrebat eu.

— În ziua când ai venit tu la curte cu căruța sfărâmată.

— Da, da, am văzut-o și eu, pe șosea, însoțită de lefegii.

— S-a oprit la noi, la conac, numai vreo jumătate de oră, deși trimisese vorbă că va rămâne cei puțin trei zile. Voia să facă cercetări în legătură cu tine și ai tăi. Rugămințile mătușii mele, care ține mult la ea, au fost zadarnice: a plecat spre Craiova. Părea foarte grăbită. Și ieri mi-a răsărit pe neașteptate în minte întrebarea: «Pentru ce se grăbea?» Și mi-am răspuns: «Poate fiindcă găsise desaga prin cine știe ce întâmplare și voia să ajungă cât mai iute la Craiova s-o pună la adăpost».

— Dac-o fi să fie la ea, cum s-o mai luăm îndărăt?! am murmurat eu, dezamăgită.

— Asta se va vedea după ce ne convingem că o are.

— Greu lucru să afli…

— Greu, dar nu cu neputință. Eu sunt prietenă cu ea, sau ceea ce se cheamă «prietenă». Am fost de multe ori în casa ei… De ce te urmărește cu atâta înverșunare, Zamfiro? m-a întrebat dânsa deodată.

— Pe lângă altele, poate și de teamă să nu izbutim a dovedi că și-a

ucis bărbatul, dac-ar fi să ne prindă jăndarii, am răspuns eu. Dacă s-ar cerceta cinstit și cu de-amănuntul, s-ar vedea că hangerul cu care a fost răpus Stârcea și se află acum în mâna stăpânirii e chiar al bărbatului ei.

— Ea!

— Ea. N-o să se liniștească până ce n-o scăpa de noi.

— M-am temut totdeauna de ea, a murmurat fata într-un târziu. Are uneori o privire atât de rece și de crudă! Oh, să știi că sunt în stare să fac orice, ca să-i smulgem desaga, de-o fi la dânsa. Bine, peste vreo două zile mă duc acasă, la Craiova. Adresa mi-o știi; să vii și tu, te-aștept. Până atunci vreau să dau o fugă pe-aici, pe-aproape, până la un alt unchi al meu, un unchi pe care l-au jefuit ai tăi de curând.

— Îți pare rău?

— Nu, a răspuns ea fără șovăire, cu un glas aspru, pe care nu i-l mai auzisem până atunci.

— Și ești boieroaică, rudă cu el!

— Rudă? Da, însă o rudă pe care au batjocorit-o cum au vrut. Sunt, după mamă, din neamul Stoieneștilor, legat de cei mai mulți dintre boierii olteni. Ei bine, de mi-ar sta-n putere, mi-aș jefui neamurile până la ultimul galben și ultima sfoară de moșie.

— Tu, o copilă! am spus eu, uimită.

— Copilă? Se poate, însă numai după ani. Ca să-ți dai seama de ce m-am înțeles atât de repede cu tine, ascultă: Mama s-a îndrăgostit de un profesoraș sărac, l-a luat de bărbat împotriva vrerii părinților ei, și aceștia au desmoștenit-o. Rămasă văduvă de timpuriu, ea a ajuns sluga rudelor bogate, iar cu anii, am ajuns și eu rudă-slugă. Am dus trai plin de umilință printre cei ce-și petrec viața-n belșug, călătoresc, văd țări străine, se-mbracă după moda Parisului. Am trecut din casă-n casă, făcând de mică tot felul de servicii și-am aflat că te vinzi unui bărbat, ca să-l înșeli cu altul sau cu alții, că simțămintele cântate de poeți sunt rare-n lumea în care totul se măsoară cu banul. Am aflat că de multe ori o căsnicie nu se încheie între două iubiri, ci între două averi, sau între tinerețea în floare, săracă, și bătrânețea, bogată. Când, la paisprezece ani, un unchi m-a făcut femeie, nu m-am împotrivit. Taina dragostei o cunoșteam pe de rost din fragedă copilărie, doar eram ștafeta de încredere a rudelor mele, femei și bărbați, în legăturile lor oprite, fățișe ori tăinuite. Unchiul era bogat și m-a răsplătit. Din noaptea aceea am știut că trupul meu e singura mea scăpare și am renunțat la orice demnitate, la cinste, la dragostea adevărată, ca să-i jefuiesc pe-ai mei fără cruțare.

— Și i-ai jefuit?

— I-am jefuit și-i jefuiesc…

Am auzit-o suspinând prin întuneric și-am gândit că Sanda Văleanu este o fată nefericită.

Ne-am despărțit chiar în noaptea aceea, urmând s-o caut în Craiova peste câteva zile, în care timp ea va încerca să descopere într-un fel sau altul dacă desaga noastră se afla sau nu în stăpânirea Ruxăndroaiei. Curând, Mihai și ceilalți s-au așternut la drum către casa boierului Vartan, iar eu am luat-o spre Craiova, după ce mai înainte ne înțelesesem să țin legătura cu ei prin omul de încredere al lu' Zdreanță, Ghiță Ologu, de la bariera Bucovățului, prin care urma să primesc vești de la ei și, la nevoie, să le trimit și eu știri.

Când am ajuns la Breasta, am ocolit în jos, prin stânga satului Sărbătoarea, m-am apropiat de Jii, am intrat în pădurea de pe dealurile Bucovățului și am tras la un pădurar, anume Dumitru Frunză, un bun cunoscut al lu' Geamănă, unde am lăsat calul. În după-amiaza aceea mă aflam în dreptul casei de pe strada Bucovăț a Sandei Văleanu. Am sunat la poartă, că avea clopoțel cu țipirig, și-a ieșit o femeie de vreo șaizeci de ani, dădaca fetei, care m-a poftit înăuntru, rugându-mă să aștept, că stăpâna ei se afla în oraș după niște cumpărături. Curând, a răsărit și Sanda-n prag. Parcă intrase în odaie primăvara cu toate miresmele ei! Ne-am sărutat, și după ce bătrâna ne-a adus dulceață și cafea, a ieșit și ne-a lăsat singure.

— Ai aflat ceva? am întrebat eu repede.

— Nu încă, a răspuns ea, dar am făcut un pas mare înainte: am câștigat-o de partea mea pe fata-n casă a Ruxandrei Stârcea, făgăduindu-i o sută de lei. Trebuie să mai avem câteva zile răbdare.

Văzând obrazul meu dezamăgit, a sărit la mine și m-a sărutat iar, îmbunându-mă:

— N-o să te plictisești în Craiova. Ai mai fost pe aici?

— Nu.

— O să ai ce vedea. Îmi pare atât de bine că ai venit! O să rămânem singure, fiindcă doica pleacă la țară, la nepoții ei, pentru câteva zile. Hai să-ți arăt casa. Frumoasă! Era mai mare decât părea pe dinafară. Avea o odaie de mâncare luminoasă, în mijloc cu o masă cuprinzătoare, rotundă, de stejar; de tavan atârna o lambă de gaz, burtuhănoasă, aurie și lucioasă de-ți lua ochii. Nu mai vorbesc de covoarele de pe jos, de ferestrele luminoase și de dulapurile, tot de stejar, lucrate cu mare meșteșug. Apoi m-a dus în dormitor. Acolo am văzut un pat lat, acoperit cu o velință vișinie de catifea, de-i zice „cuvertură", pe el cu perini și cu două păpuși mari ca niște plozi adevărați. Păpușile astea, dacă le apăsai pe burtă, chirăiau ca un țânc și spuneau «mamă». De-a dreapta și de-a stânga patului era rânduită câte o măsuță cu o lambă micuță de gaz, acoperite cu căciulițe colorate de sticlă. La ferestre atârnau perdele de pluș, printre care soarele se strecura anevoie. Oglinda mare de dinaintea patului cu măsuța prelungă din fața ei, dulapul, covoarele de pe jos, care-ți înăbușeau pașii, de credeai că mergi pe labe de pisică, toate se

pierdeau în umbre pline de taină. De cum intrai în casă, lipită de odaia de mâncare, se mai afla o cameră «de primire», iar într-o parte mai erau bucătăria și o încăpere mai mică pentru doică. Ajunse aici, am dat de doică, îmbrăcată de drum.

— A venit Sofronie cu căruța, a spus ea. Îmi pare rău că te las singură.

— Fii liniștită, doar știi că mă descurc. Și de gospodărie o să îngrijească Maria în lipsa dumitale.

S-a suit în căruță și-a plecat. Sanda m-a privit, zâmbind.

— Acum suntem singure, a spus ea, bucuroasă. Vino să-ți arăt curtea și grădina.

Am ieșit afară. În fundul curții, în același rând cu odăile, înecat în verdeață, am văzut un șopron încăpător, înăuntru cu o trăsură. Curtea era împrejmuită cu un zid vechi, de cărămidă, înalt și îmbrăcat în iederă, iar din ea pornea în pantă o grădină de cel puțin un pogon și jumătate, mărginită de un bulevard lat, ce ducea de la Luncă spre parcul Bibescu. De altfel, toate casele de pe strada aceea aveau grădini mari ca a Sandei, găsindu-se într-o mahala mai acătării a orașului. O bună parte din noapte am stat de vorbă cu Sanda. Pe fereastra deschisă intra mireasma tufelor de trandafiri de dinaintea casei; te credeai undeva la țară! Până târziu a răsunat orăcăitul broaștelor, ce umpleau câmpul dintre grădini și bulevardul umed, presărat pe ici, pe colo cu băltoace. Fata, care parcă-și depăna gândurile tare, ca pentru sine, mi-a povestit de viața ei, de aceea a boierilor, de petrecerile din București și Craiova, de negustorii pe spinarea țărănimii și a sărăcimii orașului, de slujbași și muncitori, care duceau un trai plin de lipsuri și griji. Dinainte-mi s-au deschis porțile unei lumi necunoscute, și eu ascultam, mută și uimită de câte mi se dezvăluiau, gândind că Dumnezău nu rânduise lumea cu dreptate. Atunci am înțeles-o eu mai bine și pe copila asta, cu obida și ura ei, ce i se băgaseră-n suflet din fragedă tinerețe. Amărăciunea și răzvrătirea sa o făcuseră să înțeleagă amărăciunea și răzvrătirea altora…

A doua zi dimineața am pornit împreună să facem cumpărături; în seara aceea avea oaspeți. E de mirare cum se potrivesc uneori lucrurile, ca să ajungi la un capăt de drum, ori să te-mpiedici, să cazi și să pierzi pentru totdeauna ce-ai râvnit! Dar să ți le povestesc, copila mea, pe toate, pe rând, ca să afli întocmai ce s-a petrecut:

Am intrat cu ea în băcănia cea mai mare din oraș și a poruncit să-i trimită acasă tot felu' de bunătăți, de poame și băuturi de pe la noi și din țări străine, unde e tot anul cald. După aceea ne-am dus pe-o uliță din mijlocul orașului, de pe lângă strada Unirii, la un negustor de-i spune „giuvargiu".

Avea omu' ăsta în prăvălia lui atâtea podoabe scumpe, de-ai fi zis că, de-ar vrea, ar putea cumpăra toate pământurile dintre Jii, Dunăre

și munți. «Ehe! Păcat că nu ești moșier, am gândit eu, căscând ochii la inelele, cerceii, brățările de aur bătute-n pietre scumpe, la șiragurile de mărgăritare și la ce se mai afla acolo, că ai vedea tu pe dracu'!» Stăpânul prăvăliei – un bărbat cu păr sur, negricios la față, îmbrăcat ca un domn – de cum a zărit-o pe Sanda, a sărit de după tejgheaua lui ca zvârlit în sus de un arc. Era armean, cu ochii negri, lucitori, și nas ca de uliu. A făcut o temenea adâncă înaintea fetei și a poftit-o pe scaun. Pe mine nu mă lua-n samă, de parcă nici nu mă aflam acolo.

— Ai ceva nou? l-a întrebat Sanda.

— Am, a răspuns el.

Și-a dat fuga la un dulap năltuț. A deschis ușa de fier, lată de-o palmă și jumătate, cum n-am crezut c-o s-apuc să văd, și-a scos de-acolo o cutie lungă și neagră. I-a ridicat capacul și s-a apropiat cu respect de Sanda. Și ce să vezi! Dinăuntru s-a revărsat afară o scânteiere de-ți lua ochii! Era un colan de pietre scumpe de le zice «briliante». Ea l-a luat în mână, l-a ridicat în zare, l-a prefirat printre degete, mângâindu-l și zâmbind dulce, ca în vis, cu ochii pierduți și cu obrazul îmbujorat.

— Cât costă? l-a întrebat ea, punându-și-l la gât.

— 40.000 de lei, a răspuns acesta.

— Îmi place. Tot ce iei peste suma asta e-al meu, da?

— Se-nțelege, sărut mâna! a zis el, ploconindu-se iar până la pământ.

Eu, cu toate că aș fi vrut tare mult să știu cine putea să scoată pentru așa ceva atâta bănet, când la noi la țară o familie de pălmași săraci trăia cu 50 de bani pe zi, n-am întrebat-o pe Sanda.

Abia ne-am întors acasă, că ne-am pus pe gătit bucate. Gătea fata asta de te cruceai! Am ajutat-o să pregătească gustări, fripturi, prăjituri și tot ce se cuvenea, am așternut masa și-am pus băuturile la gheață. Tot gătind, pregătind și rânduind, s-a lăsat seara. Am aprins lămbile. În odaia de mâncare, de-i zice «sufragerie», razele lămbii învăleau totul într-o pânză roșcată, în vreme ce odaia de dormit se scălda într-o umbră ca de amurg, când înghite negura cele de pe urmă raze de soare. Ne înțelesesem ca eu să servesc la masă. După numărul tacâmurilor știam că or să fie trei musafiri, dar cine anume, nu, și Sanda nu mi-a spus.

Și-a venit cel dintâi. Un bărbat înalt, slab, îmbrăcat ca un cioclu, cu chelie, în ochiul stâng cu un geam de ochelar, de-i zice „monoclu". Păr sur, ca al unui om de cincizeci de ani. I-am luat mănușile, pardesiu' și giubenu', le-am agățat în cui, și pe el l-am dus în odaia de primire. Acolo ședea Sanda, cu o carte-n mână, întinsă pe o canapea, învești mântată ca o călugăriță, cu o rochie neagră, lungă până-n călcâie, închisă la gât cu doi năsturei, cu părul legat la ceafă cu o panglică.

A venit al doilea. Rotofei, scund, cu față bucălată de bătrân viclean, cu părul și mustața cănite. Purta o pălărie, «melon» i se zicea, și-i ședea pe cap ca țucalu' coanei Stârcea.

Al treilea, potrivit de nalt, părea și el trecut de cincizeci de ani. Ca să-și acopere chelia, își trăsese o mână de fire de păr de la urechea dreaptă către cea stângă, pe care le lipise de pielea capului cu cine știe ce.

Trei bărbați copți. Aceștia erau oaspeții Sandei.

Au stat de vorbă cuviincios ba de una, ba de alta, și peste vreun ceas au trecut în odaia de mâncare și-am început a servi masa. Află, fata mea, cu prilejul ăsta, că prețul unui singur fel de mâncare ar fi ajuns să hrănească un țăran cu plozii lui vreme de trei săptămâni. Și-au mâncat oaspeții ca la praznic. Numai Sanda ciugulea doar de ici, de colo câte ceva. Ea-i tot îndemna, și la mâncare, dar mai cu osebire la băut. Ședea acolo, pe scaunul ei, dreaptă și serioasă, puțin mai răzlețită de oaspeți, care și ei erau destul de departe unul de altul, că masă mare ca asta nu mai văzusem până atunci. Și pe măsură ce beau, boierii se înveseleau. Au început a râde și-a rânji, a povesti snoave și ce se mai petrecea prin neam, că erau rude între ei, și toți, rubedenie cu Sanda. Însă între un pahar și altul, aminteau și de răutatea vremilor și a țăranului. Cel cu geamul de ochelar se plângea că nu scosese anul trecut de pe moșia și pădurea lui nici cincizeci de mii de lei. Că țăranii s-au înrăit și muncesc de mântuială, iar administratorul mai fură și el pe cât poate. Altul se văita de prețurile scăzute ale grâului și de scumpetea transportului pe Dunăre. «Cum poți să duci viață demnă doar cu 70.000 de lei pe an?!" spunea el. Numai rotofeiul tăcea.

— Ce-ți pasă! a grăit atunci unul dintre ei. Pe lângă moșie mai ai și trei mori și un atelier mare de fierărie.

Da' de griji au vorbit puțin, că la Sanda veniseră să petreacă. Ușurel-ușurel, domnii s-au înfierbântat. Stăpâna casei a adus o cutie de gramofon: o mașină cu pâlnie mare, colorată, care cântă. Și a început a dănțui, pe rând, cu fiecare, lipindu-se de ei fără părtinire. În vreme ce unul se-nvârtea cu ea-n brațe, ceilalți doi beau, și tot așa mereu, până ce li s-a suit vinul la cap, și ochii s-au pus pe sclipit ca la pisici. Bătrâni, bătrâni, dar vezi că bucatele bune cu care se îndestulaseră toată viață îi păstraseră ca pe-un ou stătut, scos afară-n pragul iernii, de stă și nu se mai strică cine știe cât. Cel cu monoclu, pe când Sanda se învârtea cu rotofeiul prin casă, a prins a sări prin odaie de unul singur. „Bravo, Artur! Bravo, Artur!» s-au grăbit a striga ceilalți doi, bătând din palme, în sunetele muzicii. Și domnul Artur, încurajat, se frângea de șale, pocnindu-și și el palmele, bâțâindu-se și aruncându-și picioarele lungi în lături și înainte, întocmai ca o gloabă când îi bagi mânerul biciuștii sub coadă. Geamul de ochelar i se zbătea pe piept, agățat de o sfoară neagră, pulpanele hainei îi fluturau

ca bătute de vânt, chelia și obrazul îi luceau, pline de năduşeală.

Și-unde-l văd pe cel înalt că sare și el lângă ăl cu monoclu și pornește a se frământa ca apucat! Firele de păr înțepenite de pielea capului se dezlipiseră și-i cădeau peste urechea dreaptă, săltând și fluturând, iar din gura căscată i se zăreau din când în când trei dinți de aur. Rotofeiul nu s-a lăsat nici el mai prejos. A sărit în mijlocul odăii, frământându-și burta și dosul, de parcă dăduse strechea-n el.

În vremea asta, Sanda avea grijă de gramofon să nu amuțească o clipă și le mai întindea oaspeților din când în când și câte un pahar de vin plin ochi, pe care aceștia îl sorbeau dintr-o înghițitură. Hărmălaia se făcea tot mai mare. Temându-mă să nu răstoarne ceva, am golit masa de farfurii, tacâmuri și mâncăruri, lăsând numai paharele de vin, păhărelele de băuturi de le zice «licher», un vas de flori și încă vreo câteva lucrușoare. Am făcut rânduială și m-am dus la bucătărie să-nvârtesc la mașina de-nghețată. Tot învârtind la ea, am tresărit deodată de liniștea ce se lăsase. Nu se mai deslușea decât cântecul gramofonului – un cântec tărăgănat ce creștea și descrește a, pierzându-se uneori parcă înghițit de o văgăună fără fund, ca să se ridice iar, ademenitor, ca o chemare plină de făgăduinți. Curioasă, am dat fuga și-am deschis ușa. Sanda dănțuia singură, cu cei trei în jur, zgâindu-se la ea…

Pesemne că dănțuia mai de mult așa, că gramofonul a hârâit și-a amuțit. S-a lăsat tăcerea, o tăcere adâncă, domolită doar de hârșâitul alcătuirii cu pâlnie, ce lucra în gol. Sanda s-a dus la gramofon și l-a pus din nou să cânte. Acum, din pâlnia lui au izbucnit niște sunete prelungi, tânguitoare și ațâțătoare; trupul gazdei a tresărit, s-a-ncordat, stăpâna casei a făcut trei pași iuți, a apucat fața de masă și, cu o mișcare neașteptată, a tras-o către dânsa. Tot ce se afla pe aceasta s-a prăbușit pe podea, sfărâmându-se. Apoi, fata a sărit pe masa lucioasă ca o oglindă.

Ei bine, în clipa asta s-a petrecut un lucru la care nici oaspeții, nici eu nu ne-am fi gândit niciodată. Sanda și-a smuls veșmântul negru de pe ea, rămânând doar cu o țesătură mai ușoară și mai străvezie decât pânza de păianjen, prinsă la mijloc cu o cingătoare lată de aur.

Și-a-nceput iar a dănțui. În trupul ei păreau să-și fi găsit lăcaș toți tartorii iadului. Ca să-ți spun cum dănțuia, nu mi-ar fi cu putință. N-aș avea cum! Eu, ca muiere ce sunt, nu-mi mai puteam dezlipi ochii de pe dânsa. Bărbații ședeau pe scaune în jurul mesei. Ochii lor, ca strachinile, gura, ca niște văgăuni gata să te-nghită. Le curgea sudoarea pe față și pe gât. Palmele, așezate pe masă, erau leoarcă de năduşeală. Părul celui ce și-l lipise de chelie atârna acum, încremenit, către umărul drept. Rotofeiul se făcuse la față ca pătlăgeaua roșie gata să pice din vreji de coaptă ce e. Toți trei se clătinau pe scaune, beți, fără să piardă femeia din ochi. Dansul a ținut până s-a sfârșit cântecul.

Când mașinăria s-a oprit, Sanda Văleanu s-a lăsat jos, în mijlocul mesei, așezându-se turcește, cu picioarele încrucișate sub dânsa.

— Vin! a cerut ea.

Eu o priveam încremenită. A sărit unul dintre boieri, s-a dus, clătinându-se, la dulapul pe care se aflau sticlele de băuturi și paharele. A adus câteva și le-a așezat pe masă, a adus clondire de vin și băuturi tari și le-a pus alături. Iar s-a dus, iar s-a-ntors cu câte ceva, părând că nu mai știe să facă decât asta.

— Destul! Stai jos! i-a poruncit Sanda.

Și el s-a așezat, ascultător, pe un scaun, privind-o țintă, ca vrăjit. Unul dintre ei a umplut paharele. Sanda l-a ridicat pe-al său, zicând:

— În sănătatea stăpânului meu! și l-a dat peste cap.

Oaspeții și-au băut și ei paharele dintr-o înghițitură.

— Licitația începe de la 30.000 de lei, a răsunat glasul domol al fetei. Am văzut un colier care costă mult mai mult și vreau să-l am. Cine mi-l dăruiește, a câștigat femeia – pe mine.

— Eu… eu te iau de nevastă, a îngăimat cel cu geamul de ochelar.

— De nevastă?! Oh, unchiule, vrei să-ți iei o nevastă ca mine, fără să te coste nimic!

— Eu…

— Cine dă mai mult? a întrebat Sanda.

O priveau toți, aiuriți.

— Doar de asta ați venit! Tu, unchiule Artur, te știi de mine de când eram de paisprezece ani. Tu, nene Jorj, s-a-ntors ea către cel cu părul descleiat, ești un și mai vechi adorator al meu. Ziceai că-mi cumperi un iaht să fac cu el înconjurul lumii. Aveam pe atunci doar treisprezece ani. Numai tu, unchiule Octav, i-a spus ea rotofeiului, privindu-l adânc în ochi, te-ai deșteptat mai târziu, abia de câteva luni. Noroc că trenul n-a plecat. Trenul e-n stație. Cine se suie-n el? Nu are decât un singur pat…

Nimeni nu mișca. Stăteau, de parcă erau prefăcuți în stană de piatră. Eu, în pragul ușii întredeschise, nu mai îndrăzneam nici să răsuflu.

— Ori n-ați văzut femeia bine?! Cum se poate?! E din neamul vostru. Câți unchi nu m-au cunoscut! Ehe! Și voi, ca și ceilalți, mă cunoașteți din ziua când m-a afundat popa-n cristelniță. Acum nu se află dinaintea voastră decât ce-ați văzut atunci – doar în «ediție mărită». Numai voi trei dintre unchii mei nu v-ați înfruptat din fructul oprit, care e Sanda Văleanu. Înainte, unchișorilor! Cine se-nfruptă din el, nu pierde raiul, ci-l câștigă. Cel dezamăgit poate să-și ia darul îndărăt și să plece. Sunt o femeie cinstită și credincioasă. Niciodată nu am avut decât câte un bărbat și nu mi-am trădat neamul niciodată.

— 35.000, s-a auzit un glas sfios, răgușit.

— Cine dă mai mult? Nenea Jorj a dat 35.000?

— 40.000.

— Uită-te bine la mine, unchiule Artur. Dacă mă pierzi acum, cine știe când îți vine rândul. Poate atunci când n-o să mai fii în stare să ai o femeie decât în vis…

— 45.000! a lălăit Artur.

— 50.000! a sărit rotofeiul, cu un glas de parcă lătra un câine.

— 55.000!

Tăcere.

— Nimeni nu dă mai mult?! Poate nu cunoașteți bine marfa!

A sărit în picioare, și-a smuls vălul de pe ea și s-a-nvârtit pe călcâie, cu trupul licărind în lumina roșie a lămbii.

— 60.000! a strigat cel cu morile și atelierul mecanic.

— Atâta costă colierul! a vorbit Sanda. 60.000 o dată!… 60.000 de două ori!… 60.000 de trei ori! Unchiul Octav a câștigat femeia. Înainte de a te duce la bijutier să-mi cumperi colierul, să-i urezi mătușă-mi Aglaia, nevasta ta, cele mai bune dorințe de sănătate din partea nepoatei sale, Sanda. Să ceri bijutierului colierul pe care l-am ales. Acum să bem în sănătatea noului stăpân!

A ridicat paharul. Dar în picioare nu mai rămăsese decât rotofeiul. Ceilalți doi – poate de băutură, de încordare ori de părere de rău – se muiaseră în scaune și se lăsaseră ușurel jos, sub masă, unde au început a sforăi, scăpați de orice grijă. Însă nici cumpărătorul nu a mai avut putere să ducă paharul la gură. A întins, moale, mâna după femeia din fața lui, apoi a adormit și el, cu fruntea pe masă. Fata și-a trecut palma peste păr, în neștire, și s-a lăsat jos, unde s-a făcut ghem, cu genunchii la gură și capul în piept”.

XV

„A doua zi dimineața, după ce Sanda l-a vestit pe «giuvargiu» să ceară pentru podoabă 60.000 lei, m-a purtat prin tot felul de magazine, «ca să treacă vremea», cum spunea ea. Nu-și găsea locul. După masă era poftită de Stârcioaia la «fifocloc», ceasul când s-adună boieroaicele la taifas și bârfeală, în vreme ce beau cafea ori ceai și mâncă zaharicale. Nu mai fusese de mult pe la ea și-aștepta cu nerăbdare să-i intre iar în casă, cu nădejdea c-o descoperi vreun semn după care să afle ce-i cu desaga noastră. Însă ziua a trecut fără nicio ispravă; la «fifocloc» nu s-a ales decât cu pălăvrăgeala, iar fata-n casă nu aflase nici ea nimic de folos. În ziua a treia de când mă găseam în Craiova m-am dus la Ghiță Ologu, omu' de-ncredere al lu' Zdreanță de la bariera Bucovățului, să-ntreb de n-o fi venit cumva vreo veste de la Mihai.

Omu' ăsta de-ncredere era păpușar. Mi-a deschis o fetiță de vreo paisprezece ani, nepoata lui. Pe el l-am găsit în fața unei mese pline de păpuși; își ținea piciorul de lemn întins într-o parte, și când am intrat, tocmai trebăluia la o Babă-Cloanță. Un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu obrazul plin de zbârcituri. Știam că meseria lui îl ducea dintr-un loc într-altul și, aflându-se tot pe drumuri, ajunsese, cu vremea, să cunoască mulți nemulțumiți și răzvrătiți și căpătase încrederea multora. I-am dat bună ziua, spunându-i că m-a-ndreptat la el Zdreanță. Când mi-a auzit vorbele, a lăsat păpușa din mână și s-a ridicat de pe scaun, pe față cu un fulger de zâmbet. M-a poftit să stau pe pat, că nu avea în casă decât masa, un scaun, patul, într-un colț cu culcuș de paie, pe care dormea pesemne el, trei polițe de-a lungul pereților, pline cu păpuși și unelte și, atârnată de un cui, o pânză mare, curată, roșie și lucitoare, se vede perdeaua pe care-o-ntindea când își juca păpușile prin iarmaroace.

— Prietenii lu' Zdreanță sunt și prietenii mei, a zis el.

— Iar ai lui, ai noștri, am răspuns eu.

— Care-i durerea?

— Nu-i nicio durere…

— Oho! Atunci e bine, că eu numai de dureri aud. Numai păpușile mele sunt fericite. Și Baba-Cloanța, și Dracul, ba chiar și Ileana Cosânzeana, cu toate c-o răpește când și când un zmeu. Haiducii mei scapă totdeauna de potere, popa nu-i decât oleacă batjocorit de Tândală și Păcală, boierul s-alege câteodată cu o ciomăgeală, dar nu-l doare, că are dos de cârpă. Eu vând, fată, amăgiri, ca să-i fac pe oameni să râdă, ori să viseze, să mai răsufle, că cel puțin între păpuși lucrurile se petrec altfel decât în viață. Sărmanul se mulțumește până una-alta cu atât: cu o fărâmitură de amăgire, care-l face să creadă un sfert de ceas că e și el om. Că-s păpușar, ți-o fi spus Zdreanță…

— Da, mi-a spus.

— Și cu ce treburi pe la mine?

— Eu sunt Zamfira.

— Zamfira Vizantea! a strigat el. «Săi, Vizanteo, ce mai stai?! Hai, Zamfiro și Mihai, hai, măi fraților, pe cai!»

Îi râdeau ochii și toată fața. S-a dus repede la masă, bocănind cu piciorul lui de lemn, a luat două păpuși – o femeie și-un bărbat îmbrăcate cu țoale țărănești și înarmate până-n dinți, începând să le joace-n mâini. Am auzit un glas gros, chipurile al lui Mihai: «Hai, nevastă, să spintecăm un boier să vedem, oare burta dumnealui, plină numa' cu fripturici și zaharicale, o fi ca a noastră, a țăranilor de rând?» «Hai» a răspuns un glas pițigăiat, chipurile al meu. Am râs amândoi.

— Am fost vestit c-o să vii, lele Zamfiro, a spus el apoi. Ai vreo vorbă de trimis?

— Nu, dar pentru mine n-a sosit nicio știre?

— Pân-acuși nu.

— Cai și oameni de legătură de unde ai?

— Din Valea Vlăicii – mahalaua țigănească.

— Sunt oameni de-ncredere?

— Chiar de i-ai jupui de vii nu suflă o vorbă.

Am plecat din Grădinari. Sanda se pregătea să se ducă la negustorul de podoabe și m-a luat cu ea. Armeanul abia a văzut că-i intră pe ușă, că i-a sărit înainte, ploconindu-se mai abitir decât oricând și rânjind fericit, cu gura până la urechi.

— L-a cumpărat? a întrebat ea.

— Mi-a dat patruzeci de mii, făgăduind ca restul să mi-l aducă mâine.

Sanda s-a așezat pe scaun, lângă tejghea și i-a cerut negustorului să-i mai arate o dată podoaba. Acesta a deschis dulapu' ferecat în fier și i-a pus dinainte cutia cea neagră și lungă. Dar Sanda Văleanu abia a ridicat capacul, că a scos un strigăt de uimire.

— De unde ai colierul ăsta?! a întrebat ea.

— Am greșit! a spus iute negustorul, închizând repede capacul și băgând cutia îndărăt, în dulap. Acesta este al dumneavoastră! Se aseamănă cutiile și…

— Frumoasă podoabă! a murmurat Sanda, fără să se uite la colanul care era ca și al ei.

Armeanul a înțeles că vorbește de podoaba pe care-o văzuse întâi, dar a tăcut, făcându-se că nu aude.

— Cât costă?

— Ce anume?

— Șiragul de briliante pe care mi l-ai arătat din greșeală.

— Nu e de vânzare.

— Nu?! Atunci ce rost are în prăvălia dumitale?

— Vă rog să mă iertați, dar…

— Sau poate e vândut?

— Nu-i vândut, domnișoară Văleanu, și nu-l pot vinde în țară.

— Atunci înseamnă că e de vânzare, dar în străinătate?

Omul se întunecase la față. Tăcea.

— Voi vorbi cu doamna Stârcea. I-am oferit pe el acum un an un preț bun și nu înțeleg de ce…

— Așadar, știți?!

— Știu.

— A moștenit de la soțul ei o mulțime de bijuterii, despre care nu vrea să se afle. Impozitele… bârfelile… zice dânsa, și s-a hotărât să le vândă în străinătate.

— Mai ai și altele de la ea?

— Nu, numai pe aceasta și… vă rog, domnișoară Văleanu… vă rog din suflet să nu-i spuneți că ați văzut-o la mine! Dacă ar afla, și-ar pierde încrederea și dus ar fi renumele meu de om care știe să păstreze o taină. Mi-aș pierde clientela și… doar și între noi e o taină…

— Fii liniștit, cum aș putea să-ți fac eu rău! a zis Sanda, zâmbind împăciuitoare. Doar ne cunoaștem de atâția ani! De când am cumpărat prima dată un inel pentru cinci galbeni.

— Mulțumesc, n-o să uit bunăvoința dumneavoastră niciodată!

Am ieșit din prăvălie, și după câțiva pași ne-am oprit, uitându-ne una la alta.

— Colanul e… am suflat cu. Dar n-am apucat să sfârșesc, că ea a răspuns:

— Al unchiului Vânju. Făcea parte din podoabele lui.

— Atunci….

— Ruxandra are desaga.

Am răsuflat adânc:

— În sfârșit!

Sanda m-a privit lung, parcă fără să mă vadă, apoi a spus în șoaptă, încruntându-se:

— Acum, când se pare că suntem aproape de țel, mă tem că n-o să ne alegem cu nimic, chiar dacă…

— De ce? am întrebat eu.

— Dacă a depus banii la bancă și-a vândut și o parte din bijuterii peste graniță, atunci… În Craiova sunt trei bijutieri…

Mi-am pierdut răsuflarea.

— După ce am pătimit, am alergat, ne-am străduit, făcându-le pe toate cu primejdia vieții, să s-aleagă ea cu folosu'! Și cu cei pentru care umblăm cu viața pe palmă ce-o să fie?! am suflat eu. Ei nu, asta nu!…

Mă temeam. Bucuria că dădusem de urma averii pierdute se îneca în teama că n-o să mai găsim nimic.

— Să mergem, se uită lumea la noi! a murmurat Sanda.

Am luat-o iar în lungul străzii, acum fără să mai scoatem o vorbă.

— Trebuie să-l vestesc pe Mihai! am șoptit deodată.

— Cum?

— Am eu un om…

— Du-te chiar acum. Să nu pierdem o clipă! Cine știe!

N-am așteptat să-mi mai zică o dată: am luat-o aproape-n goană către bariera orașului, l-am găsit pe păpușar și l-am rugat ca trimisul să-i spună din partea mea lu' Mihai doar atât: „Vino! Am găsit ce căutăm!"

Parcă-mi ardea pământu' sub picioare! Am dat fuga-ndărăt, la Sanda, s-o înștiințez că nu mă mai întorc până ce nu vine omu' meu. Mi-am petrecut noaptea la păpușar. S-a crăpat de ziuă, și ceasurile au pornit a se scurge încet, atât de-ncet, de parcă se oprise vremea-n loc! Până-n sară, Mihai nu sosise încă. Nici trimisul nu se-ntorsese. «Poate că nu l-a găsit! gândeam eu. Ori s-o încăiera cu jăndarii pe vreundeva!». Am ieșit în curte. Era o noapte neagră, liniștită. Broaștele porniseră să orăcăie ca de obicei. Casa păpușarului se afla doar la vreo cinci sute de pași de barieră. Vedeam de departe lumina unui felinar din drum, dintre cele ce se aprind seara de lampagiu și se sting tot de el a doua zi în zori. Am luat-o într-acolo încet, cu urechea trează. Dintr-o curte se auzea o mandolină, un fel de cobză îndrăgită de tineretul de la oraș. Sunete dulci și line, ce picurau prin beznă, purtate de o adiere ușoară, călduță, de vânt. Pe măsură ce mă apropiam de felinar, cu picuratul mandolinei se împleteau tânguirile unui taraf de lăutari de la cârciuma ce se afla chiar acolo, în coasta unei simigerii. Un țigan îi zicea un cântec de dragoste, cu ofuri și alean – poate la urechea unui mușteriu doborât de dorul vreunei fete. Am trecut de crâșmă prin snopul slab de lumină și-am intrat din nou în întuneric. Strada se pierdea în câmp, de unde începea o șosea lată, ce se afunda în negură. Broaștele tăcuseră. Țârâiau greierii; ici și colo, pe marginea șanțului, s-aprindea câte un licurici. Era șoseaua pe care trebuiau să intre în oraș ai mei. Ce se va petrece după venirea lor nu știam; cum o să ajungem în stăpânirea desagii, nici asta nu știam. Nu-mi mergea mintea. În clipele acelea așteptam… o așteptare grea, ca bezna din jur, ca tăcerea nopții, ca singurătatea. Am auzit scârțâind un car; a trecut pe lângă mine. La lumina slabă a felinarului din spate am văzut că e plin cu oale, străchini și ulcele smălțuite. Pesemne un olar din Oboga. Sub car mergea în pasul boilor un câine ciobănesc, lățos, cu botu-n pământ; omul de pe maldărul de paie din față ședea nemișcat, parcă încremenit de cine știe când. Dar l-am auzit oprind la barieră; fără doar și poate, ca să aștepte acolo zorile, ca mai toți țăranii care

veneau cu marfă la oraș. «Ruxandră Stârcea, Ruxandră Stârcea! Chiar de n-om mai găsi nimic la tine, aș vrea să mai stăm o dată de vorba… o singură dată!» Am tresărit; auzisem pași ușori. Păreau să fie doi bărbați, care veneau către mine prin întuneric. «Poate-o găsim la Ghiță Ologu», zicea unul.

— Mihai!

— Zamfira!

S-au oprit; erau tată-tău și Zdreanță.

— Unde vă sunt caii?

— La pădurar, lângă al tău.

— Și ceilalți fârtați?

— Tot acolo.

Am trecut pe la barieră, am luat-o pe strada Bucovăț, am intrat în Grădinari și am sunat la poarta Sandei. Ne-a deschis numaidecât și ne-a băgat înăuntru. I se citea pe față bucuria că-i călcăm pragul. A așternut pe dată masa; a alergat la bucătărie, a adus brânză, friptură, salată, poame și-o sticlă de vin din cel boieresc.

— Mâncați, a zis dânsa. Drumul a fost lung și greu.

Mihai, înainte de a se atinge de bucate, a vorbit, privind-o lung:

— Dacă mi-ar fi spus careva că-n ceata mea o să intre și-o boieroaică, aș fi râs.

— Mi-e colivia prea strâmtă, bade Mihai, a murmurat fata, uitându-i-se deschis în ochi.

— Și-ai dat ușița-n lături, ca să zbori?

— Da.

— Zborul ăsta nu-i fără primejdie.

— Nu mă tem.

— Vrei să fii și să rămâi de-a noastră?

— Așa aș vrea, dacă mă primești, bade…

— Te-ai gândit bine?

— M-am gândit.

— Dacă ni te-alături, de noi nu te mai poți dezlipi. Știi asta?

— O aflu acum.

— Și?

— Și vă spun la toți trei că niciodată nu mă voi despărți de voi.

— Să nădăjduim, fată, a spus Mihai după o vreme de gândire, că în ciuda vârstei tale fragede, vorbele sunt ale unui om întreg. Față de ceilalți, mă pun eu chezaș pentru tine…

— Împreună cu mine! am sărit eu.

— …Și să nu uiți niciodată, a vorbit Mihai mai departe, că zbuciumul nostru e pentru alții, și zbaterea noastră nu este o joacă, ci o hârjoană cu moartea.

— N-o să uit.

Mihai a ridicat paharul și a închinat, zâmbind:

— Atunci să bem în sănătatea ta, copilă, cu urarea ca tu să nu ai nicicând a te plânge de noi, și nici noi să nu-ți găsim vreodată pricină de poticnire.

Ne-am ospătat și-am început sfatul. Am căutat drumul cel mai bun, pe care să pornim la treabă. Lăcașul Ruxandrei Stârcea nu era conac, se afla în oraș, înconjurat de alte case, cu oameni mulți în jur, cu sergenți de stradă, care cutreierau noaptea ulițile. Aici nu-ți dădea mâna să năvălești, ca la țară, în odăile unui boier; un strigăt, un zgomot de armă putea pune pe urmele tale o liotă-ntreagă. E drept, Ruxăndroaia nu avea niciun lefegiu lângă ea, îi trimisese pe toți în urmărirea noastră, la conacul lui Vânju, însă în gospodăria sa, în afară de fata-n casă, care era în slujba Sandei, se mai aflau bucătăreasa și un grădinar; acesta din urmă locuind împreună cu familia lui într-o căsuță mai mică, spre fundul grădinii, dar nu prea departe, ca să nu poată auzi un strigăt sau vreo larmă din casa cea mare. Și-apoi pe fata-n casă n-o puteam atrage în tainele noastre. Se-nțelesese ea cu Sanda, dar aceasta o făcuse să creadă c-o spionează pe stăpână-sa pentru treburi mai mărunte, muierești, cum se iscă-ntre cucoane. Pe de altă parte, pe Ruxăndroaia o cunoșteam prea bine, ca să credem că de-om năvăli în casă asupra ei, o să ne meargă ușor. Știam ce-i poale pielea, nu era o muiere ca oricare alta; la o adicătelea, zgripțuroaica asta făcea cât doi bărbați zdraveni, dacă nu chiar cât trei, dacă ne gândeam la viclenia și ura sa. Vremea trecea fără folos; nu găseam nimic potrivit, când l-am auzit pe Zdreanță spunând:

— Fata-n casă merită să se țină un bărbat de fustele ei?

L-am privit toți, nedumeriți. Cea dintâi care și-a dat sama de ce e vorba, a fost Sanda. S-a uitat la el o vreme lung, printre gene, și-apoi a zâmbit:

— Merită și nu prea, a răspuns dânsa. E îndesată, cam rotunjoară, iar la obraz, destul de…

— Urâtă? i-a luat Zdreanță vorba din gură.

— Prea urâtă poate că nu, dar urâțică și cam proastă. Cucoanele își iau adesea fete-n casă urâte și proaste; întâi, ca să nu-i ademenească pe bărbații lor, al doilea, ca frumusețea și inteligența lor să sară și mai mult în ochii celor ce le trec pragul.

Zdreanță s-a luminat la față.

— E tocmai ce ne trebuie nouă! a strigat el. Urâtele cad mai repede-n plasă decât cele frumoase. Și unde mai pui că mie – fie-mi cu iertăciune – îmi plac grăsanele. Mă dau în vânt după ele și-alta nu, iar dacă mai e și proastă, atunci e muierea după care tânjesc eu de când mă știu!

Am râs toți. Zdreanță avea prin satele dintre Turnu Severin și Craiova vreo trei ibovnice. Ai fi zis că descoperise vorba fermecată, care deschide portița din sufletu' femeii. Am văzut odată pe una

uitându-se în gura lui cum s-or fi uitat muierile pe vremuri în gura lui Isaiia, care vestea venirea lu' Cristos.

— Cum ajung eu să-i cad sub ochi? a întrebat el.

— Da, da, a murmurat Sanda ca pentru sine. Poate că așa vom izbuti mai ușor, decât ne închipuim! L-a mai cântărit din ochi pe Zdreanță vreo câteva clipe, apoi a urmat: Bucătăreasa Ruxandrăi e bătrână, și-n locul ei face cumpărăturile fata-n casă. O cheamă Florica. Mâine dimineață mergi cu mine la Piața Veche și ți-o arăt. Vii și tu cu noi, Zamfiro?

— Nici vorbă că vin!

Mihai ședea tăcut, privindu-ne pe rând, cam nedumerit.

— Se pare că eu nu mai sunt de niciun folos! a murmurat el.

— Deocamdată nu, bade Mihai, a spus Sanda, iar Zdreanță:

— Nea Mihai, lasă-ne să-ncercăm întâi cum știm noi, și de n-om izbuti, facem ce zici dumneata.

— Fie! Hai atunci chiar acu' la Ghiță Ologu. Tu rămâi acolo până dimineața, iar eu mă duc în pădure la ai noștri. Dac-aveți vreo veste pentru mine, trimiteți-o prin păpușar, care-o să-l găsească pe moș Ursu în orice clipă la marginea dinspre șosea a codrului de pe dealul Bucovăț, la locul de-i zice «Curmătura».

Ei au plecat de îndată la Ghiță Ologu, iar eu am rămas de mi-am petrecut noaptea cu Sanda. Când ne-am deșteptat dimineața, Zdreanță ne aștepta în trăsura din șopron. Cum făcuse, cum nu făcuse, peste noapte găsise niște haine nemțești și încălțări pe măsura lui. Am ajuns toți trei la piață – eu, în chip de fată-n casă, cu un coșuleț la braț – tocmai când începuse forfota. Negustorii își deschiseseră aproape toți prăvăliile, țăranii își desfăcuseră marfa pe tarabe, ori jos, pe pământ, pe câte-o rogojină sau ștergar mai mare. Într-o parte se aflau carele, cu boii dejugați dinaintea unui maldăr de nutreț; olari, curelari, vânzători de podoabe, de mărunțișuri, de lapte și brânzeturi, bragagii, negustorași de acadele, zgomot de glasuri, câte-un strigăt, schelălăiturile unei jigodii, pe care-o călcase vreunul pe coadă, mugetul trist al vreunui bou, praf, miros de pâine caldă abia scoasă din cuptor… Zdreanță se ținea de noi la vreo trei pași în urmă. Am cumpărat, colindând piața în lung și-n lat, ici niște morcovi, colo niște cartofi, un chil de mere…

— Uite-o! a zis Sanda deodată, îndreptându-se către o fată cu un coș în mână, care se tocmea cu o țărancă pentru câteva legături de ceapă verde.

— La cumpărături, Florico? a întrebat-o Sanda.

— Săru-mâna, domnișoară, după cum vedeți, a răspuns ea, întunecată. Au scumpit oamenii ăștia marfa, de nu te mai poți atinge de ea! Zi, leică! O lași cu zece bani?

— Ruxandra ce face?

— Bine, săru-mâna. Așteaptă croitoreasa, că știți doar, peste trei zile e zaiafet mare la coana Elvira Podeanu.

— Da, sunt invitată și eu. Ascultă, Florico, ce croitoreasă vine?

— A din strada Unirii, Dorina, deee!

— Aha! Să știi că mi-ai făcut un mare serviciu, spunându-mi asta!

Fata a zâmbit mulțămită.

— Că doar vorba-i vorbă! a șoptit Florica cu subînțeles. O dai sau n-o dai? s-a repezit ea apoi la țărancă.

Am plecat mai departe, dar n-am pierdut-o din ochi. Zdreanță s-a luat după dânsa. L-am văzut oprind un băiețaș de vreo zece ani, desculț, cu capul gol, c-o cămășuță murdară pe el și cu niște pantalonași cârpiți; un bagabond, cum vezi mai peste tot prin piețe și târguri. Zdreanță i-a pus ceva în palmă, arătându-i-o pe fată, care-și umpluse coșul și era pe cale să se ducă acasă. Băiatul s-a repezit în goană către ea, s-a prefăcut că se-mpiedică, a lovit-o peste braț, coșul din mâna fetei a zburat cât colo, și toate cumpărăturile s-au împrăștiat pe jos. În vreme ce băiatul pierea după un colț, și Florica suduia, furioasă, Zdreanță s-a repezit și-a adunat zarzavaturile și poamele de pe caldarâm. În scurtă vreme, au plecat împreună, el, cu coșu-n mână, iar ea, cât era de grăsană, săltând bucuroasă pe lângă dânsul, ca o capră care știe c-o duci la pădure să mânce frunză după pofta inimii.

În două zile, Zdreanță o încântase pe fată. În ziua a treia, seara, era zaiafetu' la coana Elvira Podeanu. Și-a-nceput hora!

Ruxandra Stârcea a ieșit pe poartă cu trăsura cam la vreo jumătate de ceas de la căderea nopții. Casa ei se afla pe o străduță de lângă Parcul Bibescu, nu prea departe de bulevardul ce ducea către Luncă și malul Jiului, iar aceea a cucoanei Podeanu, în capătul celălalt al Căii Unirii, în cartieru' „protopendadei". Grădinaru', fiind și vizitiu, nu mai rămăsese în locuința Stârcioaiei decât fata-n casă, și în căsuța slugilor, nevasta grădinarului; bucătăreasa lipsea și ea, fiindcă fusese învoită să se ducă la o nuntă.

De cum s-a văzut singură, Florica s-a dus în grabă și-a deschis portița de i-a dat drumu-năuntru noului ei ibovnic – Zdreanță. În vremea asta, Sanda plecase și ea la zaiafet, hotărâtă să n-o piardă din ochi pe Ruxăndroaia, și eu rămăsesem în Grădinari, abia mai găsindu-mi locu' de nerăbdare.

Lampagiul aprinsese de mult felinarele pe stradă: noaptea se lăsase, călduță, peste orașul luminat când și când de luna ce se ițea din norii călători. Mai deslușeam prin noapte fluierul vreunui sergent de stradă. Ședeam la fereastra deschisă, trăgând cu urechea în întuneric, cu nădejdea că voi deslușì, în sfârșit, pașii lu' Zdreanță. De grijă și încordare, inima pornise a-mi bubui în piept, luându-se la-ntrecere cu tic-tacul ceasului din părete al Sandei. Vremea trecea, larma se stingea treptat, pe uliță rar dacă mai auzeai umbletul vreunui trecător; vecinii

din dreapta și din stânga, care pălăvrăgiseră îndelung pe la portițe, se duseseră și ei să se culce. Se așternuse liniștea, îngânată doar de răsufletul surd, ușor ca o părere, al orașului, ce nu amuțea niciodată. Niște pași grei și grăbiți de pe uliță m-au făcut să sar de pe scaun. Nu, nu putea fi Zdreanță! Era bocănit de cizme! Apoi un fluierat ascuțit a sfâșiat noaptea, și orașul s-a însuflețit pe neașteptate. Prin beznă am deslușit glasuri, porunci, tropot și nechezat de cai. Am dat fuga la portiță; larma venea dinspre strada Bucovăț și se-ntindea către barieră. Zdreanță?! Nu cumva o fi dat greș, l-or fi dibuit, și Ruxăndroaia pusese pe picioare toată poliția Craiovei? Vecinii ieșiseră și ei afară. Au trimis un băiat să aducă vești. Când dinaintea mea, la poartă, a oprit o trăsură, și din ea s-au dat jos Sanda și unchiul Octav – cel ce-o câștigase când aceasta se scosese-n vânzare.

— Săru-mâna! am zis eu repede (boierul mă știa ca fată-n casă, sub numele de Leana).

La porunca domnului Octav, vizitiul s-a dat jos de pe capră, a deschis poarta, a băgat trăsura-n curte, a deshămat caii și i-a adăpostit în grajdul de lângă șopronul de care-am vorbit.

— Dă-le cailor de mâncare, i-a zis boieru', și întoarce-te acasă. Îi spui cucoanei Aglaia că treburi grabnice mă cheamă afară din oraș, că nu știu cât voi lipsi, dar îi voi trimite curând veste despre mine. Dacă-ntreabă unde mă aflu acum, spune-i că m-am oprit cu trăsura la o cârciumă de la barieră, ca să te duci s-o înștiințezi de lipsa mea, și că sunt însoțit de un domn.

— Țăles, să trăiți!

— Și nicio altă vorbă, că te jupoi de viu!

— Chiar de-ar fi să mă jupoaie alții de viu, cucoane, să zic, și nu zic vorba aia!

— Grăbește-te să n-apuce nevastă-mea să se culce!

Am pregătit într-un suflet masa, dar Sanda a luat doar o sticlă de vin, una de «licher», niște dulciuri și le-a dus în odaia de dormit, unde se-nfundase boieru' de cum terminase cu vizitiul, fiind se vede obosit de la zaiafetu' coanei Podeanu. Cu Sanda n-am apucat să vorbesc nesupărată decât după ce domnul Octav s-a văzut în așternut, cu sticla lângă el.

— Ce se petrece pe străzi? am întrebat eu, nerăbdătoare.

— Banca orașului a fost jefuită de hoți, a răspuns ea repede. Se pare că au furat o sumă foarte mare de bani. Prefectul, care se afla și el la Elvira Podeanu, a dat poruncă pe loc să se pună în stare de alarmă toată poliția orașului. Au fost închise toate barierele, și la ordinul comandantului de regiment din localitate, colonelul Scorțeanu, care se găsea și el acolo, împreună cu aghiotantul său, două companii s-au desfășurat pe marginile orașului, să nu lase să se strecoare afară nici măcar umbra unui om.

— Și… și Zdreanță?!

— Taci! Ascultă! a urmat ea cu însuflețire. Ruxandra Stârcea, când a auzit de jaf, l-a-ntrebat pe prefect, dacă hoții nu spărseseră cumva și safeurile băncii (astea sunt niște firide îmbrăcate-n oțel, în care-și păstrează boierii podoabe, înscrisuri și bani), și la răspunsul acestuia, că nu se atinseseră de ele, ea a răsuflat ușurată. Ce înțeles să dau bucuriei sale, încă nu știu. Oricum, nădăjduiesc că dacă i-o fi trecut prin gând să-și pună prada la adăpost în safeu – să n-o fi pus pe toată. Acum mă-ntreb: ce-a făcut Zdreanță? A avut vreme să pună mâna pe banii și pe bijuteriile ce se află în locuința Ruxandrăi?

— S-a dus acasă?

— Da, ca de altfel, mai toată lumea. A auzit afară zgomot și mi-a suflat iute: După pas trebuie să fie Marin, vizitiul. Du-l la bucătărie, dă-i să mănânce puțin și să bea mult, din băuturile cele mai tari. Vorbim mai târziu…

A intrat în odaia de culcare. Eu am înțeles ce voia: să-l îmbăt turtă pe Marin, lucru pe care l-am și făcut, într-un ceas l-am băgat sub masă. Când l-am auzit sforăind de se scutura bucătăria, am ieșit afară și am luat-o către fundul grădinii. Pe acolo trebuia să vină Zdreanță. L-am așteptat, pășind încet în sus și-n jos prin iarba jilavă. Dinspre bulevard se auzea uneori tropot de cai, și abia simțit, zăngănit de arme. Pesemne soldații.

Eram încolțiți din toate părțile!”

XVI

„Mi-am pierdut răbdarea și m-am întors în casă. Voiam să vorbesc cu Sanda. Părea că nu-mi spusese tot ce știa, ori tot ce voia. Trecând pe dinaintea odăii de dormit, i-am auzit glasul, dulce și mângâitor: «Ce frumos ești!» și pe el, mormăind ceva plin de mulțămire. Oricât eram de amărâtă, am zâmbit: îl înfofolea. Parcă-mi venea a zice: «Țara piere, și baba se piaptănă!», da' n-am zis. «O știi ea, Sanda, ce face», am gândit, începând a nădăjdui că, într-un fel sau altul, o să ieșim și din capcana asta. Mi s-a părut că aud afară un fâșâit și m-am repezit la ușă. Era Zdreanță. La lumina lămbii din antret am văzut că duce în brațe o lădiță destul de mărișoară, ferecată cu fier.

— Ai găsit-o?

— Da.

— Ai deschis-o?

— Nu se poate deschide. N-am cheia; e la coana Ruxandra.

— Atunci nu știi dacă înăuntru e…

— Nu știu. Da' ce e cu trăsura asta-n curte?

— Ssssst! Vino-n șopron să stăm acolo de vorbă.

Ne-am ghemuit în trăsura Sandei și i-am povestit repede și pe scurt tot ce aflasem de la ca.

— Da, a zis el. Orașul e împănat de poliție și armată. Abia am putut răzbate nevăzut încoace.

— Și nici măcar nu știm dacă-năuntru o fi ce căutăm! am suflat eu cu năduf. Unde-ai găsit lădița?

— În masa de lucru a răposatului Stârcea. O masă grea, de stejar. Abia am izbutit să sparg ușa. Când am sărit zidul grădinii cu ea, pe poarta de fier tocmai intra și coana Ruxandra.

— Și cu fata ce-i?

— Am legat-o cobză. O să spună c-a atacat-o unu' gras, cu mustăți și plete.

— Stârcioaia o fi nebună de furie. Acu' o alerga prin oraș după prefect!

— O zice c-a-ncolțit-o hoții; n-are cum gândi că suntem noi, pe noi ne știe departe. O șterg cu lădița la Ghiță Ologu. Mă strecor eu pân-acolo. Că aici, cu vizitiul și boierul, de m-or vedea, se-ncurcă treaba.

— Stai să vorbesc întâi cu Sanda. Cine știe! Poate c-a născocit ceva.

Și cu adevărat născocise.

Fata ieșise din dormitor după mine. Când am intrat din nou în casă, m-aștepta în odaia de mâncare. I-am spus de întoarcerea lu' Zdreanță, și ochii i s-au aprins.

— E bine, a murmurat ea, ascultă…

Copila asta părea să aibă minte de firoscos!

A doua zi în zori, când s-a deșteptat, vizitiul domnului Octav s-a

ridicat cu greu în capul oaselor și-a dat cu ochii de Zdreanță, care ședea la masa din bucătărie lângă el, cu un clondir de țuică alături.

— Tu cine mai ești? a-ntrebat Marin cu gura-ncleiată, bălăbănindu-se pe scaunul pe care izbutise, anevoie, să-și pună dosul.

— Fratele fetei din casă.

— Aha!

— Ce zici? Bem o țuică să ne dregem?

Când a auzit că-i vorba să se dreagă, Marin a-ntins mâna după paharul mărișor, plin, de dinaintea lui, pe care Zdreanță avusese grijă să-l umple din vreme, l-a luat și l-a dat peste cap dintr-o suflare.

— Mai bem una? l-a întrebat «fratele meu», în timp ce-i umplea iar paharul.

— Bem.

— Să trăiești!

— Așijderea!

Pe masă, mai către margine, se aflau o sticlă de vin adus din Grecia și una de «licher» rubiniu, ajunsă pe meleagurile noastre tocmai din țara franțujilor, amândouă puse acolo din vreme cu socoteală. Zdreanță i-a umplut un pahar c-o amestecătură de vin, «licher» și țuică, pe care Marin s-a grăbit să-l bea, însetat, de parcă nu pusese pe limbă pic de udătură de mai bine de-o săptămână.

Afară, soarele se ridica încet-încet pe cer; orașul se deșteptase, străzile se însuflețiseră. Sanda a ieșit pentru o clipă în sufragerie.

— E beat? a întrebat ea.

— Turtă! am răspuns eu, care văzusem prin ușa crăpată a bucătăriei tot ce se petrecuse înăuntru, potrivit înțelegerii cu Zdreanță.

— Acum ne-mbrăcăm. Poruncește-i lui Marin, din partea unchiului Octav, să se pregătească de drum. Din clipă-n clipă trebuie să sosească și doica de la țară.

L-am zgâlțâit pe Marin de umeri, și el și-a ridicat pleoapele cu greu:

— Ha?!

— Scoală și pune caii la trăsură! Boieru' e gata de drum, i-am strigat eu în ureche.

A tresărit, s-a scuturat ca un câine plouat, s-a ridicat greoi în picioare și-a ieșit pe ușă, clătinându-se. Zdreanță s-a luat după el, și după ce l-a văzut intrând în grajd, s-a așezat jos, pe-o buturugă, aproape de trăsura boierului Octav. În clipa aceasta a oprit în uliță, dinaintea porții, căruța lu' Sofronie, care o aducea pe doică.

— Bine-ai venit, mătușă! a întâmpinat-o Sanda, îmbrățișând-o. Plec la moșie cu unchiul Octav. Uite-o și pe noua fată-n casă. O cunoști, s-a hotărât să rămână la noi să-ți fie de ajutor.

— Bine te-ai gândit, măicuță, s-a-ntors bătrâna către mine. O să ne-nțelegem noi și-o s-o duci ca-n sânu' lu' Avram.

— Acum o iau cu mine.

— Bine faci. Să vă-ntoarceți sănătoase, a mai zis doica, așezându-se pe un scaun și suflând greu, că era cam grasă și ostenise de zdruncinătura căruței.

— Gata? Ce face Marin? A înhămat caii la trăsură? Bine-ai venit, doică!

— Bine v-am găsit, săru-mâna!

Boierul, îmbrăcat, proaspăt, întinerit cu cel puțin zece ani, dar parcă mai scund și mai rotofei decât oricând, a ieșit în curte după vizitiu. A dat cu ochii de Zdreanță, care s-a ridicat respectuos în picioare și l-a salutat cu o plecăciune adâncă.

— Tu cine ești?

— Fratele fetei din casă.

— Bine, unde e Marin?

— În grajd, l-aduc îndată…

Însă nu a apucat să facă nici trei pași, că vizitiul a ieșit pe ușa grajdului cu un cal de funie. Mergea cu capul rezemat de gâtul animalului, împleticindu-se și icnind.

— Iar te-ai îmbătat, porcule?! a răcnit domnul Octav. Cu cine plec eu acum la drum?! O să te trimit îndărăt în sat, să tragi pe dracul de coadă și…

— Ce e, unchiule?

— Uite, netrebnicul ăsta e beat mort! Nu mai putem pleca!

— Ia stai, unchiule! a zis Sanda, prefăcându-se că-și amintește de ceva. Leana, noua mea fată-n casă, parcă-mi spunea că fratele ei se pricepe la cai ca nimeni altul! Da, uite că ești aici, a urmat ea, apropiindu-se de Zdreanță. Știi să mâi caii?

— Cum să nu știu, domnișoară! Doar am slujit șapte ani ca vizitiu la un boier din Moldova. Și-avea numai cai din cei aduși din țări străine.

— Ce zici, unchiule, dacă l-ar înlocui el pe Marin?

— Și cu nătângul ăsta ce fac?!

— Îl lași aici în grija doicii până ce se dezmeticește, apoi să vină după noi la pavilionul de vânătoare.

— Mda! Bine. Cum te cheamă, flăcăule?

— Lisandru.

— Vrei să te bagi vizitiu la mine?

— Nu pot, cucoane, că am și eu pământu' meu, casa și muierea mea…

— Măcar numai pentru călătoria asta; o să fii răsplătit împărătește, a sărit Sanda.

— Îți plătesc trei galbeni, a zis boierul. Și, fără să mai aștepte răspunsul, i-a poruncit să scoată bagajele din casă și să le lege bine cu frânghii la spatele trăsurii, după care să înhame caii.

Așa am plecat noi cu trăsura unchiului Octav: Zdreanță mânând caii, eu, alături în chip de fată-n casă, boierul și Sanda pe pernele moi din spatele nostru, sub coșul ridicat al trăsurii. Mai aveam un hop: bariera.

— Opreșteeee!

— Hooooo! a strigat Zdreanță, trăgând de hățuri.

Ajunsesem. Ne-au înconjurat șase polițiști și doi soldați cu armele în mână. Un ofițer de poliție și-a băgat capul sub coșul trăsurii, dar și-a dus repede mâna la chipiu.

— Am onoarea!

— Ce e, domnule Bogdan? l-a întrebat unchiul Octav.

— E ordin, a răspuns acesta, ca toți cei ce ies din oraș să fie percheziționați. Dar se-nțelege că pe dumneavoastră ordinul acesta nu vă privește.

— N-ați dat de nicio urmă până acum?

— Nu încă, dar nu scapă ei – afară numai dacă s-ar preface în muște!

«Se vede că Ruxandra Stârcea nu descoperise încă ușa spartă de la masa de lucru!» mi-am spus eu, ușurată.

— La revedere, domnule Bogdan!

— Am onoarea și călătorie plăcută, domnule!

Zdreanță a dat bici cailor și am pornit în goană către podul de peste Jii. Când am ajuns la „Curmătură”, Sanda a oprit trăsura sub cuvânt că vrea să se ducă oleacă în pădure, a pierit printre copaci și, la întoarcere, i-am citit în ochi că vorbise cu moș Ursu.

Din clipa aceea nu m-a mai urmărit decât un singur gând: «Se află în lădița ferecată cu fier ce căutam noi? Apucase Ruxandra Stârcea să vândă podoabele prin mijlocirea celorlalți „bijuteri”? Pusese ea banii la adăpost în vreo firidă de la bangă, de-i zice safeu?» Și mai era ceva, n-apucasem să mai stau de vorbă cu Stârcioaia, să-i spun numa’ atât: «Coană Ruxandră, coană Ruxandră! Ajuta-v-ar Dumnezău – ție și ălor ca tine – să trăiți numa’ un an cum trăiește sărăcimea noastră de la țară, luptând cu viața, de parcă s-ar lupta cu o haită de lupi flămânzi în ziua de Bobotează! Ca să vedeți și voi cum îi!»

— Hiiiii! îndemna Zdreanță caii, mai arzându-le și câte un sfârc de bici.

Treceam în fuga mare pe drumuri pustii, care șerpuiau prin câmpuri de grâu, ce se plecau de vânt în valuri, ca o apă fără de hotar, ori prin lanuri de porumb crescut măricel, cu verdele lor închis și cântecul frunzelor în bătaia văzduhului ca șopotul râului de munte printre pietre. Covoarele verzi se pierdeau departe-departe, împreunându-se cu albastrul cerului. Pământurile boierilor?! Oare o veni odată vremea când s-o zice: «Pământurile acestea toate sunt ale noastre, ale tuturor?» Mai știi! Poate-o veni! Așa spune fratele

Sibianu…

Peste vreo opt ceasuri am ajuns la casa de vânătoare din pădure. Se afla într-o poiană, împrejmuită de stejari bătrâni. Frumoasă, cu șase odăi, făcută în întregime din trunchiuri de copaci geluiți, ce se-mbucau unele într-altele și erau mult mai groase decât cărămida. Alături, la o aruncătură de băț, mai în codru, se găsea casa pădurarului, care locuia acolo cu nevasta, fiind și paznicul sălașului boieresc.

Pădurarul și soția sa ne-au ieșit în fugă în întâmpinare să-l primească pe stăpân, și în timp ce el îi ajuta lu' Zdreanță să deshame caii și să-i bage la adăpost, femeia lui îmi stătea la îndemână să duc bagajele în casă.

— Acum, Leano, poți să pleci și tu acasă cu fratele tău, mi-a spus Sanda.

Ne aflam în odaia de primire, luminoasă și încăpătoare. Zdreanță primise cei trei galbeni făgăduiți. Fusese darnic boierul! Se vedea că-i înfofolit rău!

— Când te-ntorci? m-a întrebat unchiul Octav.

— După ce se face maică-sa bine, că e bolnavă, a răspuns Sanda în locul meu, Leana se-ntoarce la mine, la Craiova, în Grădinari.

— Fratele tău pare om cinstit și foarte priceput! a mai zise boierul. M-aș fi bucurat să intre-n slujba mea. Aș fi avut și eu un om de nădejde la cai și la drum.

Am prins în ochii Sandei un zâmbet fugar și, curând, eu și „fratele meu" ne aflam departe, în adâncul pădurii, Zdreanță ducând în mână cufărul meu de lemn, în care nu mai era nimic alta în afară de lădița ferecată cu fier a coanei Ruxandra. Mergeam către locul de întâlnire hotărât de Sanda și moș Ursu, când fata se dăduse jos la «Curmătură», în coasta pădurii Bucovățului.

În noaptea următoare ședeam toți adunați în casa lu' Miron Găvan, prietenu' lu' Mihai și-al nostru din cătunul dintre Motru și Jii. Am spart lada și-am găsit în ea, judecând așa, din ochi, aproape toată averea ridicată de noi din taina boierului Vânju; nu lipseau decât șiragul de «brilante» de la «bijuteru'» Sandei, sfeșnicile de aur și tacâmurile de argint.

Așa am putut să le facem o țâr' de dreptate țăranilor de prin satele presărate pe meleagurile noastre dintre Turnu Severin și Craiova…

Asta este, copila mea, povestea încleștării noastre cu boier Vânju și coana Ruxandra, iar ce s-a mai petrecut după aceea o să-ți istorisesc altă dată, că viața noastră a fost și este în necontenită frământare, ce n-o să se sfârșească decât în ceasul când pământurile noastre n-or să mai fie în stăpânirea ciocoilor."